

Het oude stelsel van vrijen handel en het moderne protectionisme

<https://hdl.handle.net/1874/241797>

HET OUDE STELSEL VAN VRIJEN HANDEL

EN

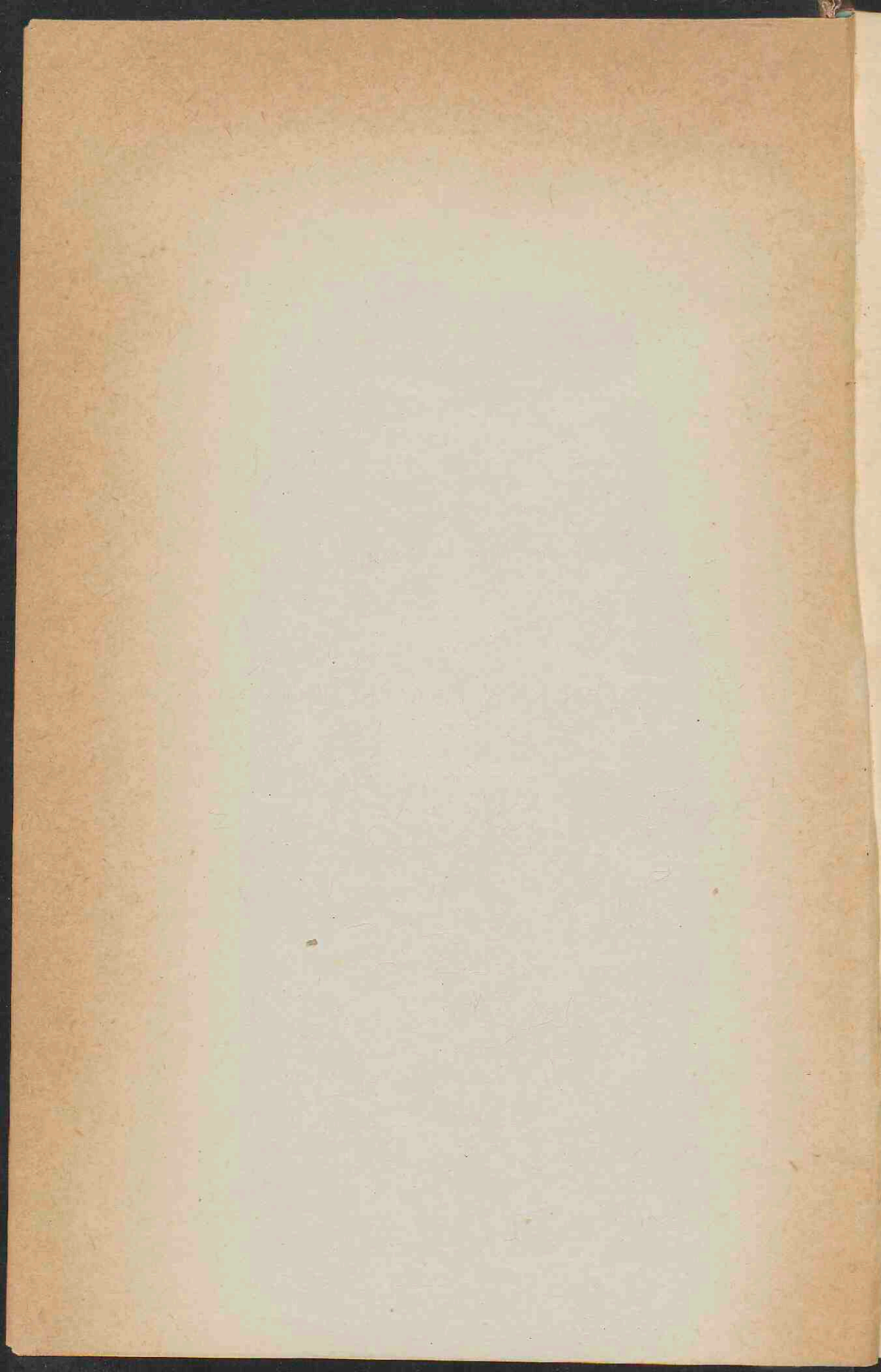
Het Moderne Protectionisme.

24.

~~ECONOMISCHE
LEESZAAL~~

~~0 18~~

O/10/11

HET OUDE STELSEL VAN VRIJEN HANDEL

EN

HET MODERNE PROTECTIONISME.

A. qu. 192, 1083.

HET OUDE STELSEL VAN VRIJEN HANDEL
EN
HET MODERNE PROTECTIONISME.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dⁿ. J. J. P. VALETON Jⁿ.

Hoogleraar in de Faculteit der Godgeleerdheid,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT,

EN OP VOORDRACHT DER

RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 19 Januari 1883, des namiddags te 3 uren,

DOOR

EVERHARDUS CORNELIS GODÉE,

geboren te Utrecht.

UTRECHT,
J. P. DIEHL.
1883.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX AND TILDEN FOUNDATIONS

150 N. 5th St. New York, N.Y.

Factor in the Pacific War

By [illegible]

Published by [illegible]

Copyright [illegible]

[illegible]

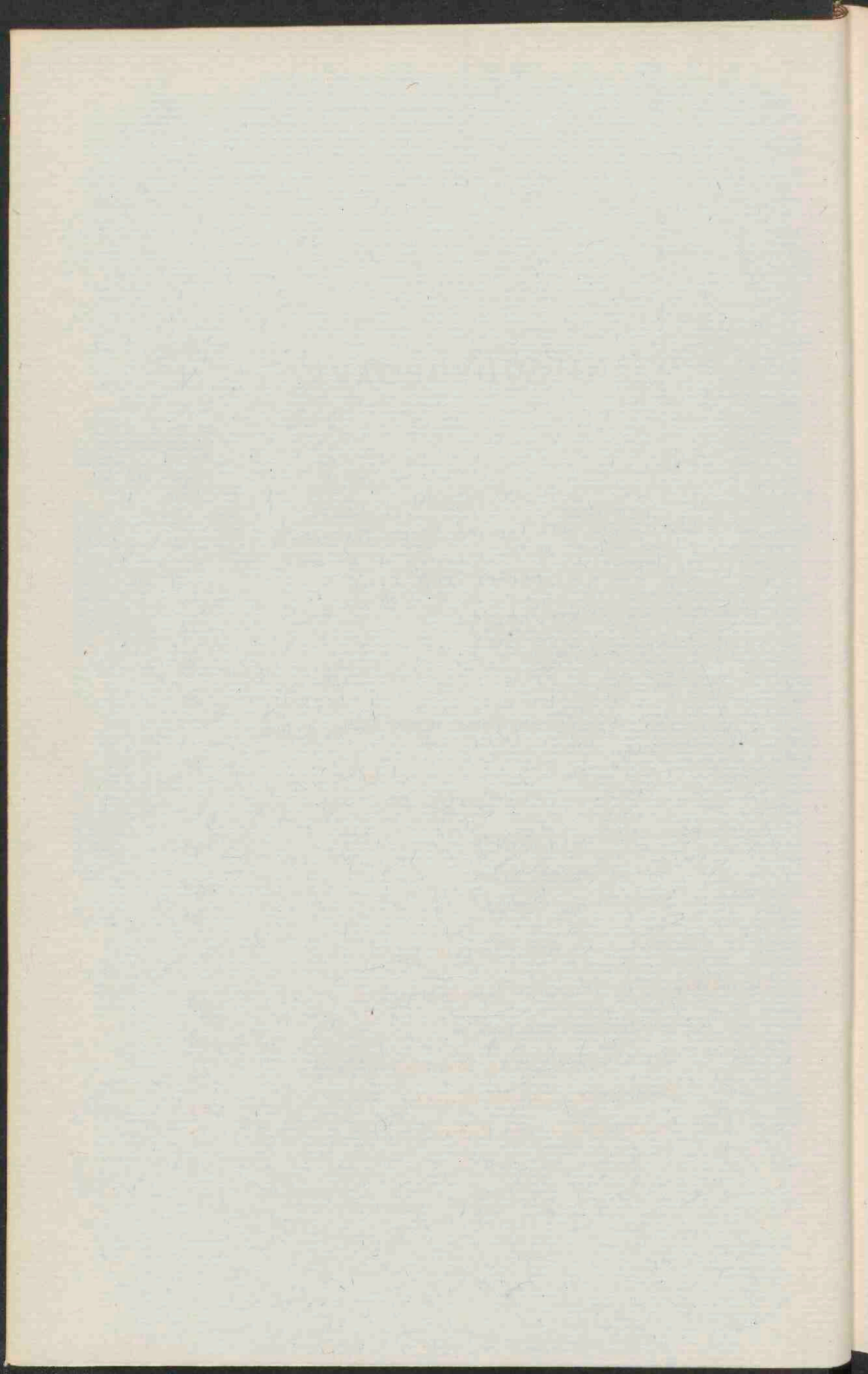
[illegible]

[illegible]

Het zij mij vergund aan mijnen hooggeachten Promotor Prof. D'AULNIS DE BOUROUILL mijn dank te betuigen voor de belangrijke medewerking, bij het schrijven der volgende bladzijden verleend.

E. C. GODÉE.

UTRECHT, Januari 1883.

INHOUDSOPGAVE.

	Blz.
INLEIDING.	
OVERZICHT VAN DE LEER VAN DEN VRIJEN HANDEL.	1
HOOFDSTUK I.	
HANDELSBALANS EN RECIPROCITEIT	12
§ 1. Handelsbalansen	13
§ 2. Reciprociteit	25
§ 3. Mr. van Houten over differentieele rechten in Indie	32
HOOFDSTUK II.	
FRIEDRICH LIST EN ZIJN STELSEL	38
§ 1. Inhoud van het stelsel	40
§ 2. Beoordeeling daarvan	52
HOOFDSTUK III.	
DE OMKEER IN DE DUITSCHE HANDELSPOLITIEK	58
§ 1. Geschiedenis dier politiek	58
2. Het schrijven van 15 December 1878	65
§ 3. Beoordeeling van dat schrijven	69
§ 4. De debatten in den Rijksdag	79

HOOFDSTUK IV.

RESULTATEN IN DUITSCHLAND EN NIEUWE STRIJD	83
§ 1. Resultaten	83
<i>a.</i> De financieele zelfstandigheid des Rijks	83
<i>b.</i> De volkswelvaart.	85
<i>c.</i> De handelscrises	88
§ 2. De Duitse uitvoerhandel en het opstel van Dr.	
E. Nasse.	92
BESLUIT	99
BIJLAGE I.	
Het schrijven van 15 December 1878	103
BIJLAGE II.	
De Stellingen van A. Mongredien	113

INLEIDING.

Over weinig economische vraagstukken is in de laatste jaren in verschillende landen heftiger gestreden dan over de vraag van Vrijen Handel of Protectie. Vooral in Duitschland trok die strijd de aandacht. Daar eindigde hij in 1879 met de nederlaag der vrijhandelaars en met de invoering van een nieuw tarief van protectionistische strekking. Ook in andere landen van Europa, in Engeland b.v. en in ons land, worden in den laatsten tijd velen aangetroffen, die terugkeer tot het beschermend stelsel aanbevelen. Allerwege, mag men zeggen, is de strijd over de waarde van het Vrijhandelsstelsel, — welke sedert 1860 voor goed ten bate van dat stelsel scheen beslecht, op nieuw ontbrand.

In dien stand van zaken schijnt mij eene toetsing van de argumenten, welke de protectionisten onzer dagen aanvoeren, een niet ondankbaar onderwerp.

Vóór alles evenwel is het noodig een ontvouwing te geven van de leer der Economie omtrent het Ruilverkeer en de strekking van de Vrijheid, voor dat verkeer aanbevolen.

Hetgeen iemand voor zijn onderhoud noodig heeft kan hij of door eigen voortbrenging verwerven of door ruil van andere personen ontvangen, die wederkeerig in ruil nemen wat hij te hunnen behoeve heeft voortgebracht. Zoo is het ook met de staten onderling; zij kunnen hunne benoedigdheden of door eigen productie verkrijgen, of door ruilingen met andere staten. Zal het nu steeds onverschillig zijn, welke dezer beide wegen men kiest? Zeer stellig, neen. In een aantal gevallen bestaat zelfs geen keuze en wel om de volgende reden. Sommige staten zijn door hun ligging, klimaat of wegens andere omstandigheden niet in staat tot het produceren van artikelen, die, al mogen zij niet tot de volstrekt onmisbare levensbehoefden behooren, toch zeer moeilijk gemist kunnen worden. Zoo is b.v. Nederland, wegens zijn natuurlijke ligging en zijn klimaat, niet geschikt tot het planten van koffij of thee en, wegens de gesteldheid van den bodem, niet in staat steenkolen in noemenswaarde hoeveelheid voort te brengen. Deze zaken kan het dus niet anders dan door ruil verkrijgen.

Alleen in gevallen waar keuze bestaat tusschen eigen productie en ruiling kan zich, strikt genomen, de vraag voordoen, welke dier wegen voordeliger is. Het antwoord hangt geheel af van de bijzondere omstandigheden, waarin het eene land ten opzichte van het andere zich bevindt. Een land kan natuurlijke voordeelen bezitten, waardoor het van een bepaald artikel veel meer en met minder inspanning kan voortbrengen dan een ander. Is dit laatste nu ten opzichte van een anderen tak van productie weder meer begunstigd dan het eerste, hetzij door de natuur, hetzij door eene grootere mate van

beschaving of bedrevenheid der bevolking, dan is een ruilverkeer voor beide landen ontegenzeggelijk veel voordeliger dan eigen productie. De tropische landen ruilen gaarne hun suiker, koffij, thee, katoen, enz. tegen Europeesche producten, die zij misschien ook zelve zouden hebben kunnen voortbrengen, maar ontegenzeggelijk met veel meer inspanning dan hun de uitgevoerde suiker, koffij, enz. hebben gekost.

Uit de voordeelen van het ruilverkeer heeft zich de wereldhandel ontwikkeld. Verdeeling van arbeid is een internationaal verschijnsel geworden. Ieder land brengt van eene bepaalde soort goederen meer voort dan het zelf noodig heeft en ruilt het overtollige tegen iets, dat elders insgelijks overtollig is. Die verdeeling van arbeid heeft een groote productie bevorderd. Niet alleen de vaardigheid, door het aanhoudend voortbrengen van dezelfde zaak teweeggebracht, maar ook de medewerking van het klimaat, van de gesteldheid des bodems, van den natuurlijke aanleg des volks worden aldus de krachtige bondgenooten van den voortbrengenden arbeid. Ziedaar een van de belangrijkste argumenten, die de vrijhandelaars voor hun stelsel aanvoeren. Immers deze verdeeling van arbeid kan niet worden verkregen zonder ruilverkeer en hoe meer dat ruilverkeer van banden wordt bevrijd, des te meer volkomen zal ook de verdeeling kunnen worden toegepast, des te ruimer zullen hare voordeelen aan de maatschappij ten goede komen. Belemmeringen der ruilingen zijn ten slotte belemmeringen voor de verdeeling van arbeid.

Maar niet alleen op dit argument beroept zich de vrijhandelsschool.

Met welk recht, zoo vraagt zij, moet ten nadeele van het algemeen, aan eenige weinigen bescherming worden verleend?

Ieder tarief toch doet den prijs der waren stijgen met het bedrag van dat tarief, soms met nog meer. Het verschaft dus een premie aan den binnenlandschen fabrikant, ten koste der consumenten. Hoe hooger de bescherming, des te meer begunstiging van weinigen ten koste van het algemeen. Niet het belang van weinige fabrikanten, maar dat van de overgrootte meerderheid moet tot maatstaf strekken. Vooral het belang der minder begunstigde klassen vereischt terzijdestelling van alle protectionisme, daar men haar gering inkomen niet noodeloos en ten gunste van meestal vermogende producenten mag verminderen.

Maar ook met dit tweede argument is de school van den Vrijen Handel niet uitgeput. Zij wijst bovendien op den ontzenuwenden invloed van beperking der mededinging. Hoe dikwijls is niet de kunstmatige bescherming onmachtig gebleken om takken van industrie op te beuren? Het steunen op staatsgezag maakt drijven op eigen wieken onnoodig, in het oog van hen, die dezen steun genieten. En daarmee dooft de Staat de geestkracht uit. Hij belast zich tevens met een verantwoordelijkheid voor het materieel welzijn der ingezetenen, welke wel is waar niet rechtens erkend, doch metterdaad door de volksmenigte als bestaande wordt aangenomen, en waarvan hoogst bedenkelijke theoriën niet alleen, maar ook zeer betreurenswaardige feitelijkheden het gevolg kunnen zijn.

Eindelijk wijst de genoemde school op de nadeelen, die de smokkelhandel sticht; op de willekeur, waarmede

bescherming aan sommige takken van nijverheid pleegt te worden verleend, aan andere te worden onthouden; op de afhankelijkheid, waarin de beschermde takken tot de regeering komen te staan. Aan argumenten ontbreekt het dus den voorstanders van vrij ruilverkeer niet.

Toch hebben vele staten het nuttig geoordeeld die vrijheid door invoerrechten te beperken. Doch men onderscheide hier wel. De beperking der vrijheid heeft niet altijd plaats gehad met het doel om bescherming te verleenen, en evenmin is bescherming steeds het gevolg van die beperking. De invoerrechten worden dikwijls geheven enkel om de schatkist te vullen. Zij zijn dan bloot *fiscale* rechten. Soms evenwel brengen zij ook bescherming mede. Een enkele maal hebben invoerrechten, hoewel zij worden ingesteld in het belang der schatkist alleen, het gevolg dat de fiscus door hen geen enkele bate erlangt doch dat bescherming het éénige resultaat is.

Dat invoerrechten deze zeer verschillende werking kunnen hebben, valt licht aan te toonen.

Vooreerst, de zuiver fiscale rechten. Deze worden b. v. geheven van handelswaren, die zoowel in den vreemde als binnen eigen grenzen worden geproduceerd. De buitenlandsche producent betaalt bij den invoer een zeker recht, maar ook de binnenlandsche producent betaalt hetzelfde bedrag aan binnenlandsche belasting of accijns. Hier is dus van bescherming geen sprake. Wat de consumenten ten gevolge van deze rechten meer moeten betalen, vloeit in de schatkist. Behalve invoerrechten, welke deel uitmaken van een stelsel van accijnsen, kan men als voorbeeld ook noemen een invoerrecht geheven

van een artikel, waarvan de voortbrenging binnenlands van nature onmogelijk is, althans zeer stellig niet plaats heeft, gelijk het geval is met ons invoerrecht op thee.

Ten tweede, rechten, die zoowel bescherming medebrengen als baten voor de schatkist opleveren. Hunne strekking is, de prijzen der buitenlandsche waren, welke lager zijn dan die der binnenlandsche, zóó te verhoogen, dat de binnenlandsche prijzen kunnen concurreeren. Wat de consumenten nu meer moeten betalen komt gedeeltelijk aan de binnenlandsche producenten ten goede, gedeeltelijk ook aan de schatkist, naarmate de verbruikers binnenlandsch of wel buitenlandsch fabrikaat koopen. Een aantal onzer invoerrechten hebben deze vereenigde werking, b.v. het recht op handschoenen en andere galanterien. De bescherming is hier meestal het niet gewilde gevolg van den fiscaal maatregel. Voor de staatkunde des lands komt dan het onderscheid tusschen de doeleinden hierop neder, dat afschaffing dier rechten in 't eene geval zal afhangen van ons oordeel over de behoefte der schatkist, in het andere van ons oordeel over de behoefte aan protectie.

Ten slotte, de zuiver beschermende rechten. Deze zijn slechts in schijn invoerrechten, omdat zij zoo hoog zijn dat zij den invoer geheel onmogelijk maken en alle buitenlandsche concurrentie afsnijden. De consumenten zijn dan genoodzaakt prijzen te betalen, welke uitsluitend door de binnenlandsche productie worden beheerscht. Die prijzen, hooger dan vroeger, wegens de vermindering van het aanbod, doen door de binnenlandsche producenten winsten behalen, welke zij vroeger niet konden verkrijgen. De schatkist evenwel, den invoer zelven verhinderende,

heeft door haar invoerrechten geen enkel direct voordeel.

Maatregelen nu van fiscalen aard liggen buiten het onderwerp van dit geschrift. Hier zal alleen gehandeld worden over rechten, welke geheven worden met protectionistisch doel. En wel alleen over invoerrechten. Andere vormen van protectionisme, b.v. een stelsel van uitvoerpremiiën, vinden weinig algemeene verdediging en toepassing. In deze omstandigheid vind ik de vrijheid om mij nagenoeg uitsluitend tot beschouwingen over invoerrechten te beperken.

Tevens zal ik bij de behandeling van de argumenten, waarmede het moderne protectionisme optreedt, mij hoofdzakelijk bepalen tot het land, waar de strijd het hevigst en uit wetenschappelijk oogpunt het belangrijkste is, tot Duitschland. Wel heerschte ook in Frankrijk een machtige protectionistische partij, toen in dat rijk tot premiiën van staatswege op den aanbouw van schepen en tot de vaststelling van een zeer hoog algemeen douanetarief besloten werd, — doch het is mij niet mogen gelukken in de overwegingen, welke tot die maatregelen hebben geleid, een nieuw gezichtspunt of een nieuwe bewijsvoering te ontdekken. Wat in Frankrijk gebeurd is meen ik dus ter zijde te mogen laten.

Het protectionisme werd oudtijds verdedigd door eene staatkundige richting, welke met den naam van Mercantilisme werd aangeduid. Deze politiek stelde als beginsel, dat de rijkdom van een land bestaat in geld. Invoer van edel metaal moest dus zooveel mogelijk bevorderd, uitvoer daarvan vermeden worden. De mercantilisten dreven soms hunne theorie zoover, dat zij uitvoerpremiiën ver-

leenden en alzoo kunstmatig den prijs hunner koopwaren voor den vreemdeling verlaagden, ten einde dezen tot koopen uit te lokken. Zij betaalden dan wel is waar een gedeelte van den prijs uit eigen beurs, maar „er kwam geld in het land” en hun doel was bereikt. Tegenover dezen zoo gewaardeerden uitvoerhandel, gold de invoerhandel als een nadeelig verschijnsel en was voorts de binnenlandsche handel, omdat de geldvoorraad van het land er niet door vermeerderde, voor de politici van het mercantilisme een tamelijk onverschillige zaak ¹⁾).

De groote fout der mercantilisten ligt in hun uitgangspunt. Geld is middel, geen doel. Het is eenvoudig een ruilmiddel en een waardemeter in het verkeer. Wanneer het in voldoende mate aanwezig is, kan blijvende verdere vermeerdering geen nut meer aanbrengen. Zij zou veeleer schadelijk werken, door depreciatie van het ruilmiddel.

Het mercantilisme is thans verouderd. „Once questioned it was doomed” schrijft Stuart Mill, en men mag wel zeggen dat in den tegenwoordigen tijd niemand, die ernstig over economische onderwerpen heeft nagedacht, het uitdrukkelijk in bescherming neemt. Op den bodem er van lag eene zoo handtastelijke dwaling, dat alle studie in den lateren tijd over Geld en Muntwezen moest beginnen met die dwaling terstond te bestrijden. Zoo iets in de staathuishoudkunde vaststaat, het zijn wel de wetten die de verspreiding der edele metalen beheerschen. Trouwens op dit deel der wetenschap is de waarneming der maat-

1) Veel licht over het mercantilisme verspreidt een „Vortrag über den Mercantilismus” van A. J. Bidermann, prof. te Graz, Innsbrück, 1870.

schappelijke verschijnselen het gemakkelijkst, laat zich het resultaat der waarneming het minst moeielijk in aanschouwelyken vorm naauwkeurig voorstellen, en heeft de theorie dus minder gevaar van te dwalen, dan op ander gebied. Wat de economie daarover heeft geleerd is door de ervaring te grondig bevestigd, dan dat wij hier tot onze taak rekenen, die leeringen op nieuw in het licht te stellen ¹⁾.

Toch schijnt het alsof soms nog in den nieuwsten tijd stilzwijgend beroep wordt gedaan op de oude dwaling. Er worden, waar men over handelsbalans gesproken vindt, wel eens stellingen geuit, die het vermoeden opwekken, dat de sprekers, zonder dat zij zelf misschien er voor durven uitkomen, mercantilisten van den ouden stempel zijn. In het voorloopig verslag, bij voorbeeld, dat de Tweede Kamer onzer Staten Generaal op 7 Januari 1882 uitbracht over de wetsvoordracht tot goedkeuring van het handelstractaat met Frankrijk, wordt na eene zinsnede tot verdediging dier voordracht, de waarde van het tractaat in de volgende woorden door andere leden verkloind: „Zij meenden dat Frankrijk voor ongeveer „f 33.000.000 naar Nederland uitvoert, waarvan niet meer „dan $\frac{1}{3}$ met het recht van 5 pct. der aangegeven waarde „bij invoer belast, en dus ruim voor f 22.000.000 vrij en „onbelast in Nederland wordt ingevoerd; terwijl van de „uitvoeren uit Nederland naar Frankrijk ten bedrage van

1) De vraag of algemeene invoering van den *dubbelen standaard* wenschelijk is, schijnt tegenwoordig geen theoretisch geschilpunt meer, doch hare oplossing voor de praktijk wordt vertraagd door de moeielijkheid om de velerlei bij haar betrokken strijdige belangen tot overeenstemming te brengen.

„ruim / 10.000.000, bijna alle artikelen, met uitzondering „alleen van boter en kaas, niet in tarief A genoemd „worden; en derhalve vallen onder het voor de meeste „artikelen bijna met verbod van invoering gelijkstaand „algemeen tarief van 7 Mei 1881. Zijn deze cijfers, die „aan de Amsterdamsche Courant van 21 Dec. 1881 ont- „leend zijn, juist, dan is daarmee de waarde van het „tractaat tot een zeer geringen omvang teruggebracht.” Wanneer men in het vervolg van die woorden nog vindt aangeprezen, om na verwerping van het tractaat den accijns op den Franschen wijn en de invoerrechten op de Fransche manufacturen te verhoogen, dan schijnt het antwoord niet moeielijk op de vraag, van welke economische theorie de stellers der aangehaalde woorden wel zijn uitgegaan. Naar mij schijnt, hadden zij met hun balans van den handel tusschen Nederland en Frankrijk het oog gericht op, althans waren zij onder den invloed van de oude theorie der handelsbalans (mercantilisme). Dat Frankrijk meer naar Nederland voert, zoo schijnen zij te hebben geredeneerd, dan Nederland naar Frankrijk, is voor Nederland een nadeel, want het verschil moet door Nederland in geld worden bijgepast. Dat nadeel kan worden voorkomen door den uitvoer van Nederland te vermeerderen; doch dit beoogt het voorgestelde tractaat in slechts onvoldoende mate. Het nadeel kan ook worden bestreden door den invoer uit Frankrijk onzerzijds door zelfstandige beschermende rechten tegen te gaan. Doch dit gaat het tractaat voor 10 jaren verbieden! Langs dien weg kwamen de stellers tot de slotsom dat het ontwerp een kleine waarde had. Het beroep dat de sprekers op de vrijheid tot heffen van nieuwe invoer-

rechten onzerzijds deden, kan moeielijk een andere beteekenis hebben, dan dat zij door die rechten den invoer wilden verminderen. Maar wat is dan de redeneering anders dan een naklank van een dwaalleer, die reeds lang als zoodanig is erkend?

Het is mogelijk dat nog andere theoriën achter de bedoelde woorden schuilen, theoriën omtrent de handelsbalans en omtrent concurrentie met den vreemdeling, welke wij in het volgende hoofdstuk van dit werk zullen bespreken.

HOOFDSTUK I.

Handelsbalans en Reciprociteit.

Op het einde van de voorafgaande inleiding wees ik op eenige zinsneden, welke voorkomen in het voorloopig verslag der Tweede Kamer van 7 Januari 1882, en waarin eene vergelijking gemaakt wordt tusschen de waarde van den invoer van Frankrijk naar Nederland en die van den uitvoer van Nederland naar Frankrijk. Dergelijke vergelijkingen tusschen in- en uitvoeren komen dikwijls voor, waar de vraag van het protectionisme wordt aangeroerd. Zij die haar maken, bezigen voor hun arbeid gewoonlijk een geijkte benaming: *Zij maken een handelsbalans op.*

Het is in dit hoofdstuk mijn doel, in de eerste plaats de natuur dier handelsbalansen na te gaan, de bestanddeelen te onderzoeken, waaruit zij moeten worden zamengesteld, en op die wijze te komen tot de beantwoording der vraag, welke argumenten voor of tegen het protectionisme uit dergelijke balansen kunnen worden geput.

Vervolgens zal ik er de aandacht mijner lezers in vragen voor den eisch van Reciprociteit, welke dikwijls met die balansen wordt in verband gebracht.

§ 1. Men kan in het algemeen zeggen dat het economisch verkeer tusschen de natiën bestaat in ruiling van goederen. Dit beweren evenwel is slechts gedeeltelijk juist. Gewoonlijk verstaat men onder goederen noch geld, noch effecten, noch de diensten, welke ingezetenen van het eene land aan die van het andere land bewijzen. Van daar dat wij ons van een handelsbalans een slechts onvolledig denkbeeld vormen, wanneer wij het verkeer uitsluitend zouden willen beperken tot ruilverkeer in den strikten zin van het woord. Wanneer wij ons nauwkeuriger rekenschap geven van de werkelijkheid, moeten wij terstond inzien, dat van het eene land op het andere, buiten de vorderingen ter zake van geleverde goederen, een aantal vorderingen ter zake van andere verrichtingen kunnen ontstaan, welke vorderingen, zoo er geen gelegenheid is tot voldoening door middel van compensatie, ten slotte worden afgedaan door verzending van verschillende waarden, hetzij geld, hetzij goederen of effecten. Bij de groote variëteit des verkeers tusschen de beschaafde natiën, zal dus de handelsbalans tusschen haar nagenoeg altijd uit eene reeks van verschillende posten bestaan. Een goed overzicht hiervan is te vinden in het werk van Mr. N. G. Pierson ¹⁾. „Ieder volk, zoo schrijft hij, staat „in een doorlopende rekening-courant met het buitenland.

Het moet betalen:

- I. Voor ontvangen goederen.
- II. Voor ontvangen effecten.

Het heeft te vorderen:

- I. Voor geleverde goederen.
- II. Voor geleverde effecten.

¹⁾ Grondbeginselen der staathuishoudkunde, door Mr. N. G. Pierson. dl I. pag. 195.

III. Voor voorschotten toege-
zegd aan buitenlanders
hetzij staten of particu-
lieren.	III. Voor voorschotten ons
door buitenlanders toege-
zegd.
IV. Voor aflossing van schul-
den vroeger in het buiten-
land aangegaan en nu
vervallende.	IV. Voor aflossing door het
buitenland van vervallen
schuldvorderingen.
V. Voor rente, vracht, enz.
aan buitenlanders te vol-
doen.	V. Voor rente, vracht, enz.
ons door het buitenland
verschuldigd.
VI. Voor uitgaven van per-
sonen, die elders verblijf
houden, doch hier hunne
inkomsten hebben.	VI. Voor uitgaven van vreem-
delingen, die hier verblijf
houden doch elders hunne
inkomsten hebben.

Men zou deze posten met nog eenige kunnen vermeer-
deren; doch de lijst is reeds groot genoeg, om te doen
zien, dat de ruiling van goederen slechts een deel, al is
het ook een belangrijk deel van het verkeer vormt.
Beschouwen wij voorloopig alleen dit belangrijkste deel.

Wanneer men den invoer van goederen met den uitvoer
vergelijkt, is geene andere vergelijking mogelijk dan die
van de *waarde* van den invoer met de *waarde* van den
uitvoer. Vergelijking in gewicht, getal of maat tusschen
geheel ongelijksoortige goederen zou tot geen enkele
redelijke slotsom leiden. Men vergelijkt dus de waarde;
maar welke waarde? De handelsbalansen plegen te worden
getrokken uit de opgaven der regeering, welke door haar
ambtenaren op de grenzen het toezicht op in- en uitvoeren
uitoefent. Elke taxatie dus, aangenomen dat zij op zich
zelve juist is, is voor de ingevoerde goederen een schat-
ting van de waarde op de plaats der *bestemming* en voor

de uitgevoerde een schatting van de waarde op de plaats der *verzending*. Van daar dat op den duur de waarde van de ingevoerde goederen die der uitgevoerde moet overtreffen (altijd voorzoover de verzending plaats heeft ter zake van ruil, waarover alleen wij hier spreken). Moet nu elk verschil in de waarde tusschen uit- en invoer in geld worden bijgepast? In geen en deele. Wij kunnen ons een koopman voorstellen, die voor een waarde van 1 millioen, guldens verscheept van Amsterdam naar New-York ten einde de goederen aldaar met winst te verkoopen, want hij berekent dat die goederen, eenmaal in New-York aangekomen, er *f* 1,200.000 waard zijn. Tevens zendt een New-Yorksche koopman voor eene waarde van *f* 1.000.000 aan goederen uit New-York, ten einde die in Amsterdam met winst te verkoopen, stel met een winst insgelijks van 200.000 gulden. Ziedaar een voorbeeld van den gewonen ruilhandel. Maken wij thans de balans op. In Amsterdam wordt uitgevoerd voor *f* 1,000.000 en ingevoerd een waarde van *f* 1,200.000. In New-York heeft hetzelfde plaats. Op beide plaatsen overtreft de waarde van den invoer die des uitvoers. En terwijl de vorderingen uit de handeling voortspruitende van Amsterdam op New-York *f* 1,200.000 bedragen, belooft wederkeerig de vordering van New-York op Amsterdam hetzelfde bedrag. De schulden kunnen dus tegen elkander worden uitgestreken. Betaling in geld behoeft niet plaats te hebben. Wissel-trekking vernietigt de wederzijdsche vorderingen. Maar wij zien tevens, dat het waardeverschil in de handelsbalans van ieder land zijn grond vindt in het motief des handels, namelijk behalen van winst, en wij kunnen dus als een algemeen verschijnsel stellen, dat de waarde van de invoeren

die van de uitvoeren geregeld overtreft. Ware gelijkheid hier het doorgaande verschijnsel, men zou tot de conclusie komen, dat met den handel geen winsten werden behaald.

„Elk land moet meer invoeren dan uitvoeren”, schrijft Mr. Mees in eene onlangs uitgekomen brochure ¹⁾. „Alleen uitvoeren op den duur zou onmogelijk zijn. „Tijdelijk kan een land meer goederen uit- dan invoeren. „In 1880—81 heeft Amerika zich voor een gedeelte laten „betalen met goud. In de streken waar de graanbouw „eene kolossale uitbreiding kreeg, waar de bevolking „voortdurend in aantal en rijkdom toenam, was er behoefte „aan goud voor de circulatie, voor het dagelijksch ver- „keer. In 1882 is echter weer een gedeelte van dat „goud naar Europa teruggekeerd. Voor een gedeelte liet „Amerika zich ook betalen door zijn eigen staatsfondsen, „die het successievelijk afloste, en die dus ter aflossing „uit Europa naar Amerika gezonden werden in betaling „voor de granen die Amerika uitzond. Daardoor kon dus „Amerika een tijdlang meer goederen uit-, dan invoeren. „Rusland doet dit op den duur, omdat het enorme kapi- „talen van westelijk Europa geleend heeft, door zijn „staatsfondsen op die markten te plaatsen. De interest „en aflossingen van die leeningen worden ook betaald „door goederen, voornamelijk granen. — Maar buiten „zulke exceptioneele omstandigheden, dus in den normalen „toestand, zal elk land meer moeten *invoeren* dan *uitvoeren*.”

Reeds vroegere schrijvers zagen dit in. Jean Baptiste Say schrijft ²⁾: „Les marchandises sont payées par des

1) Een en ander over het stelsel van Bescherming, door Mr. M. Mees, Rotterdam, 1882, pag. 29.

2) J. B. Say, Cours complet d'économie politique, Bruxelles, 1832, dl. II pag. 319.

„marchandises et comme il faut, pour que les commerçants trouvent leur compte à faire le commerce, que les importations surpassent en valeur les exportations; nous recevons toujours du dehors en marchandises une valeur supérieure à celle que nous y avons envoyée. C'est ce que l'on a fort ridiculement appelé jusqu'ici une *balance défavorable* et d'autant plus défavorable, que nous faisons avec les étrangers un commerce plus lucratif.

„Au premier aspect il semble contradictoire que tous les pays à la fois importent plus qu'il n'exportent, mais cette contradiction n'est qu'apparente. Nous évaluons les marchandises qui sortent de chez nous pour aller en Russie, sur le pied de la valeur, qu'elles ont avant leur départ et la Russie les évalue sur le pied de la valeur qu'elles ont chez elle, c'est à dire après leur arrivée.”

Met *hoeveel* de waarde van den invoer die van den uitvoer zal overtreffen, is a priori volmaakt onzeker. Wanneer wij nu verder in aanmerking nemen dat er handel gedreven wordt in een aantal artikelen, die aan de contrôle der douane geheel ontsnappen, (men denke slechts aan de verzending van effecten en aangeteekende brieven), wanneer men voorts let op de wilckeur, waarmede de schatting aan de grenzen soms plaats heeft, vooral van goederen waarvoor geen invoerrecht of althans geen invoerrecht naar de waarde behoeft te worden betaald, dan blijkt het van hoe weinig gewicht de plechtige cijfers zijn, welke op de handelsbalansen plegen voor te komen.

Onjuiste taxatie op de grenzen is zeker een van de hoofdbezwaren, waarmede de handelsbalansen te worstelen hebben. Dienaangaande neem ik uit de N. Rotterdamsche Courant van 2 Nov. 1882 een zeer belangrijk schrijven van

den Heer G. G. Plate te Rotterdam, waarin gewezen wordt op de fouten onzer Regeeringsstatistiek van den In-UIT- en Doorvoer van Nederland. Ik voeg er evenwel terstond bij, dat er geen enkele reden is om te vermoeden dat de statistieken van andere gouvernementen niet aan gelijke critiek zouden kunnen worden onderworpen. ¹⁾

1) Wat doet — vraagt de Heer Plate, — de Regeering? Laat zij zich voorlichten om de waarde der handelsartikelen bij benadering te leeren kennen? In het minst niet. Zij heeft voor jaar en dag voor elk artikel de meest onmogelijke waarde-cijfers vastgesteld, en cijfert daarmede door met eene netheid en juistheid, waaraan ik gaarne hulde breng (want vermenigvuldiging- of optelfouten heb ik nooit kunnen ontdekken), maar niettegenstaande al die zorg en netheid, komt men tot resultaten die eenvoudig onwaar zijn en ook niet den minsten waarborg voor waarheid geven kunnen, omdat de herleidingscijfers der waarde willekeurig zijn.

Het volgende diene tot voorbeeld: (ter vereenvoudiging vergelijk ik slechts een enkel cijfer van 2 jaren).

De Regeering meldt ons dat de invoer tot verbruik bedragen heeft in 1880 *f* 839,724,043 en in 1881 *f* 919,670,775,

alzo eene vermeerdering van *f* 79,946,732 of 9.52 pet., doch waaruit ontstaat die vermeerdering?

Dit leert ons bladzijde 3 en 4 voorbericht; onder de voornaamste vermeerderingen komen voor:

p. 100 Ko.	taxatie	invoer 1880	invoer 1881
<i>f</i> 4000	Droogerijen (kina),	<i>f</i> 29,592,280	<i>f</i> 50,289,920
" 25	IJzer (spoorstaven)	" 28,858,770	" 40,381,147
" 35	" (draad)	" 16,222,892	" 29,117,482
" 30	Rijst en rijst in doppen	" 23,840,437	" 54,331,225
" 40	Straatstenen (ongebakken en keien)	" 17,586,724	" 20,870,691

f 116,101,103 *f* 174,990,565

Alleen deze vijf artikelen hebben dus met ruim 58 millioen gedeeld in de totale vermeerdering van 79 millioen van invoer tot verbruik, waaruit men de gevolgtrekking zou moeten maken dat de welvaart van Nederland toegenomen is door den vermeerderden invoer van kina, spoorstaven, keien enz. Maar dank zij de methode der regeering is de geheele voorstelling valsch. Wat de statistiek kina gelieft te noemen à *f* 40 per kilo is klaarblijkelijk kinabast, die hier van Engeland doorreist naar Pruisen en waarvan de waarde loopt van *f* 2 tot *f* 12 per kilo naarmate van het kinagehalte. Spoorstaven transiteeren bijna uitsluitend van Pruisen komende en kosten circa *f* 7 per 100 k^o; ijzerdraad kan onmogelijk *f* 35

Nemen wij thans ook de andere posten in aanmerking, en kiezen wij eenige vrij gewone gevallen. Een land

per 100 k^o. waard zijn; de fijnste soorten, waarvan de draadnagels gemaakt worden, kosten hoogstens *f* 15 à *f* 16 per kilo in het klein verkocht. Gepelde rijst (Akyab en Rangoon) wordt in het klein tot *f* 14 à *f* 16 per 100 k^o. verkocht; de ongepelde, hoofdzakelijk van Eng. Indie ingevoerde rijst, kan dus onmogelijk *f* 30 waard zijn. De waarde-taxatie van straatkeien bij het gewicht te maken; van de in 1881 ingevoerde 52 miljoen kilo keien en straatsteenen zijn er 50 miljoen kilo van België ingevoerd, zoodat ik vermoed dat men hier te doen heeft met Ruenast straatsteenen. (Ik neem met opzet de duurste.) Stel een kei weegt 8 à 10 kilo en kost ongeveer 8 cent, dan is de waarde hoogstens *f* 1 per 100 ke. in plaats van *f* 40, zooals de Regeering taxeert.

Herstellen wij nu deze foutieve taxaties alleen voor deze vijf posten (en er zijn er honderden) dan verkrijgen wij de volgende resultaten:

Invoer tot verbruik:

	1880 p. 100 k ^o		1881	
	k ^o .	gld.	k ^o .	gld.
Kina	739,307	700	5,178,649	1,257,248
Spoorstaven	115,435,082	7	8,080,455	161,524,590
IJzerdraad	46,351,121	14	6,489,156	83,192,819
Rijst	79,468,124	12	9,536,174	114,437,418
Straatsteenen	43,966,811	1	439,668	52,176,979
			29,724,102	46,008,709

De totaalinvoer tot verbruik is volgens de Regeering:

	1880	1881
af: foutieve taxatie van hovenstaande 5 artikelen	<i>f</i> 839,724,043	<i>f</i> 919,670,775
" " " " " "	" 116,101,103	" 174,990,565
	<i>f</i> 723,622,940	<i>f</i> 744,680,210
bij: juiste taxatie id.	" 29,724,102	" 46,008,709
	<i>f</i> 753,347,042	<i>f</i> 790,688,919

alzoo vermeerdering *f* 37,341,877 of 4,95 pct., en niet zooals de Regeerings-statistisch beweert *f* 79,946,732 of 9,52 pct.

Wanneer nu het herstellen van slechts vijf abuizen een dergelijk verschil maakt, wat zal er dan van deze statistiek worden, wanneer zij behoorlijk naar de werkelijke waarde van de honderden soorten goederen, die ingevoerd worden, opgemaakt is? En dat bijna alle waarden fictief zijn, blijkt bij den eersten oogopslag; — enkele voorbeelden kunnen het bewijzen.

De Regeering
taxeert:

Aardappelenmeel varieert van	<i>f</i> 12 tot <i>f</i> 20.	<i>f</i> 30 per 100 k ^o .
Kokosnootolie " "	" 33 " " 40.	" 50 " " "

heeft aan een ander land groote bedragen te betalen wegens commissieloon en doet die betaling in goederen; of het heeft een betaling te doen ter zake van inschrijving op een buitenlandsche leening; of het heeft een betaling

		De Regeering taxeert:	
Opium	varieert van f 1000 tot f 2500.	f 4000	per 100 k ^p ,
Glycerine	" " " 15 " "	80. "	45 " " "
Geplet lood.	" " " 18 " "	19. "	25 " " "
Aard en steenolie (Petroleum)	" " " 9 " "	10. "	25 " " "
En wat zegt men van de volgende taxatiën:			
Boeken		kosten f 250	per 100 kilo.
Instrumenten mathematische		" " 250	" " "
" muziek (piano's).		" " 130	" " "
" " alre andere.		" " 120	" " "
Naturalien.		" " 130	" " "
Marmeren standbeelden		" " 80	" " "

Ware het niet beter zulke artikelen geheel uit het statistiek weg te laten, dan zulken onzin te laten drukken?

Onder de granen vinden wij vermeld dat

meel van tarwe	kost f 30	per 100 kilo.
" " rogge	evens " 30	" " "
" " boekweit	" " 30	" " "
brood, beschuit en semoule ook al	" 30	" " "
en zemelen	kosten ook " 30	" " "

onbewerkt en ongeroot vlas, dns groen vlas zooals het van het land komt, kost f 70 per kilo en het groot en gezwingeld vlas wordt op dezelfde waarde van f 70 per 100 kilo getaxeerd.

Stearine wordt gesteld op f 120 per 100 kilo, hetgeen ongeveer 2 maal te hoog is; maar stearinekaarsen, die dan toch van diezelfde stearine gemaakt moeten worden, maar door de regeering gerangschikt worden onder was- spermacetti- of compositie-kaarsen staan op f 100 per 103 kilo genoteerd.

Ik geloof, mijnheer de redacteur, dat deze opmerkingen voldoende zijn om te bewijzen, dat het hoog tijd wordt, dat de Regeering zich bij het samenstellen harer statistiek laat voorlichten door een der Kamers van Koophandel die haar voor elke maand, een doorsnee-waarde der verschillende artikelen zou kunnen aangeven en haar op de fouten zou kunnen wijzen die zij nu begaat.

Doet zij dit niet, dan zal zij een kostbaar werk blijven uitvoeren, waaraan niemand waarde hecht en dat alleen aanleiding kan geven tot valsche betoogen omtrent de welvaart van Nederland.

te doen ter zake van landgenooten, die in het buitenland hun inkomen verteren. Ziedaar allerlei redenen om goederen uit te zenden, zonder dat een invoer daartegenover staat.

Maar men kan zich ook het omgekeerde voorstellen. Onze landgenooten kunnen een aantal effecten bezitten van vreemde staten en jaarlijks een groot bedrag voor rentebetaling te vorderen hebben; zij kunnen, als vrachtaarders voor het buitenland, vrachtpenningen hebben verdiend, die hun door het buitenland moeten worden betaald; zij kunnen van een buitenlandschen staat gelden te vorderen hebben wegens aflossing van schulden, welke in lang verstreken tijd zijn aangegaan. Het buitenland kan al die vorderingen voldoen door toezending van goederen. Ziedaar invoeren die niet door uitvoeren behoeven te worden opgewogen.

Men voege thans dit alles zamen en men vrage zich af, of het niet veeleer een bloot toeval zou wezen, indien in een bepaald jaar, zelfs bij de nauwkeurigste statistiek, de waarde van den invoer met die van den uitvoer gelijkstond?

Wanneer men dus de statistische opgaven raadpleegt kan men hoogstens dit verwachten, dat *gewoonlijk* de invoeren de uitvoeren overtreffen. Doch waar dit niet plaats heeft, zijn er talloze omstandigheden denkbaar, die er de verklaring van kunnen geven, omstandigheden evenwel, welke geenszins verontrusting behoeven te weeg te brengen. ¹⁾

1) Zoo vinden wij in den Almanach de Gotha de volgende statistieken voor 1878:

Het betoog der voorgaande bladzijden zamenvattende kom ik tot de stellingen: 1° dat handelsbalansen, wegens haar groote complexiteit, met de middelen van controle, waarover men tegenwoordig beschikt, wel nooit betrouwbaar zijn; 2° dat, hoe ruw de schatting ook zij, het normale resultaat zal wezen, dat de waarde van den invoer die van den uitvoer overtreft; 3° dat dit evenwel lang niet altijd behoeft plaats te hebben, ook niet bij het meest gezonde handelsverkeer, en 4° dat, aan de andere zijde, geen enkele grens is aan te wijzen voor de mate, waarin de eene waarde de andere mag overtreffen.

Negatieve conclusien! zal men uitroepen. Ik stem zulks toe. Maar wie beroepen zich telkens op handelsbalansen? De protectionisten: niet de vrijhandelaars. Het zijn de eersten, die men telkens met dat wapen strijden ziet.

	Waarde van invoer.	Waarde van uitvoer.
Frankrijk	5.008.900.000 frcs.	4.111.700.000 frcs.
Engeland	368.771.000 pd.st.	245.484.000 pd.st.
Duitschland	3.722.700.000 m.	2.916.500.000 m.
Oostenrijk	649.400.000 fl.	615.300.000 fl.
Belgie	2.383.800.000 frcs.	2.009.700.000 frcs.
Nederland	f 809.774.000	f 563.896.000
Rusland (1877)	321.000.000 r.	528.000.000 r.
Rusland (1878)	595.600.000 r.	618.100.000 r.

Het eenige nut dat deze cijfers ons geven, bestaat in het overzicht dat wij er door verkrijgen van den omvang van den handel in die jaren, in vergelijking met den omvang in vroegeren tijd. Zoo kan men, wanneer men sedert 1860 de cijfers van het handelsverkeer tusschen Engeland en Frankrijk ziet toegenomen, daaruit besluiten tot eene groote ontwikkeling van dat verkeer. Daar op den duur geen handel gedreven wordt, waar geen winst wordt betaald, trekt men uit de ontwikkeling van het verkeer de slotsom dat ook de winsten in haar geheel zijn vermeerderd.

Het is in dien zin alleen, dat men op de handelsbalansen mag acht slaan.

Doch vergelijking van den omvang des verkeers in verschillende tijden is geheel iets anders dan in elk bepaald jaar de waarde van den invoer tegen die van den uitvoer af te wegen!

Wie de gebrekkigheid van dat wapen aantoon, verricht geen vruchteloos werk.

En al ware dat wapen niet uit zijn aard onbruikbaar, het zou toch geen doel treffen. Al had men nog zulke nauwkeurige cijfers van handelsbalansen, men zou er niet in slagen om het groote argument der vrijhandelaars te wederleggen, dat de voordeelen der internationale verdeling van arbeid grooter moeten zijn naarmate die verdeling zelve grooter is, en dat de belemmering van het verkeer die verdeling tegenhoudt.

Maar men gaat dikwijls nog oppervlakkiger te werk. Men beroept zich wel eens op een balans van Nederland met Frankrijk, zonder te bedenken dat een balans, al had zij voor protectionistisch betoog eenige waarde, dan toch altijd moet worden opgemaakt voor een bepaald land tegenover het *geheele buitenland*.

De internationale handel toch is zeer gecompliceerd. Er is geen enkele reden om te eischen dat onze uitvoeren naar Frankrijk, door invoeren juist uit Frankrijk moeten worden opgewogen. Kan men zich geen handelsverkeer denken tusschen *drie* staten? Nederland b. v. voert uit naar Frankrijk, Frankrijk voert uit naar Engeland en Engeland ten slotte naar Nederland. Ieder land betaalt op deze wijze zijn invoer uit het eene door uitvoer naar het andere. En welke waarde heeft dan een statistiek, waarbij het verkeer tusschen slechts twee landen is in aanmerking genomen?

Strekt nu het voorgaande betoog om de volledige onbruikbaarheid van alle statistiek omtrent uit- en invoer te bewijzen?

In geenen deele. Alleen de onbruikbaarheid van handelsbalansen kan er uit blijken. Want daarmede stelt men de totaalsom des invoers tegen die des uitvoers over, en met dat gebrekkig materiaal tracht men tot, ook op zich zelve, onlogische conclusien te komen. Die conclusien zijn gewoonlijk tweecërlei. Ten eerste, dat bij overwicht der invoerwaarde het geld het land verlaat: eene bewering, op zich zelve òf onjuist, òf juist maar dan onschuldig, daar het uitvloeien van edel metaal voor een land, dat zulk metaal niet produceert, slechts tijdelijk kan zijn en geen tarieven wettigt. Ten tweede, dat een doodende concurrentie van den vreemdeling er door wordt bewezen: immers, men verkoopt hem minder dan men bij hem koopt! Ook die bewering is onjuist, want dat bewijs wordt er niet door geleverd, en *kan* er ook niet door geleverd worden, zoolang het waar blijft dat het internationaal verkeer een ruilverkeer is, zoodat tegen gekochte goederen verkochte goederen of geld of geleverde diensten *moeten* overstaan, ter keuze van de partijen zelve.

Maar al verwerpt men de handelsbalansen met al de redeneeringen, daarop gebouwd, daarmede behoeft men niet alle statistiek te verwerpen. Ook bij gebrekkige controle kan zij licht brengen in de vraag, *welke* artikelen voornamelijk plegen te worden ingevoerd, en welke uitgevoerd. Voorts in de vraag, in welke approximatieve verhouding de verschillende artikelen van invoer of uitvoer onderling tot elkander staan.

Die vragen zijn van gewicht. Bij het sluiten van handelstractaten treden zij op den voorgrond. Voorts kunnen die vragen van groot belang zijn bij de beoordeeling van

de plaats, welke een staat in het internationaal verkeer inneemt. In den allerjongsten tijd is zulks gebleken uit een opstel van Dr. E. Nasse: *Der Cobdenclub und die deutsche Waarenausfuhr. Ein Beitrag zur Lehre von der internationalen Arbeitstheilung.*

Op dit opstel, 't welk verschenen is in de *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*, 1882, komen wij later terug.

§ 2. Vooral in Engeland wordt van handelsbalansen gebruik gemaakt door schrijvers, die zich voorstanders noemen van het beginsel van *Fair-Trade* en van *Reciprociteit*. Engeland, waar het verschil tusschen in- en uitvoer meer dan elders in het oog valt, bood hun een ruim veld voor beschouwingen. Omdat volgens opgaven van de „Board of Trade” de waarde van den invoer in 1880 £ 411,000.000 en de uitvoer slechts £ 286,000.000 bedroeg en omdat dit verschil meer of min ook in vroegere jaren viel op te merken, hebben vele Engelsche fair-traders zich ernstig ongerust gemaakt. Een schrijver in de *Quarterly Review* roept uit: „To buy more than we sell, and to make that not a mere accident of our trade, but its permanent condition, the end above all others to be sought for and desired, this, according to the economists, is a most excellent thing for the country. Practical men who look at such matters from a strictly-business point of view come to a different conclusion. They hold that we cannot persevere in this system, without plunging the country into disaster.” ¹⁾

1) *Quarterly Review*, July 1881. pag. 288.

In denzelfden geest schrijft Sir Edward Sullivan: „It „(Isolated Free-Trade) has enabled foreigners to flood „our markets with cheap and often nasty manufactured „goods. It has increased the balance of trade against us, „till it has reached the alarming figure of 136,000.000 £. 1)

Uit deze en dergelijke uitlatingen is een eisch ontstaan, die men wel eens doet klinken als nieuw uitgevonden, doch die inderdaad oud is, de eisch nl. van reciprociteit. Dat hij niet nieuw is, blijkt hieruit, dat reeds in 1847 Bastiat in zijn „Sophismes Economiques” n°. 10, onder den titel van „Réciprocité” dien eisch bestreden heeft.

In welken geest de voorstanders van dat beginsel spreken, leeren wij uit eene brochure van lord Bateman, getiteld „A plea for limited protection or for Reciprocity,” Londen, 1877. Wij lezen daar „Granted that the theory „of free and unrestricted commerce with all quarters of „the universe is as bold as it is magnificent, granted that „the idea, by whomsoever originated, (and advocated by „no one more consistently than by our good and wise „Prince Consort), is both grand and glorious in its con- „ception; granted that to give effect to it has been the „aim, as it has been the long-accepted policy, of succes- „sive Governments; it cannot be denied that the sting of „want of „reciprocity” has from the first checkmated our „philanthropic efforts, and obliged us now to confess, „after thirty years of trial, that in practice our free-trade „is at best but one-sided, and that, while we are opening „our ports to the commerce and manufactures of the

1) Nineteenth Century, August 1881.

„world free and unrestricted, other countries, without „conferring upon us any reciprocal benefit, are taking „advantage, without scruple, of our magnanimous but „disastrous (because one-sided) liberality.” Vrije Handel, — zoo heet het, — is alleen goed wanneer de vrijheid wederkeerig is. Is deze dit niet, dan wordt de handel gedreven op ongelijken voet, dan is hij *unfair*. Waar de wederkeerigheid niet te verkrijgen is, moeten wij de vrijheid laten varen!

Men kan inderdaad tegen die personen aanvoeren wat Bastiat reeds bijna 40 jaar geleden schreef: „Les personnes qui raisonnent ainsi, je suis fâché de le leur dire, „sont, qu’elles le sâchent ou non, dans le principe de la „protection; seulement elles sont un peu plus inconséquentes „que les protectionnistes purs; comme ceux-ci sont plus „inconséquents que les prohibitionnistes absolus.”

Hebben de voorstanders van fair-trade, die in beginsel het heilzame van den Vrijen Handel toegeven, zich wel helder rekenschap gegeven van de gronden waarop deze steunt?

Een land heeft door invoerrechten den handel in sommige artikelen met het buitenland belemmerd. Daarmede heeft het schade berokkend niet alleen aan anderen, maar ook aan zich zelf. Het heeft anderen verplicht de invoeren van de bedoelde goederen te verminderen of geheel te staken. Het heeft zijn eigen consumenten verplicht op de duurder binnenlandsche markt zich van het noodige te voorzien. Het heeft, door zijn invoeren te verminderen, ook een blijvende grond tot vermindering van eigen uitvoer in het aanzijn geroepen, die, al openbaart hij zijn werking niet onmiddellijk in de cijfers van

eene handelsbalans, niettemin zeer stellig aanwezig blijft en zijn werking mogelijk over alle takken van uitvoerhandel verdeelt en daardoor zich aan de waarneming onttrekt.

Op welke wijze kan men zulk een staat bewegen om van deze staatkunde terug te komen?

Men kan twee wegen inslaan.

De eerste weg is die van overtuiging. Men kan den staat wijzen op de nadeelen, die hij zich zelfven toebrengt; men kan voorts wachten totdat het belang der consumenten in dien staat luid genoeg gaat spreken, totdat ook de belangen van den uitvoerhandel er zich doen hooren.

De tweede weg bestaat hierin, dat men tegen het protectionisme van den buurman eigen protectionisme over plaatst. Men brengt zijnerzijds direkt nadeel aan den uitvoer van den ander toe en wacht dan af tot men bij tractaat of feitelijk den strijd der tarieven tegen elkander opgeeft. Deze tweede weg is die van reciprociteit of fair-trade. Want het stelsel, waarbij men wederkeerigheid in de vrijheid eischt, brengt van zelf mede, dat, zoodra een der partijen van die wederkeerigheid afwijkt, ook de andere tot tarieven haar toevlucht neemt.

Welke weg is de verkieselijkste?

Het is duidelijk dat wie de tweede weg inslaat een wapen kiest, waarmede hij ook zich zelfven wondt.

Verdubbelt men niet de nadeelen der bescherming door ook bij zich zelfven beschermend stelsel in te voeren? ¹⁾

1) Men vergelijke de brochure „Reciprocity” A Letter adressed to Mr. Thomas Bayley Potter M. P. as chairman of the Committee of the Cobden Club, by Sir Louis Mallet C. B. ed. Cobden Club. Londen. 1879. Bl. 5: „The mutual relaxation of restrictions is a mutual advantage; the mutual creation of restrictions is a mutual injury. If, one tariff is bad, two must be worse. It matters nothing whether the barrier be raised in one country or in another, the effect is precisely the same.”

En welk een omweg voorts! Om Vrijen Handel te bereiken, begint men met daarvan afstand te doen. De invoering van bescherming is gemakkelijk, maar afschaffing moeielijk. De handel in de beschermde bedrijven plooit zich naar den nieuwen toestand, dien de bescherming schept; hij groeit naar de leest, die de wetgever vervaardigt. Is het later niet een daad van willekeur die leest te veranderen? Begaat men daarmee geen onrecht tegen hen, die in het vertrouwen op de bescherming zich op bepaalde takken van bedrijf hebben toegelegd? Weet men voorts, den tarievenoorlog beginnende, te voren waar men eindigen zal?

Zij, die zich voorstanders noemen van Vrijen Handel in theorie en van fair-trade en reciprociteit in de praktijk, zullen moeten erkennen dat hun politiek wel een gevaarlijke is. Hun praktijk is een kansspel, waarbij op *algemeene* gronden eer slechte uitslag, dan goede, te voorspellen valt.

Het is hier de plaats om te wijzen op een merkwaardige meening van Adam Smith ¹⁾ over de staatkunde van represailles. „The case” zoo schrijft hij „in which it may „sometimes be a matter of deliberation how far it is „proper to continue the free importation of certain foreign „goods, is, when some foreign nation restrains by high „duties or prohibitions the importation of some of our „manufactures into their country. Revenge, in this case, „naturally dictates retaliation and that we should impose

1) Adam Smith, An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, book IV, chapt. II ed. Macculloch, dl. II pag 299.

Deze aanhaling levert een nieuw bewijs hoe weinig nieuw de eisch van reciprociteit eigenlijk is.

„the like duties and prohibitions upon the importation of „some or all of their manufactures into ours.” Na de vermelding dat de Franschen en de Nederlanders zoodanige staatkunde van represaille hebben gevolgd, zegt hij: „There may be good policy in retaliations of this kind, „*when there is a probability*, that they will procure the „repeal of the high duties or prohibitions, complained of. „The recovery of a great foreign market will generally „more than compensate the transitory inconveniency of „paying dearer during a short time for some sorts of goods. „To judge whether such retaliations are likely to produce „such an effect, does not perhaps belong so much to the „science of a legislator, whose deliberations ought to be „governed by general principles which are always the „same, as to the skill of that insidious and crafty animal, „vulgarly called a statesman or politician, whose councils „are directed by the momentary fluctuations of affairs. „*When there is no probability* that any such repeal can be „procured, it seems a bad method of compensating the „injury done to certain classes of our people, to do injury „ourselves, not only to those classes but to almost all „the other classes of them.”

De tegenstelling welke Smith hier maakt tusschen den „legislator” en „that insidious and crafty animal, vulgarly „called a politician” is natuurlijk verouderd. Ook de wetgever behoort zich door overwegingen van staatkunde te laten leiden. En toch is zij merkwaardig, want zij bewijst hoe volkomen bewust Smith er zich van was, dat het hier een vraagstuk meer van staatkunde dan van wetenschap geldt. Smith wacht zich dan ook wel een absolute beslissing te geven. Uitdrukkelijk verklaart hij

dat de vraag is „a matter of deliberation,” een vraag van kansberekening.

Maar laat ons het gunstige geval denken, dat men door zijn retorsiemaatregelen inderdaad er in slaagt om vrijen handel te herstellen. Ook in dat geval heeft men door het stelsel van represaille zijn eigen wetgeving gebonden aan de wetgeving van andere staten en dus zijn economische zelfstandigheid opgeofferd. Omdat andere staten invoerrechten heffen, voert men ze zelf ook in; omdat andere staten die rechten afschaffen, schaft men zelf ze ook af. Men laat stelselmatig zich leiden door de politiek van vreemden. Op eigen belangen te letten is met dat stelsel in strijd. Men verwondere zich dan ook niet, dat de verreweg bekwaamste woordvoerder van het protectionisme, Friedrich List (over wien in een volgend hoofdstuk nader), in zijn stelsel het gezonde beginsel volgend dat men staatkunde drijft met het oog op zich zelf, en niet ten behoeve of ter wille van anderen, het stelsel van retorsie in scherpe woorden afkeurt ¹⁾. „Es ist Adam „Smith, der das Princip der Retorsion in die Handels- „politik einführen will, ein Princip das zu den thörichtsten „und verderblichsten Maaszregeln führen würde, zumal „wenn die Repressalien, wie Smith verlangt zurückge- „nommen werden sollen, sobald die fremde Nation sich „zur Zurücknahme ihrer Beschränkungen versteht. Gesetzt „Deutschland nähme gegen England für die Beschränkung „seiner Korn- ²⁾ und Holzausfuhr Repressalien dadurch,

1) Friedrich List, Das Nationale System der politischen Oekonomie, 2e Aufl. Tübingen, 1842, pag. 440. Dat List de meening van Smith veel te absoluut voorstelt, blijkt uit de boven aangehaalde woorden zelve dier schrijvers.

2) List schreef in 1841, alzoo vóór de opheffing van de beschermende graanwetten in Engeland (1845).

„daz es die englischen Manufakturwaaren von seinen
 „Gränzen ausschlieszt, und es rufe durch diese Repres-
 „salien auf künstliche Weise eine eigene Manufakturkraft
 „ins Leben; soll nun Deutschland diese mit unermeszlicher
 „Aufopferung verbundene Schöpfung wieder zu Grunde
 „gehen lassen, im Fall England sich bewegen liesze, seine
 „Gränzen dem deutschen Getreide und Holz wiederum zu
 „öffnen? Welche Thorheit! Zehnmal besser wäre es ge-
 „wesen, Deutschland hätte alle Beschränkungsmaaszregeln
 „Englands ruhig über sich ergehen lassen, und einer in
 „Folge der englischen Einfuhrverbote ohne Zollschutz
 „auflebenden Manufakturkraft Hindernisse in den weg
 „gelegt, statt ihr Aufleben zu befördern.

„Das Princip der Retorsion ist nur dann vernunftgemäsz
 „und anwendbar, wenn es mit dem Princip der industri-
 „ellen Erziehung der Nation zusammentrifft, wenn es
 „diesem gleichsam zur Gehülfn dient.”

Het is dus op de zelfstandige belangen van den staat,
 dat List zich beroept. Maar wanneer men die belangen
 zelfstandig voor bescherming laat pleiten, heeft men het
 beroep op reciprociteit of fairtrade niet noodig.

§ 3. Wij zouden hier kunnen eindigen, ware het niet
 dat Mr. S. van Houten over de vraag die ons bezig houdt,
 nog een gezichtspunt had geopend. In de Vragen des
 Tijds van Maart 1882 heeft deze schrijver eene „nabetrach-
 ting” gegeven op de verwerping van het Fransche handels-
 tractaat. Hij is verontwaardigd over de houding, welke
 de Nederlandsche regeering tegenover de Fransche bij de
 onderhandelingen over het tractaat heeft aangenomen. Vol-
 gens zijn inzicht had de egoïstische politiek der Fransche

regeering, welke een ontwerp-tractaat indient, waarop posten voorkomen, welke zij volstrekt niet van plan is te heffen maar alleen als quasi-concessiën denkt te gebruiken, zulk een genereuse wijze, als waarop onze regeering de onderhandelingen voerde, niet verdiend. Onze regeering was te vrijgevig door het bestendigen der waarborgen tegen den nadruk van Fransche boeken en door het verzekeren van niet herstelling der differentieele rechten in Indië in de eerstvolgende tien jaren.

Tegen hen, die in de bestendiging dier waarborgen en in de genoemde verzekering geen bezwaar zagen, omdat men toch niet het voornemen had den nadruk toe te laten of de differentieele rechten weder in te voeren, formuleerde Mr. van Houten de volgende bedenking:

„Over 't geheel onderscheidt de regeering te weinig „tusschen het *voornemen* om iets niet te doen, en de „*verbindtenis* om iets niet te doen. Ook de vrijhandelaar „moet zich niet tegenover het buitenland verbinden, „vrijhandelaar te blijven. Vrije Handel is het beste *kosmo- „politische* handelssysteem; voor ons, bij onze ligging en „hulpbronnen, tevens het beste en voordeeligste *nationale* „handelssysteem, zoolang ook Engeland het beginsel van „Vrijen Handel blijft huldigen. Wij moeten zoolang moge- „lijk het systeem van Vrijen Handel blijven verdedigen, „maar juist om dit te kunnen doen, moeten wij onze „wapenen niet afleggen.”

Tot zoover is de schrijver weinig gekant tegen de vrijheid. Immers of men de vrijheid in de praktijk zal handhaven in de overtuiging van het nut, dat zij sticht, dan wel of men ook bij plechtig tractaat zich tot die handhaving zal verbinden, is geen vraag van beginsel.

Maar de schrijver is verder gegaan. Hij heeft ook op een gebruik van het wapen der differentieele rechten het uitzicht geopend.

Tegenover de surtaxe, welke Frankrijk heft van de over Nederland aangevoerde koloniale waren, beveelt Mr. van Houten „als geneesmiddel” eene wet aan, waarbij differentieele tarieven worden geschapen tegenover hen, die ons bij vreemden achterstellen. „Frankrijk bijv. belast de rechtstreeks uit Nederlandsch-Indië komende producten lager, dan wanneer zij over Nederland ingevoerd worden. Het kan nu onstaatkundig zijn, maar het is „noch onzedelijk, noch in strijd met de beginselen van „Vrijen Handel, wanneer wij besluiten, zoolang deze Fransche surtaxe bestaat, bij den uitvoer van producten uit „Nederlandsch-Indië naar Frankrijk een met hetzelfde „bedrag verhoogd uitvoerrecht te heffen. Het zou vermoedelijk zelfs het beste middel zijn om te verkrijgen, „dat men wederkeerig van de surtaxe afzag. Als Frankrijk eens onwillig bleek om ons op denzelfden voet te „behandelen, als wij Frankrijk, d. i. op gelijken voet met „de meest begunstigde natie, dan zouden wij verplicht „kunnen zijn, als geneesmiddel eene wet te maken, waarbij „differentieele tarieven worden geschapen tegenover hen, „die ons bij andere vreemden achterstellen.”

Als model zou kunnen dienen § 6 der wet op de invoering van het Duitsche toltarief van 15 Juli 1879. ¹⁾

1) Gesetz betreffend den Zolltarif des Deutschen Zollgebiets und den Ertrag der Zölle und der Tabaksteuer, 15 Juli 1879 Reichs Gesetz-Blatt 1879 No. 1320 S. 207.

§ 6. Waaren welke aus Staaten kommen, welche deutsche Schiffe oder Waaren deutscher Herkunft ungünstiger behandeln als diejenigen anderer Staaten, können, soweit nicht Vertragsbestimmungen entgegenstehen, mit einem Zuschlage bis zu 50 Procent des Betrages der tarifmäßigen Eingangs-abgabe belegt werden.

De wederinvoering van differentieele tarieven, waarvan Mr. van Houten thans een voorstander schijnt te zijn, werd door hem in 1879 veroordeeld. Toen schreef hij ¹⁾:

„De voorstanders van differentieele rechten maken zich „naar mijne overtuiging aan de misvatting schuldig, dat „zij een onmiddellijk belang boven een veel grooter maar „meer verwijderd belang stellen. Ons belang als kleine „handelsstaat, vordert de algemeene toepassing der be- „ginselen van den Vrijen Handel, welke beginselen alleen „in staat zijn een duurzamen vrede en welwillende betrek- „kingen tusschen alle volkeren te vestigen en ieder in „vreedzamen wedstrijd zijn natuurlijke plaats te doen inne- „men. In alle landen zijn groote staatspartijen, die in „denzelfden kosmopolitischen geest werkzaam zijn. Daar- „entegen zijn er ook overal partijen, die het nationaal „egoïsme tot leiddraad van hun handelen nemen. Moeten „wij nu, om kunstmatig het verkeer tusschen Java en „Nederland eenigermate te verlevendigen, het wapen prijs „geven, waarmede wij elders op handhaving der vrijhan- „delsbeginselen kunnen aandringen? Is dat meerder ver- „keer niet te duur gekocht, wanneer daardoor aan de „nationaal-egoïstische partijen elders, nieuwe wapens, „ook tegen ons, in handen worden gegeven? Vergeten „wij toch niet, dat als de natien gaan strijd voeren, hetzij „met het kanon, hetzij met tarieven, wij als kleine staat „altijd slechts zwakke slagen kunnen toebrengen, en „altijd harde ontvangen.”

Van deze algemeene gronden in 1879 uitgesproken

¹⁾ Mr. S. van Houten, Onze Handelspolitiek, Vragen des Tijds, Aug. 1879.

vinden wij in de „nabetrachting” van 1882 slechts een zwakken naklank in de stelling, dat Vrije Handel voor ons nog altijd „het beste en voordeeligste nationale handels-„systeem” is. Voor de omstandigheden evenwel van 1882 schijnt Mr. van Houten, op het punt der koloniale differentieele rechten tegenover Frankrijk, bezweken te zijn.

Zijne gronden laten zich niet moeielijk gissen.

Frankrijk wekt kunstmatig door zijn lager tarief voor goederen, direct uit onze kolonien aangevoerd, dien directen aanvoer op, en tracht zodoende onzen doorvoerhandel in koloniale waren te vernietigen. Vernietigen wij dus, — hierop komt zijn advies neder, — door een differentieel uitvoer-tarief in de Oost het voordeel van directen uitvoer naar Frankrijk!

Mij dunkt, het advies is bedenkelijk.

Op gevaar af van hier op het gebied te komen van de koloniale politiek, veroorloof ik mij de opmerking dat het differentieel tarief van Frankrijk een voordeel is, niet alleen voor den Franschen handel, maar ook voor dien onzer kolonien, en dat wederkeerig een differentieel recht van uitvoer bij een Nederlandsche wet vastgesteld, den handel in onze kolonien moet schaden. Want het zou onze koloniale handelaars dwingen, om terwijl zij een goedkooper weg direkt naar Frankrijk hebben, een duurderen weg over Nederland naar Frankrijk te nemen. De Nederlandsche doorvoerhandel mag misschien bij een dergelijk recht gebaat zijn, maar mag het belang onzer kolonien en der daar gevestigde handelaars niet in aanmerking komen? Over dit belang vinden wij in de beschouwingen van Mr. van Houten geen woord. En toch is het niet eens altijd een indirekt, soms kan het ook een

direkt Nederlandsch belang zijn. Is het zoo onmogelijk dat de Indische exporteur slechts een filiaalkantoor is van een Amsterdamsch handelshuis? Kan er geen bedenking tegen worden gemaakt wanneer men een handelshuis begunstigt ten koste van zijn eigen filiaal? De Stoomvaart-Maatschappij Nederland en de Rotterdamsche Lloyd doen, — volgens mij verstrekte mededeelingen — sedert Juli 1882 hunne schepen direct van Batavia naar Marseille varen, en na lading te hebben gelost, vervolgen de schepen hun weg naar Nederland. Zoo profiteert de Nederlandsche handelaar van het differentieel tarief, dat Frankrijk voor directen aanvoer van koloniale waren verleent. Het zou onverstandig zijn door differentieele uitvoerrechten in onze kolonien dit voordeel te doen verdwijnen.

Men zou zijne kolonien en zijn eigen handelaren schaden, ten einde Frankrijk te bewegen tot verhooging van het inkomend recht op directen aanvoer. Wien zou dit resultaat, zoo het bereikt werd, baten? Onzen doorvoerhandel? Het is onzeker dat, bij hoog inkomend recht in Frankrijk, de weg daarheen uit Indie *over* Nederland nog winstgevend zou zijn.

HOOFDSTUK II.

Friedrich List en zijn Stelsel.

In eene uitvoerige verhandeling, welke Dr. J. Lehr, hoogleeraar te Carlsruhe, onder den titel van „Schutzzoll und Freihandel” in 1877 te Berlijn heeft uitgegeven, schrijft deze ¹⁾: „Für die jetzigen deutschen Schutzzöllner „hat List die Bedeutung, welche Marx und Lasalle für „die Socialdemokraten haben; sein Werk ist ihnen zur „Bibel geworden, aus welchem sie die allenfals mit einigen „Carey’schen Citaten verbrämten Gedanken schöpfen, die „in Schrift und Wort für die Schutztheorie und gegen „den Freihandel zu Felde geführt werden. Neue Argu- „mente werden von ihnen in der That nur wenig oder „gar nicht vorgebracht. Was man von der Tribune her „hört, was man in Brochüren und Journalen liest, sind „List’sche Ideen, sind zum grossen Theile Beispiele und „Belege, die von List herrühren. Ja selbst die Rührigkeit „und den Eifer, durch welche List sich auszeichnete, „haben mehrere seiner Epigonen geerbt, die mit bewunders-

1) Schutzzoll und Freihandel, von Dr. Julius Lehr, Professor der Volkswirth-
schaftslehre am Grossh. Bad. Polytechnikum zu Carlsruhe. Berlin, 1877. pag. 8.

„werther Ausdauer für die von ihnen vertretene Theorie
„Propaganda machen.“

Inderdaad is Friedrich List historisch de aanvoerder van het modern protectionisme; hij heeft gepoogd aan deze richting een wetenschappelijke basis te geven, terwijl hij tevens die zijner tegenstanders klaar begreep, wat voorwaar niet van allen kan worden getuigd, die om Bescherming roepen.

Hoewel ons uit de debatten van den Rijksdag in 1879 bij de behandeling der economische wetten, geen direct beroep op List bekend is, vinden wij in die debatten de uitdrukkingen, waarvan List zich bij voorkeur heeft bediend, zeer dikwijls als „Schlagworte” terug. Bovendien wordt de opmerking van Lehr bevestigd door den uitgever van een uitvoerig excerpt uit List's werk. ¹⁾ In de voorrede van de 2^e oplaag hiervan, wijst de steller op de vele uitgaven, welke in korten tijd eene door Schnitzer vervaardigde biographie van List beleefd heeft, verder op de groote verspreiding van List's werk zelf in 1877 en op den zeer korten tijd binnen welken een tweede uitgaaf van bedoeld excerpt noodzakelijk is geworden.

Deze feiten schijnen wel te bewijzen, dat de leer van Friedrich List inderdaad in de laatste jaren in Duitschland een zeer gewichtige rol heeft gespeeld; reden genoeg om, al ware die theorie oock niet uit een zuiver wetenschappelijk oogpunt belangrijk, thans onze aandacht bijzonder aan haar te wijden.

1) Auszug aus dem Nationalen System der politischen Oekonomie von Friedrich List. Dritte unveränderte Auflage. Stuttgart 1877.

Wij zullen hier niet stilstaan bij het veelbewogen leven van List; het zij genoeg hem te noemen een man beziel met groote liefde voor zijn vaderland en met een rustelooze werkzaamheid. Zijn hoofdwerk, getiteld: „Das Nationale System der Politischen Oekonomie,” verscheen in 1841. In 1845 maakte hij door zelfmoord een eind aan zijn leven. ¹⁾

Thans de theorie zelve van List.

§ 1. Bij een overzicht in onze inleiding van de argumenten der vrijhandelschool wezen wij op de strekking dier school om de geheele wereld zich voor te stellen als één groote handelsgemeenschap, waarin elk volk, krachtens de internationale verdeling van den arbeid, zich toelegt op de productie van die goederen, tot welker voortbrenging het door zijn aanleg, door de natuurlijke hulpbronnen des lands, door het klimaat, waaronder het leeft, het meest geschikt is. Door de ruiling worden de voortbrengselen ten laatste gebracht onder het bereik der verbruikers en wordt alzoo de verdeling van arbeid ten slotte eene onderlinge samenwerking op reusachtige schaal, tot voorziening in elkanders behoeften. Wanneer men deze gedachten vasthoudt, is een betoog voor vrijheid van het ruilverkeer gemakkelijk te leveren. Schrijvers als de physiocraat Quesnay, als Adam Smith en Jean Baptiste Say met hunne volgelingen zijn inderdaad van dat standpunt uitgegaan. Zij worden door Friedrich List korthedshalve onder den collectieven naam van „die

1) Wie het leven van Friedrich List wil kennen verwijzen wij naar het artikel van Mr. N. G. Pierson, in de Gids v. September 1866, getiteld: „Friedrich List en zijn tijd.”

Schule" samengevat. „Setzt man," zoo schrijft List, „wie „die Schule verlangt, eine Universal-Union oder eine „Conföderation aller Nationen als Garantie des ewigen „Friedens voraus, so erscheint das Princip der internatio- „nalen Handelsfreiheit als vollkommen gerechtfertigt." ¹⁾ Het stelsel brengt evenwel eene groote wederkeerige economische afhankelijkheid mede, en wil deze afhanke- lijkheid niet hare schaduwzijde openbaren, dan moet tevens het verkeer der natiën nooit door oorlog ver- broken worden. De bewijzen zouden dan ook in over- vloed te leveren zijn, dat de toepassing van het stelsel van Vrijen Handel door een aantal schrijvers steeds be- schouwd is als de hechtste waarborg voor den vrede.

Met deze hoogst vredelievende beschouwing was Friedrich List weinig ingenomen. Zij was hem te utopisch, te idealistisch, te optimistisch, al begreep hij haar vol- komen. Dat List haar begreep, bewijzen de volgende woorden, waarin het hoofdargument van den Vrijhandel voortreffelijk wordt weergegeven: „Die Natur selbst drängt „die Nationen allmählig zu dieser höchsten Vereinigung, „indem sie durch die Verschiedenheit des Klima's, des „Bodens und der Producte sie zum Tausch, und durch „Uebervölkerung und Ueberflusz an Capital und Talenten „zur Auswanderung und Colonisirung antreibt. Der inter- „nationale Handel, indem er durch Hervorrufung neuer „Bedürfnisse zur Thätigkeit und Kraft-Anstrengung anreizt, „und neue Ideen, Erfindungen und Kräfte von einer „Nation auf die andere überträgt, ist einer der mächtigsten

1) Friedrich List, Das Nationale System der politischen Oekonomie, Cap. XI pag. 188. Uitg. 1841 (Stuttgart und Tübingen, Cotta'scher Verlag).

„Hebel der Civilisation und des National-Wohlstandes.”

De geschiedenis leert evenwel, — zoo merkt List op, — dat de natien in onderlinge mededinging leven, niet alleen ten einde handelswinsten te behalen, maar ook ter verkrijging van politiek gezag, van intellectueele macht. Met dit feit voor oogen acht List het voor ieder staatsman de hoofdvraag, hoe diens eigen land door landbouw, industrie en handel tot welvaart, beschaving en macht kan geraken. Een staathuishoudkunde, welke voor den *staatsman* bruikbaar zal zijn, moet hem leeren niet zoozeer hoe de algemeene belangen der menschheid het beste worden bevorderd, maar langs welken weg hij de belangen van zijn eigen volk het best kan behartigen. Van daar dat List voor zijn werk den titel koos: „Das Nationale System der politischen Oekonomie” in tegenoverstelling van het kosmopolitische stelsel der door hem bestreden school. Zijn motto was dan ook „Et la patrie et l'humanité.”

In de internationale verdeeling van arbeid zag List groote gevaren. Wanneer een volk in die arbeidsdeeling over het geheel zich toelegt op een tak van nijverheid, welke voor de ontwikkeling van de intellectueele kracht der natie ten laatste minder gunstig is dan een andere tak zou geweest zijn, waarvan evenwel een andere natie zich heeft meester gemaakt, dan zal laatstgenoemde natie de krachtigste blijken te zijn, zoodra de vrede wordt verbroken. Het is dus voor den staatsman lang niet onverschillig welke plaats zijn volk in de wereldproductie heeft ingenomen. „Zur Zeit,” zoo zegt hij, ¹⁾ „ist die

1) Das Nationale System der politischen Oekonomie. Einleitung, pag. 15.

„durch den internationalen Handel entstehende Einigung
 „der Nationen, eine noch sehr unvollkommene, denn sie
 „wird unterbrochen oder doch geschwächt durch den
 „Krieg, oder durch egoistische Maaszregeln einzelner
 „Nationem.

„Durch den Krieg kann die Nation ihrer Selbststän-
 „digkeit, ihres Eigenthums; ihrer Freiheit, ihrer Unab-
 „hängigkeit, ihrer Verfassung und Gesetze, ihrer Natio-
 „nal-Eigenthümlichkeiten und überhaupt ihres bereits
 „errungenen Grades von Cultur und Wohlstand beraubt
 „kan sie unterjocht werden.”

De vraag of een volk gevaar loopt in macht en aanzien bij zijn naburen achter te staan, hangt volgens List in hooge mate af van de trap van ontwikkeling, waarop dat volk zich bevindt. Als de hoogste trap beschouwt hij die, waarin èn landbouw èn industrie èn handel gezamenlijk door het volk worden uitgeoefend. Zulk een volk mag misschien aan materieele rijkdommen bij zijn naburen achterstaan, het bezit daarentegen groote productieve kracht. Al is het nog niet rijk, het kan gemakkelijk rijk worden. En inmiddels bezit het eene gelukkige vereeniging van allerlei bedrijven, welke tot de meest veelzijdige uiting van geestesaanleg aanspoort, tot politieke vrijheid, tot ontwikkeling van kunsten en wetenschappen, in één woord tot beschaving.

In den nadeeligsten toestand verkeeren de volken, welke. — (we kunnen hier de zoogenaamde herdersvolken wel ter zijde laten) — nagenoeg bij uitsluiting zich toelleggen op den landbouw. Het is een der schoonste plaatsen uit List's werk, waar hij de nadeelen van den landbouw schetst en de voordeelen van de industrie en

van den handel uit een oogpunt van beschaving schildert. Vestigen wij ons oog op de schets, die hij van een landbouwende bevolking geeft. ¹⁾

„Beim rohen Ackerbau herrscht Geistessträgheit, körperliche Unbeholfenheit, Festhalten an alten Begriffen, Gewohnheiten, Gebräuchen und Verfahrensweisen, Mangel an Bildung, Wohlstand und Freiheit. Der Geist des strebens nach steter Vermehrung der geistigen und materiellen Güter, des Wetteifers und der Freiheit charakterisirt dagegen den Manufactur- und Handelsstaat.

„Der Grund dieser Verschiedenheit liegt theils in der verschiedenen Art des Zusammenlebens und in der Erziehung beider Volksklassen, theils in der verschiedenen Natur ihrer Beschäftigung und der dazu erforderlichen Hülfsmittel. Die ackerbau-treibende Bevölkerung lebt zerstreut auf der ganzen Oberfläche des Landes, und auch in Beziehung auf den geistigen und materiellen Verkehr stehen die Agriculturisten einander ferne. Der eine thut, mit geringem Unterschied, was der andere thut; der eine producirt in der Regel, was der andere producirt. Ueberflusz und Bedürfnisz Aller sind einander so ziemlich gleich, jeder ist selbst der beste Consument seiner Producte; hier besteht also nur wenig Veranlassung zu geistigem und materiellem Verkehr. Der Landwirth hat weniger mit Menschen, als mit der leblosen Natur zu thun. Gewohnt, erst nach langem Zeitverlauf da zu ernten, wo er gesäet, und den Erfolg seiner Anstrengungen dem Willen einer höhern Macht anheimzustellen, wird ihm Genügsamkeit, Geduld, Resignation, aber auch Schlen-drian und Geistessträgheit zur andern Natur. Wie ihn sein Geschäft vom Verkehr mit Menschen entfernt hält, so fordert es auch an und für sich selbst beim gewöhnlichen Betrieb nur wenige Geistesanstrengung, nur geringe Körpergeschicklichkeit. Er erlernt es in dem engen Kreise der Familie, in welcher er sein Dasein empfangen hat, durch Nachahmung, und der Ge-

1) Das Nationale System, Cap. XVII pag. 234 vgl.

„danke, dasz es anders und besser betrieben werden könnte,
 „kommt selten in ihm auf. Von der Wiege bis zum Grabe be-
 „wegt er sich stets in demselben beschränkten Kreise von Men-
 „schen und Verhältnissen, Beispiele von besonderer Prosperität
 „in Folge ausserordentlicher Geistes- und Körperanstrengungen
 „kommen ihm selten vor Augen. Besitz und Armuth vererben
 „sich bei der rohen Agriculture von Generation zu Generation,
 „und fast alle aus der Nacheiferung entstehende Kraft liegt todt.“

Scherp hier tegenover staat de voorstelling, welke List
 ons geeft van de industrie.

„Die Natur der Manufakturen ist eine von der Agriculture von
 „Grund aus verschiedene. Durch ihren Geschäftsbetrieb zu
 „einander hingezogen. leben die Manufacturisten nur in der Gesell-
 „schaft und durch die Gesellschaft, nur im Verkehr und durch
 „den Verkehr. Alle Bedürfnisse an Lebensmitteln und Rohstoffen
 „bezieht der Manufacturist vom Markt, und nur der geringste
 „Theil seiner Produkte ist für die eigene Consumption bestimmt.
 „Wenn der Agriculturist den Segen hauptsächlich von der Natur
 „erwartet, so beruht die Prosperität und die Existenz des
 „Manufacturisten hauptsächlich auf dem Verkehr. Wenn der
 „Agriculturist seine Abnehmer nicht kennt, oder doch um seinen
 „Absatz sich wenig zu bekümmern braucht, beruht die Existenz
 „des Manufacturisten auf seiner Kundschaft. Unaufhörlich fluc-
 „tuiren die Preise der Rohstoffe, der Lebensbedürfnisse und der
 „Tagelöhne, der Waaren und des Geldes; nie weisz der Manu-
 „fakturist gewisz, wie sich seine Profite stellen werden. Ihm
 „verbürgt nicht die Gunst der Natur und gewöhnliche Thätigkeit
 „Existenz und Prosperität wie dem Landmann; beide hängen
 „gänzlich von seiner Einsicht und seiner Thätigkeit ab. Er musz
 „das Ueberflüssige zu erwerben streben, um des Nothdürftigen
 „gewisz zu sein, er musz reich zu werden trachten um nicht zu
 „verarmen. Geht er etwas schneller als Andere, so kommt er
 „auf, geht er langsamer, so ist sein Untergang gewisz. Er musz
 „stets kaufen und verkaufen, tauschen und handeln. Ueberall

„hat er es mit Menschen, mit wandelbaren Verhältnissen, mit
 „Gesetzen und Einrichtungen zu thun; er hat hundertmal mehr
 „Gelegenheit seinen Verstand zu bilden, als der Agriculturist.
 „Um sich für seinen Geschäftsbetrieb zu befähigen, musz er fremde
 „Menschen und Länder kennen lernen. Um sein Geschäft zu
 „etabliren, musz er aussergewöhnliche Anstrengungen machen.“

„Während der Agriculturist nur mit seinen nächsten Umgebungen
 „zu thun hat, erstreckt sich der Verkehr des Manufakturisten auf
 „ganze Länder und Welttheile. Der Wunsch, bei seinen Mit-
 „bürgern sich in Ansehen zu setzen oder darin zu erhalten, und
 „die ewige Mitbewerbung seiner Concurrenten, die seine Existenz
 „und Prosperität fortwährend bedroht, sind ihm ein scharfer
 „Sporn zu unaufhörlicher Thätigkeit, zu rastlosem Fortschreiten.
 „Tausend Beispiele beweisen ihm, dasz man von dem niedrigsten
 „Standpunkt des Wohlstandes und des Ansehens durch auszer-
 „ordentliche Leistungen und Anstrengungen in die ersten Classen
 „der Gesellschaft sich emporzuschwingen vermag, dagegen aber
 „durch Geistesträgheit und Sorglosigkeit aus den angesehensten
 „Classen in die niedrigsten herabsinken kann. Diese Verhältnisse
 „produciren bei dem Manufakturisten eine Energie, die beim
 „rohen Ackerbau nirgends wahrzunehmen ist.“

In krachtige bewoordingen schetst List verder de ver-
 houding der industrie tegenover kunsten en wetenschappen :

„Die Manufacturen sind die Kinder und zugleich die Pfleger
 „und Ernährer der Wissenschaften und Künste. Man beobachte,
 „wie wenig der Stand des rohen Ackerbauers die Wissenschaften
 „und Künste in Anspruch nimmt, wie wenig dazu gehört die
 „rohen Geräthschaften zu fertigen, deren er sich bedient. Es ist
 „wahr, der Ackerbau zuerst hat es dem Menschen vermittelt
 „der Landrente möglich gemacht, sich auf die Wissenschaften
 „und Künste zu verlegen, aber ohne Manufacturen sind sie stets
 „Kasten-Eigenthum geblieben, haben sich ihre wohlthätigen Wir-
 „kungen nur in sehr unmerklichen Weise auf die Massen erstreckt.
 „Im Manufacturstaat wird die Industrie der Massen durch die
 „Wissenschaften erleuchtet, und die Wissenschaften und Künste

„werden durch die Industrie der Massen genährt. Es gibt kaum ein
 „Manufakturgeschäft, welches nicht mit der Physik, Mechanik,
 „Chemie, Mathematik oder mit der Zeichenkunst u. s. w. in Be-
 „ziehung stände. Es gibt keinen Fortschritt, keine neue Entdec-
 „kung und Erfindung in diesen Wissenschaften, wodurch nicht
 „hundert Gewerbe und Verfahrungsweisen verbessert oder verän-
 „dert würden. Im Manufakturstaat müssen daher nothwendig
 „Wissenschaften und Künste populär werden. Das Bedürfnisz der
 „Bildung und Belehrung durch Schriften und Vorträge bei einer
 „Menge von Personen, welche die Resultate der wissenschaftlichen
 „Forschungen zur Anwendung zu bringen haben, bestimmt specielle
 „Talente, sich dem Unterricht und der Schriftstellerei zu widmen.
 „Die Concurrenz solcher Talente bei groszer Nachfrage nach ihren
 „Leistungen bewirkt Theilung und Zusammenwirken der wissen-
 „schaftlichen Thätigkeit, die nicht allein für die Weiterbildung der
 „Wissenschaften, sondern auch für die Vervollkommnung der Künste
 „und Gewerbe von dem wohlthätigsten Einflusz ist. Die Wir-
 „kungen dieser Vervollkommnungen erstrecken sich bald bis auf
 „den Ackerbau. Nirgends wird man vollkommnere landwirth-
 „schaftliche Maschinen und Geräthschaften finden, nirgends wird
 „der Ackerbau mit so viel Verstand betrieben werden, als in
 „Ländern, wo die Industrie blüht. Unter dem Einflusz der Manu-
 „fakturen erhebt sich die Agricultur selbst zu einem Gewerbe,
 „zu einer Kunst, zu einer Wissenschaft.“

Nog in andere opzichten tracht List de meerderheid van de industrie boven den landbouw aan te toonen. Hij wijst op de uitvindingen door de wetenschap ten dienste der industrie gedaan. Kanalen, spoorwegen, scheepvaart vinden hoofdzakelijk in de industrie een reden van bestaan. In een land, dat zich alleen op landbouw toelegt kan geen noemenswaardig personen- en goedcrenverkeer plaats vinden, omdat daar ieder het grootste gedeelte van zijn benooidgheden zelf produceert.

Groote geleerdheid, talenten, genieën zijn bij den

landbouwer slechts weinig in tel; de industrieel waardeert hen als de bron van nieuwe uitvindingen en ontdekkingen. Van daar ook dat in landen, waar men zich op de industrie toelegt, een grootere beschaving heerscht, welke zich ook mededeelt aan de landbouwers, die zich aldaar bevinden.

De statistiek leert, dat waar landbouw en industrie tot een graad van volkomen ontwikkeling zijn gekomen, eene twee of driemaal grootere bevolking en in grootere welvaart kan leven dan in een staat, waar men zich alleen op den landbouw toelegt. Door het bevorderen der industrie bevordert men de kracht en de welvaart van een volk.

„In einer Zeit,” aldus eindigt List zijne beschouwingen over dit onderwerp, „wo die Technik und Mechanik so „unermeszlichen Einflusz auf die Kriegführung übt, wo „alle Kriegs-operationen so sehr durch den Stand der „Staatseinkünfte bedingt sind, wo bei der Vertheidigung „so viel darauf ankommt, ob die Masse der Nation reich „oder arm, intelligent oder verdummt, energisch oder in „Apathie versunken sei; ob ihre Sympathien ohne Ausnahme „dem Vaterlande, oder theilweise dem Auslande angehören; „ob sie viele oder wenige Landesvertheidiger stellen „können — in einer solchen Zeit musz der Werth der „Manufakturen mehr als je aus dem politischen Gesichts- „punkte beurtheilt werden.”

Nadat List alzoo de voordeelen van het fabriekwezen tegenover den landbouw heeft in het licht gesteld, ontstond van zelf voor hem de vraag, op welke wijze in een land, waar de industrie niet voldoende ontwikkeld is, hare ontwikkeling door den staatsman moet worden bevorderd.

Zijn antwoord is: door bescherming, en wel door invoerrechten.

Waar List dit terrein betreedt, maakt hij evenwel een aantal beperkingen, op welke niet weinig nadruk moet worden gelegd. „Die Uebergänge der Nation vom wilden „Zustand in den Hirtenstand, und vom Hirtenstand in den „Agriculatorstand, und die ersten Fortschritte in die Agri- „cultur werden am besten durch freien Handel mit civilisir- „teren d. h. mit Manufaktur- und Handelsnationen bewirkt.“¹⁾ Hier dus nog Vrije Handel. In geen geval voorts bescherming van den landbouw, waar ook: „Die innere „Agriculator durch Schutzzölle heben zu wollen ist ein „thörichtes Beginnen.“²⁾ Zulk eene bescherming zou komen ten nadeele van eigen fabriekwezen. Voorts ook geen bescherming van het fabriekwezen voor die landen, welke van nature voor de ontwikkeling der industrie ongeschikt zijn. „Es wäre,” zoo schrijft List, „ein dem „Lande der heissen Zone selbst höchst nachtheiliges Be- „ginnen, wollte es eine eigene Manufakturkraft pflegen. „Von der Natur dazu nicht berufen, wird es in seinem „materiellen Reichthum und in seiner Cultur weit grös- „zere Fortschritte machen, indem es stets die Manufactur- „producte der gemäßigten Zone gegen die Agricultur- „producte seiner Zone eintauscht.“³⁾ De voorwaarden, welke List aan zijn bescherming stelt, zijn inderdaad zeer talrijk: „Schutzmaassregeln sind nur zum Zweck der Förderung „und Beschützung der innern Manufacturkraft, und nur „bei Nationen zu rechtfertigen, welche durch ein ausge-

1) Das Nationale System, Inl. pag. 18.

2) Das Nationale System, Inl. pag. 25.

3) Das Nationale System, Inl. pag. 22.

„dehntes wohlarrondirtes Territorium, durch grozse Bevölkerung, durch den Besitz natürlicher Hilfsquellen, durch einen weit vorgerückten Ackerbau, durch einen hohen Grad von Civilisation und politischer Ausbildung berufen sind, mit den ersten Agricultur-, Manufactur- und Handelsnationen, mit den grössten See- und Landmächten gleichen Rang zu behaupten.“¹⁾

Niet minder omzichtig dan in de keus van het land, waarop de bescherming moet worden toegepast, behoort voorts de staatsman te zijn in de keus van de middelen der bescherming. „Eine Nation, welche aus dem Zustande der Nicht-Protection in den Zustand der Protection übergehen will, musz von geringen Zollsätzen ausgehen, die allmählig und nach einer vorausbestimmten Stufe steigen. Die auf diese Weise bestimmten Zollsätze sind von der Staatsgewalt unverbrüchlich einzuhalten. Sie kann diese Sätze nie vor der Zeit vermindern, wohl aber erhöhen, im Fall sie ihr nicht zureichend erscheinen.“²⁾

De invoerrechten moeten voorts noch te laag, noch te hoog zijn: „Allzuhohe Einfuhrzölle, welche die auswärtige Concurrenz gänzlich ausschlieszen, sind der Nation selbst die sie anlegt, schädlich, indem dadurch der Wetteifer der Manufacturisten mit dem Ausland ausgeschlossen und Indolenz genährt wird.

„Wenn bei ansehnlichen, allmählich steigenden Zollsätzen die inländischen Manufakturen nicht gedeihen, so ist dies ein Beweis, dasz die Nation die erforderlichen

1) Das Nationale System, Cap. XXVI, pag. 428.

2) Das Nationale System, Inl. pag. 26. vgl.

„Hilfsmittel noch nicht besitzt, um eine eigene Manufakturkraft zu pflanzen.

„Der Schutzzoll für einen einmal beschützten Industriezweig darf nie so weit vallen, dasz diese Industrie, durch fremde Concurrenz in ihrem Bestand gefährdet werden kann.“ ¹⁾

En eindelijk moet herstelling van het vrije verkeer het werk bekronen. Door bescherming ten laatste tot verwezenlijking van het kosmopolitisch ideaal des Vrijen Handels! Voor het oogenblik moet de natie door haar douanenstelsel worden opgevoed en ontwikkeld, maar men vergete niet dat opvoeding altijd tijdelijk is.

„Es ist diesz kein falsches und egoistisches, sondern ein vernünftiges, mit dem wahren Interesse der gesammten Menschheit vollkommen im Einklang stehendes Bestreben; denn es führt naturgemäsz zur endlichen Einigung der Nationen unter dem Rechtsgesetz, zur Universal-Union, welche der Wohlfahrt des menschlichen Geschlechtes nur zuträglich sein kann, wenn viele Nationen eine gleichmäszige Stufe von Cultur und Macht erreichen, wenn also die Universal-Union auf dem Wege der Con-föderation realisirt wird.“ ²⁾

In het bovenstaande is eene schets geleverd van den gedachtengang des Duitschen schrijvers. In het overige van zijn werk beijvert hij zich om historisch aan te toonen, dat in zijn tijd de Duitsche industrie, door de mededinging der Engelsche, op een veel lager peil werd gehouden, dan waartoe zij door Duitschlands geographische

1) Das Nationale System, Inl. pag. 27.

2) Das Nationale System, Inl. pag. 16.

gesteldheid en den aard der bevolking zou kunnen opklimmen. En cindelijk tracht hij op menige plaats van zijn werk, verschillende argumenten tegen de door hem voorgestane staatkunde bij voorbaat te wederleggen.

§ 2. Het mag niet worden ontkend dat List inderdaad een betoog heeft geleverd, hetwelk, van een formeel standpunt gezien, aan de eischen der logica voldoet. Men mag misschien zijne historische beweringen over den toestand, waarin Duitschland in 1840 verkeert, en over de wijze waarop die toestand is ontstaan, voor hoogst oppervlakkig houden; men mag misschien tegen List aanvoeren dat hij te kort geschoten is in het bewijs, dat al de voorwaarden, welke hij zelf voor protectie stelt, inderdaad in Duitschland in zijn tijd vervuld waren; maar hij heeft met dat al toch *getracht* dat bewijs te leveren, en hij heeft daardoor getoond zeer wel doordrongen te zijn van de eischen, welke aan zijn Nationaal Systeem moeten worden gesteld.

Friedrich List staat daardoor ver boven de protectionisten der gewone soort. Bij hem geen spoor van miskenning der nationale belangen ten bate van deze of gene klasse, waartoe hij zelf behoort. Bij hem geen losse phrase, waarin het eigenbelang zich kwalijk achter de groote woorden verbergt. Bij hem voorts geen totale miskenning van den inhoud der theorie der vrijheid. Mogelijk is het juist tengevolge dier meer wetenschappelijke opvatting der taak, dat wij ook in de school van den Vrijen Handel een beroemd schrijver vinden, die een beschouwing geleverd heeft, in hoofdzaak met die van List overeenkomende. Die schrijver is John Stuart Mill. „The only case”, zegt hij, „in which on mere principles

„of political economy, protecting duties can be defensible,
 „is when they are imposed temporarily (especially in a
 „young and rising nation) in hopes of naturalizing a foreign
 „industry, in itself perfectly suitable to the circumstances
 „of the country. The superiority of one country over
 „another in a branch of production often only arises from
 „having begun it sooner. There may be no inherent
 „advantage on one part, or disadvantage on the other,
 „but only a present superiority of acquired skill and
 „experience. A country which has this skill and experi-
 „ence yet to acquire may in other respects be better
 „adapted to the production than those which were ear-
 „lier in the field: and besides, it is a remark of Mr. Rae,
 „that nothing has a greater tendency to promote impro-
 „vements in any branch of production than its trial under
 „a new set of conditions. But it cannot be expected
 „that individuals should at their own risk, or rather to
 „their certain loss, introduce a new manufacture, and
 „bear the burden of carrying it on, until the producers
 „have been educated up to the level of those with whom
 „the processes are traditional. A protecting duty, con-
 „tinued for a reasonable time, will sometimes be the least
 „inconvenient mode in which the nation can tax itself for
 „the support of such an experiment. But the protectionism
 „should be confined to cases in which there is good ground
 „of assurance that the industry, which it fosters, wil after
 „a time be able to dispense with it; nor should the do-
 „mestic producers ever be allowed to expect that it will
 „be continued to them beyond the time necessary for a
 „fair trial on what they are capable of accomplishing.” 1)

1) Principles of Political Economy, Book V Chapt. X § 1.

Men vindt hier in hoofdzaak de gedachte terug, welke aan het stelsel van List ten grondslag ligt.

Tegen deze leerstellingen bestaan echter groote bezwaren.

Al dadelijk rijst de vraag: met welk recht vordert de fabrikant dat de consumenten zijn opvoedingskosten zullen betalen? Maar dit daargelaten; men zou beweren, dat het hoog Nationaal belang zulks eischte, daarmede trouwens tot de wedervraag uitlokkende, vooral door Duitsche critici als Roscher en Lexis gesteld, of List de voordeelen van het industrieuzen boven den landbouw niet schromelijk overdreven heeft? Is het echter onmogelijk zonder tijdelijke protectie eene nieuwe industrie te vestigen? Geenszins. De heer Mees zegt daaromtrent in zijn vroeger genoemde brochure ¹⁾, het volgende: „Wanneer het de vraag is, om een of andere industrie hier te vestigen, waarvan het te voorzien is, dat zij, ook al wordt er in 't begin iets verloren, later zal slagen, dan zijn er, bij den ondernemingsgeest, die er tegenwoordig is, altijd wel menschen te vinden, die daaraan geld willen geven. Maar die zijn eigen geld waagt, ziet beter en scherper dan die het geld van een ander waagt. Het eigenbelang ziet scherper, dan het oog der regeering kan zien. Is dat geld, voor de opvoeding, bij particulieren niet te vinden, dan kan men gerust zeggen dat de kans van slagen al zeer gering is. Voor die geringe kans mag de staat het geld der ingezetenen niet geven.” Misschien wat absoluut gesproken, doch zeer te behartigen woorden!

Maar er zijn nog andere bezwaren.

1) Een en ander over het stelsel van Bescherming, Rotterdam 1882. pag. 10.

List beschouwt protectie als tijdelijk middel en verkeert blijkbaar in de meening dat, zoodra eene industrie door beschermende rechten tot ontwikkeling en bloei is gekomen, de fabrikanten vrijwillig die bescherming zullen prijs geven. Ziedaar blijkens de ondervinding een dwaling. Bescherming af te schaffen is dikwijls veel moeilijker dan haar in te voeren. Wie haar genieten beweren steeds, dat zij haar nog niet kunnen missen. Een stellige wederlegging van dat beweren is bijna altijd hoogst moeilijk, zoo niet ondoenlijk. De historie geeft te dezen aanzien waarschuwende voorbeelden. De heer Fawcett doet het reeds in zijn werk over „Free Trade and Protection” opmerken: 1) „Whatever professions may be made by those „who first ask for protection, that it is only required for „a limited period and that it is only needed to enable „an industry to tide over the obstacles which may beset „its first establishment, it is invariably found that when „an industry has once been called into existence through „protection, those who are interested in it, wether as „employers or employed, instead, of showing any willing- „ness as time goes on to surrender protection, cling to „the security and aid which they suppose it gives their „trade, with ever increasing tenacity.” Zoo wordt ook reeds sedert een honderdtal jaren in Amerika het beschermend stelsel gehuldigd, zonder dat daar slechts een enkel beschermend recht, eenmaal ingesteld, vrijwillig is opgegeven.

Neen, hoe verleidelijk het ook moge schijnen bescherming te gebruiken als opvoedingsmiddel, het is onmogelijk waar-

1) Free Trade and Protection, by the Right Hon. Henry Fawcett M. P. London, Macmillan and Co. 1881, pag. 125.

borgen te geven tegen voortdurende instandhouding er van.

Mr. N. G. Pierson ¹⁾ wijst nog op een ander bezwaar bij de toepassing van het stelsel van List. Behalve dat het hoogst moeielijk is om uit te maken of de voorwaarden welke List stelt, vóór dat bescherming mag toegepast worden, inderdaad vervuld zijn, kunnen er bij de toepassing zelve bezwaren ontstaan. Gesteld dat een landbouwende staat in het eene gedeelte door eene zeer beschaafde, in het andere door eene hoogst onbeschaafde bevolking wordt bewoond. Zooals wij gezien hebben wil List dan alleen bescherming indien de bevolking reeds een hoogen trap van beschaving heeft bereikt. Hoe nu in het bovenstaande geval te handelen? Moet men dien staat door een tollinie in twee deelen splitsen en op het eene een andere handelspolitiek toepassen dan op het andere? Dit ware even onuitvoerbaar als onstaatkundig.

Daarenboven wijst Mr. Pierson er op, dat bescherming in plaats van de produktieve krachten van een volk te ontwikkelen, den ondernemingsgeest verdooft en indolentie aankweekt. Niets is zoo geschikt om den vooruitgang te stremmen als juist het beschermend stelsel. Wel beweert List, dat de binnenlandsche mededinging voldoende is om de fabrikanten tot krachtsinspanning aan te sporen; maar de ervaring heeft dit dikwijls gelogenstraft, althans het beweren is een algemeene stelling, waarvan het bewijs achterwege gebleven is.

List bezigt bij de bestrijding van de zogenaamde „Theorie der Werthe” van Smith een argument, dat tegen zijne eigene „Theorie der produktiven Kräfte” kan gekeerd

1) Friedrich List en zijn tijd, Gids, Sept. 1866.

worden. Om het onderscheid tusschen de theoriën scherp in 't oog te doen vallen, kiest hij tot voorbeeld twee landbouwers, ieder met vijf zonen. De een laat zijn zonen hard werken voor den kost, doch verwaarloost hun opleiding, de ander laat hen op voortreffelijke wijze opleiden voor industrie of handel. De eerste, en hierin ligt het verwijt dat List tegen de theorie van Smith richt, zorgt alleen voor het oogenblik en let niet op toekomstige belangen. Op den duur zal de ander blijken verstandig te hebben gehandeld. „Wel mogelijk” zou een voorstander van den Vrijen Handel kunnen antwoorden, „mits hij kapitaal genoeg hebbe om de opvoeding lang genoeg vol te houden. „Zoo niet, dan verwaarloost hij het welzijn van het tegenwoordige, om een onbereikbaar toekomstig welzijn na te jagen.” Brengt men het voorbeeld van List over op het terrein waarvoor het bestemd is, dat der staatkunde, dan blijkt het spoedig dat wat een bijzonder persoon, die zijn vermogen en zijn kansen van slagen licht kan overzien, redelijker wijze wagen mag, op staatkundig terrein licht zwak gemotiveerde proefneming en een gevaarlijk waagstuk wordt.

Wij stappen thans van de theorie des beroemden Duitschers af, niet evenwel zonder vooraf nog te hebben geconstateerd, dat wie zich op List beroept in geen geval mag aandringen op Bescherming van den landbouw. Zoo doende zou men blijk geven van fundamenteel misverstand omtrent List's gedachtengang; zoodoende zou men diens stelligste uitspraken verloochenen. Deze opmerking zal ons in het volgende hoofdstuk, 't welk handelt over de praktijk van het Protectionisme in Duitschland, te pas komen.

HOOFDSTUK III.

De omkeer in de Duitsche handelspolitiek.

Om een inzicht te geven in de Duitsche handelspolitiek, is het bijna onvermijdelijk in een korte beschouwing te treden over de geschiedenis van het tolwezen in Duitschland. Op die geschiedenis toch is door von Bismarck en zijn medestanders bij de behandeling der nieuwe tariefwetgeving telkens beroep gedaan.

§ 1. Het protectionisme van Frederik II en later het continentaal stelsel van Napoleon hadden Duitschlands handel en nijverheid zeer gedrukt. Na 1813 werd de toestand vooreerst niet veel beter. De verschillende staten, leden van den Duitschen Bond, zochten hun grenzen te exploiteren ten koste van hun naburen en indirekt ook ten koste van eigen handel en industrie. De beraadslagingen in den Bondsraad van Mei 1817 over de regeling van het verkeer tusschen de verschillende bondstaten leidden tot geen resultaat. Wurtemberg o. a. had den 19^{en} Mei 1817 voorgesteld, dat men de beperkingen of het verbod van uitvoer van graan en vee, die door verschillende staten destijds werden in praktijk gebracht, in het

algemeen belang zou opheffen. Evenwel zonder gevolg. ¹⁾

Het was dus een belangrijke gebeurtenis, toen Pruisen in 1818 een zeer vrijgevig toltarief aannam. Vóór dien tijd had daar voor den invoer geen algemeen tarief bestaan, maar was er daarentegen een waar spinneweb van binnenlandsche en grenstollinien. Zoo was bijv. de invoer van Westphalen naar de Oostelijke provincien met 25 pct. der waarde belast, eene heffing, welke natuurlijk niet weinig het binnenlandsch verkeer belemmerde. Den 26 Mei 1818 nu werden alle binnenlandsche tolliniën afgeschaft en werd een algemeen tarief vastgesteld, dat voor dien tijd niet hoog mag genoemd worden. De invoerrechten voor vreemde fabrikaten werden op 5 à 10 pct. gesteld, terwijl van geen enkel artikel de invoer was verboden. In de wet van 26 Mei 1818 op de invoering van dat tarief betrekking hebbende, leest men ²⁾:

- § 1. Alle fremden Erzeugnisse der Natur und Kunst können im ganzen Umfang des Staates eingebracht, verbraucht und durchgeführt werden.
- § 2. Allen inländischen Erzeugnissen der Natur und Kunst wird die Ausfuhr verstattet.
- § 5. Die vorstehend ausgesprochene Handelsfreiheit soll den Verhandlungen mit andern Staaten in der Regel zur Grundlage dienen.

Erleichterungen, welche die Unterthanen des Staats in andern Ländern bei ihrem Verkehr genießen, sollen, soweit es die Verschiedenheit der Verhältnisse gestattet, erwiedert, und zur Beför-

1) Aegidi, Aus der Vorzeit des Zollvereins, pag. 14.

2) Gesetz-Sammlung für die Königlichen Preussischen Staaten, 1818 n°. 482.

derung des wechselseitigen Verkehrs, sollen, wo es erforderlich und zulässig, besondere Handelsverträge geschlossen werden.

Dagegen bleibt es aber auch vorbehalten, Beschränkungen, wodurch der Verkehr der Unterthanen des Staats in fremden Ländern wesentlich leidet, durch angemessene Maaszregeln zu vergelten."

Het tarief was overeenkomstig die beginselen ingericht. Grondstoffen en levensmiddelen waren of zeer laag of in het geheel niet belast. ¹⁾

Na de totstandkoming van dit tarief zochten vele Duitsche bondstaten zich bij Pruisen aan te sluiten en men begon te denken aan het oprichten van een tolverbond. Het was Friedrich List, over wien wij in het vorig hoofdstuk spraken, die krachtig voor de totstandkoming van dat tolverbond ijverde.

Den 22 Maart 1833 werd eindelijk een overeenkomst gesloten, waarbij Pruisen, Hessen-Darmstad, Keurhessen, Wurtemberg en Beieren zich tot een tolverbond vereenigden, dat den eersten Januari 1834 in werking zou treden. Kort daarop traden ook Saksen, Baden en eenige kleinere staten toe. Het verbond deed nagenoeg alle binnenlandsche tollën vervallen, gaf aan alle leden van het

1) Geheel vrij waren de volgende artikelen „Bäume; Bienenstöcke; Branntweinspulich; Dünger; Eier; Erzeugnisse des Ackerbaues und der Viehzucht (eines einzelnen von der Grenze durchschnittenen Landguts); Fische und Krabse, Futterkräuter und Heu; Gartengewächse; Geflügel und kleines Wildpret; Gold und Silber; Hefen oder Bärme; Hausgeräthe (gebrauchtes); Holz; Kleidungsstücke (der Reisenden); Lohkuchen; Milch; Obst; Rohr und Schilf; Sämereien; Sand; Lehm; Mergel; Steine; Stroh; Spreu; Häckerling; Torf und Braunkohlen Trebern; Trestern."

Zoll-Verein gelijk recht tot aanvoer en verkoop van alle goederen op de jaarmarkten en bracht verlaging in de toltarieven op de rivieren, kanalen en straatwegen.

Het Zollverein strekte zich nu uit over een gebied van 8110 vierk. mijlen, terwijl de grensline van 2283 tot 1073 mijlen was gereduceerd. Dit maakte natuurlijk een aanmerkelijke bezuiniging in het douanestelsel mogelijk.

In de volgende jaren onderging het tarief wel eenige wijzigingen, maar deze waren van ondergeschikt belang. Den 23^{en} Januari 1838 vinden wij nog een toltarief geheel in den geest van dat van 1818. ¹⁾ De beide eerste paragrafen zijn zelfs volmaakt gelijkloidend. In de jaren 1842—1850 behaalden echter de protectionisten in het tolverbond eenige voordeelen. In 1844 werd o. a. een invoerrecht op ruw ijzer vastgesteld, terwijl ook verschillende producten der textiel-industrie hooger werden belast.

De handelstractaten echter, die na 1865 veelvuldig voorkomen, zijn alle zeer vrijhandelsgezind. In art. 1 bijv. van het verdrag met Oostenrijk van 9 Maart 1861, lezen wij: ²⁾ „Die vertragenden Theile verpflichten sich, „den gegenseitigen Verkehr zwischen ihren Landen, „durch keinerlei Einfuhr-, Ausfuhr- oder Durchfuhrver- „bote zu hemmen.

Ausnahmen hiervon dürfen nur Statt finden ,

„a. bei Taback, Salz und Schieszpulver.

„b. aus Gesundheitspolizei-Rücksichten.

„c. in Beziehung auf Kriegsbedürfnisse unter ausser-
ordentlichen Umständen.”

1) Annalen des Nordd. Bundes und des Deutschen Zollvereins, I Band, 1868
herausgegeben von dr. Georg Hirth, pag. 51.

2) Annalen des Nordd. Bundes 1868, pag. 589.

Art. 3 van datzelfde tractaat luidt: „Die vertragenden „Theile wollen gegenseitige Verkehrserleichterungen auf „Grundlage des freien Eingangs roher Natur-Erzeugnisse „und des gegen ermässigte Zollsätze zu gestattenden „Eingangs gewerblicher Erzeugnisse ihrer Länder eintreten „lassen.”

De inrichting van het tolverbond werd in 1867 nog gewijzigd door de oprichting van het tolparlement, en in 1870 smolt het samen met het Deutsche rijk. Over de inrichting van het tolparlement kan men raadplegen art. 9 van het verdrag tusschen den N. D. Bond, Beieren, Wurtemberg, Baden en Hessen, van 8 Juli 1867, geraficeerd te Berlijn, 7 Nov. van datzelfde jaar. ¹⁾

Bij de totstandkoming van het Deutsche rijk bleef het tarief behouden zonder aanmerkelijke wijzigingen. De wet van 7 Juli 1873 ²⁾ bracht wijziging in de ijzertollen. De invoerrechten op ruw ijzer werden afgeschaft, die op bewerkt ijzer verlaagd. Dit was echter de laatste stap in vrijhandelsgezinde richting, dien de Deutsche regeering zou doen.

Na den Fransch-Deutschen oorlog verkeerden handel en nijverheid in Duitschland in een ongekenden staat van bloei. De groote verdiensten der industrieelen, de hooge loonen der arbeiders leidden evenwel tot overproductie. Een crisis was onvermijdelijk en bleef dan ook niet uit. De fabrikanten begonnen weldra te klagen over slechte tijden en over den druk der concurrentie. Ook de landeigenaars hadden reeds eenige

1) Annalen des Nordd. Bundes, 1868, pag. 27.

2) Reichs Gesetz-Blatt, 1873, nr. 954 S. 241.

jaren over slechte oogsten geklaagd, terwijl zij zich niet konden schadeloos stellen door verhooging der graanprijzen, wegens den toenemenden invoer van graan uit Amerika, waar de oogsten buitengewoon gunstig waren uitgevallen. De eigenaars der groote ijzermijnen hadden reeds in 1876 klachten ingediend bij de regeering, over den invoer van buitenlandsch ijzer, dat het Duitsche een geduchte concurrentie aandeed. Op hun aandringen werd een wetsontwerp ingediend tot heffing van invoerrechten op ijzer. Von Bismarck ondersteunde dat ontwerp. Protectie werd hier evenwel uitdrukkelijk ontkend; het zou slechts een „Kampfzoll” zijn, een middel om Frankrijk te dwingen zijn uitvoerpremiën af te schaffen. Het ontwerp werd niet aangenomen.

Na het ontslag van den minister Delbrück in 1876 onderging von Bismarck's handelspolitiek een aanzienlijke verandering. Die verandering van meening beschouwde von Bismarck als een gevolg van zijne persoonlijke bemoeiingen met de economische aangelegenheden des rijks. Hij regtvaardigt dan ook zijne tegenwoordige overtuiging tegenover zijn vroegere handelspolitiek, in verband met zijn verhouding tot den gewezen minister Delbrück in deze bewoordingen: ¹⁾ „Ich habe die Hoffnung, angesichts der „Nothlage, in der sich das Land befindet, mich mit meinem früheren Herrn Collegen (Delbrück) zu verständigen „über eine neue Form beiderseitiger Mitwirkung, noch vor „einem Jahre nicht aufgegeben. Aber nachdem er mir seine „Mitwirkung versagt hat aus Gründen über die er ja selbst „Richter ist, so bin ich, wenn ich nicht überhaupt zurücktre-

1) Zitting v. d. Rijksdag v. 21 Febr. 1879. Köln. Zeitung 22 Febr. 1e blad.

„ten will, was ich ja mehrmals versucht habe und was mir „aus Gründen, die nicht hieher gehören, nicht gelungen „ist, durch meine Stellung gezwungen, mir eine Meinung „über das zu bilden in dem ich früher der Führung des „Herrn Abgeordneten Delbrück gefolgt bin. Dasz meine „Meinung, wenn ich ganz auf mich selbst gestellt bin, „eine andere ist wie die, der ich bis dahin gefolgt war, „das schäme ich mich in keiner Weise zu bekennen. Ich „habe früher die Ansicht nicht ganz getheilt, bin aber „der Autorität gefolgt gegen meine Ansicht, weil ich „nicht glaubte, meine Ansicht durchsetzen zu müssen in „allen Dingen, die ich nicht verstehe.“

Den 12^{en} November 1878 verscheen een schrijven van von Bismarck aan den Bondsraad, waarin hij aandrong op het benoemen van eene commissie tot herziening van het tarief. Tevens legt hij daarin eenigzins zijn plannen voor de toekomst bloot. In de minister-conferentie te Heidelberg in dat jaar gehouden, was de finantieele toestand des rijks en die der verschillende bondstaten besproken en vermeerdering der inkomsten dringend noodzakelijk geoordeeld. De toestand der Duitsche industrie, in verband met het afloopen der handelsverdragen, rechtvaardigt volgens den rijkskanselier voldoende een streven naar bescherming tegen buitenlandsche concurrentie, vooral omdat in de naburige rijken en in Amerika dezelfde politiek gehuldigd wordt. Hij wil door verhooging der invoerrechten „Verhandlungsmaterial” scheppen, om misschien later, door middel van nieuwe verdragen, de beperkingen te kunnen doen opheffen, die den Duitschen uitvoerhandel benadeelen.

Op het schrijven van 12 Nov. 1878 volgde dat van

15 Dec. 1878 ¹⁾): een programma van protectionische stellingen, waarmede von Bismarck zijn finantieele hervormingen ingang wilde doen vinden.

Dat programma zullen wij thans nader gaan beschouwen.

§ 2. De brief van 15 December veroorzaakte enorme sensatie vooral om de uitdrukkelijke bewoordingen, waarmede von Bismarck zich voor protectie verklaarde. Gaan wij in het kort den inhoud na ²⁾).

In de eerste plaats wil de Rijkskanselier door uitbreiding der indirecte belastingen en vermindering der direkte eene wijziging brengen in de verhouding, waarin die soorten van belastingen in Duitschland tot elkander staan. Hij wijst er op, dat Duitschland in de financieele ontwikkeling van zijn tolwezen bij andere mogendheden ver achterblijft. De tolrechten moeten zoo hoog mogelijk gesteld worden, des te meer kunnen de direkte belastingen worden verminderd. Hij wil niet enkele artikelen, die daarvoor het meest geschikt zijn, hooger belasten, maar hij wenscht terugkeer tot het beginsel, reeds in de Pruisische tolwet van 1818 als regel gesteld en tot 1865 in het tarief van het tolverbond gehandhaafd, nl. een algemeen invoerrecht op alle buitenlandsche artikelen. Van die algemeene toeplichtigheid kunnen uitgezonderd worden de voor de Deutsche industrie onontbeerlijke grondstoffen, die in Duitschland of niet, of niet in voldoende hoeveelheid worden voortgebracht.

Volgens berekening van het Keizerlijk Statistisch

1) Nordd. Allg. Zeitung, 24 Dec. 1879 n°. 304.

2) Het schrift is als bijlage achter dit geschrift opgenomen.

Bureau (Statistik des Deutschen Reiches, Band XXXII dl. II, 93) bedroeg in het jaar 1877 de geschatte waarde der ingevoerde waren 3877 millioen mark, waarvan tolvrij was een waarde van 2853 millioen mark. Hieronder zijn een aantal artikelen begrepen, welke von Bismarck tolvrij wil laten (zooals grondstoffen, enz.). Maar zelfs wanneer slechts een waarde van 1400.000.000 mark met een gemiddeld invoerrecht van 5 pct. van de waarde belast wordt, vermeederen de inkomsten van het rijk met 70 millioen mark.

Von Bismarck beveelt dus die algemeene tolplichtigheid voornamelijk aan om financieele redenen.

Had de rijkskanselier het bij deze motiveering gelaten, de strijd in Duitschland zou een strijd over fiscale belangen geweest zijn. Welke behoefte het Deutsche Rijk heeft en welke voor dat Rijk de beste belastingen zijn om in die behoeften te voorzien, moeten de Duitschers zelve weten. Die vragen, hoe belangrijk ook op zich zelve, zouden het beginsel van Vrijen Handel niet hebben aangeroerd.

Doch von Bismarck gaat in zijn schrijven verder. Hij wil met de algemeene tolplichtigheid ook de binnenlandsche productie steunen tegenover buitenlandsche concurrentie. Geen bescherming voor enkele takken van industrie (dit zou als een privilege werken en de afgunst opwekken van de niet beschermde takken), maar een tolsysteem wenscht hij, dat binnen de perken door het financieel belang bepaald, aan de geheele binnenlandsche productie een voorrecht geeft boven de buitenlandsche op de Deutsche markt. Door zulk een systeem, meent von Bismarck, zal de binnenlandsche productie vermeer-

deren en daardoor ook de volkswelvaart. De consumenten zullen er weinig of niets door lijden. Alleen bij artikelen, die in Duitschland niet worden geproduceerd en waarvan de invoer onontbeerlijk is, zal de binnenlandsche consument ten gevolge van het invoerrecht meer moeten betalen. Bij artikelen echter, die in eene voor het binnenlandsch verbruik voldoende hoeveelheid in Duitschland geproduceerd worden, zal alleen de buitenlandsche producent het recht moeten betalen, wil hij op de Deutsche markt nog kunnen concurreren.

Eindelijk, in de gevallen, waarin een deel van de binnenlandsche behoefte door invoer van buiten moet gedekt worden, zal de buitenlandsche concurrent meestal genoodzaakt zijn, minstens een deel, dikwerf het geheele recht over te nemen en zijn voormalige winst met dit bedrag te verminderen. Immers, indien het werkelijk de binnenlandsche consument was, die het invoerrecht moest betalen, zou de verhooging van dat recht voor de buitenlandsche producenten onverschillig zijn.

Na nog te hebben aangedrongen op eene herziening der spoorwegtarieven, eindigt von Bismarck aldus: De terugkeer tot het beginsel der algemeene tolplichtigheid beantwoordt aan den tegenwoordigen toestand onzer handelspolitiek. Nadat de poging om met Oostenrijk-Hongarije een nieuw handelstractaat te sluiten of het bestaande te verlengen mislukt is, hebben wij het recht gekregen ons toltarief weer zelfstandig te regelen. Bij de herziening van het toltarief moet alleen ons eigenbelang gelden. Dit belang zal misschien later tot nieuwe conferenties over tariefverdragen met het buitenland leiden. Zullen echter zulke conferenties met het vooruitzicht op een voor

Duitschland gunstig resultaat gevoerd worden, dan is het noodzakelijk eerst een autonoom toltarief te scheppen, dat de geheele binnenlandsche productie tegenover de buitenlandsche in den gunstigst mogelijken toestand brengt.

Ziedaar in hoofdtrekken den inhoud van het schrijven van 15 Dec. 1878.

Alvorens evenwel de in dit schrijven neergelegde protectionistische stellingen nader te beschouwen, eene opmerking.

Von Bismarck wilde terugkeeren tot het beginsel, dat gehuldigd was in het Pruisische tarief van 1818. Waarin, naar zijn meening, dat beginsel bestond, blijkt uit het volgende fragment van zijne redevoering in de Rijksdagszitting van 8 Mei 1879. ¹⁾ „Die Herren Freihändler müssen „von dem Gedanken dasz der Rühm ihrer Vorfahren es „verlange, dasz wir Freihändler werden, sich losreisen. „Dasz ist nicht der Fall. Im Jahre 1818 war preussischer „Finanzminister ein wirklicher Ehrenmann, glaube ich, „aber durchaus kein berühmter Gesetzgeber auf dem Gebiete der Finanzen; es war Herr von Klewitz; und wie „die Zölle im Jahre 1818 waren, dafür habe ich eine Liste „mitgebracht. Wenn dasz das Ideal ist, was dem Herrn „Abg. Oechelhäuser vorschwebte, so kann ich ihm dahin „doch nicht folgen; er geht mir im Schutzzoll zu weit. „Ich habe hier eine übersichtliche Liste von der ich bedaure, „dasz sie nicht mehr gelesen ist. Hier waren von 1818— „1821 beispielsweise die vier letzten Baumwollenpositionen, „die in dem von uns vorgeschlagenen Tarif 40, 60, 100 „und 125 M. betragen, 142, 183, 183, 183 M.; es waren

1) Köln. Zeitung, 9 Mai 1879.

„ferner das Blei mit $3\frac{1}{2}$ pct. besteuert und es ist jetzt „frei; Bleiwaren die jetzt 12 M. tragen sollen, waren „damals mit 73 M. bezahlt; feine Bürstenwaren welche „jetzt und künftig mit 12 M. besteuert sind, wurden mit „73 M. besteuert; es waren die letzten und höchsten „Positionen; Eisenwaren jetzt 30 und 1818 waren es 73 M. „Ich will sie nicht ermüden; ich wil nur den historischen „Irrthum bekämpfen als wollten wir Sätze erstreben, die „nicht statt gefunden haben. Das Jahr 1818 ist meiner „Ueberzeugung nach auch in den Augen des Herrn „Oechelhaüser entlarvt. Ich glaube nicht, dasz man es in „frei-händlerischer Beziehung anziehen kann.”

Von Bismarck vergeet hier te vermelden dat hout, ruw linnen en ruw ijzer in het tarief van 1818 vrij waren en thans belast. Wanneer men voorts de cijfers van het tarief slechts in het licht van den tegenwoordigen tijd beschouwt, kan men den rijkskanselier niet gcheel en al ongelijk geven. Maar wanneer men den tijd in aanmerking neemt, waarin dat tarief werd aangenomen, en den toestand die er aan voorafging, dan is von Bismarck's opvatting geheel onjuist. Het tarief blijkt dan geen uitvloeisel van protectionisme geweest te zijn maar veeleer een groote stap in vrijhandelsgezinde richting, eene richting die sedert in het tolverbond heeft gedomineerd.

§ 3. Het schrijven van 15 December nauwkeurig nagaande, vinden wij hoofdzakelijk de volgende wenschen geformuleerd:

- I. Wijziging in den aard der rijksinkomsten.
- II. Bescherming der binnenlandsche productie.
- III. Vermeerdering der productie en der volkswelvaart.

Ad Im. Waarom de Rijkskanselier aan eene wijziging in den aard der rijksinkomsten overwegend belang hechte, eischt nadere toelichting, nu hij zijn protectionistisch streven slechts als subsidiair argument voor die wijziging heeft doen voorkomen.

Volgens de constitutie van het Duitsche Rijk van 16 April 1871 beschikt het Rijk over een zeer beperkt getal middelen van inkomst.¹⁾ Buiten de inkomsten uit domeinen en de retributiën voor bepaalde diensten (Gebühren), als voor brievenvervoer en telegrammen, geniet het Rijk:

- a. een zegelrecht op wissels en speelkaarten;
- b. een belasting op de banken;
- c. tollens en accijnsen op zout, tabak, brandewijn, bier en suiker;
- d. directe bijdragen van de verschillende Staten tot voorziening in te-korten in 's Rijks schatkist.

Een vluchtige blik reeds op deze lijst is voldoende om te doen opmerken, dat, bij vermeerdering der uitgaven, het Rijk al spoedig zijn toevlucht moet nemen tot verhooging der tollens en accijnsen of tot de bijdragen, sub *d* genoemd. Deze bijdragen nu, — gewoonlijk Matrikularbeiträge genoemd, — waren in de laatste jaren dikwijls de bron geworden, waaruit het Rijk zijn te kort aanvulde. En toch, hoe bedenkelijk was het niet om van die bron gebruik te maken? Daar de indirecte belastingen aan het Rijk, de directe aan de bijzondere Staten waren toegedeeld, kwam dat gebruik hierop neder,

1) Verg. G. Meyer, Lehrbuch des deutschen Staatsrechts, Leipzig 1878, bl 542—548.

dat het Rijk telken jare in de begrootingen der bijzondere Staten verwarring stichtte, en hen noodzaakte om hun directe belastingen te verhoogen. Kon dergelijke regeling wel de sympathie voor de Rijkseenheid bij de Duitschers versterken? Zeker niet; en te minder, daar die bijdragen vooral op de armere Staten drukten, vermits zij naar het cijfer der bevolking, niet naar haar draagkracht werden berekend.

Geen wonder dus, dat dit stelsel van bijdragen reeds lang een doorn in het oog was van den staatsman, die de éénheid van het Rijk tot stand gebracht had en wiens verdere levenstaak moest zijn die éénheid te bevestigen. Het Rijk moest, zoo sprak hij op 2 Mei 1879, ophouden een lastige kostganger en een schuldeischer van de bijzondere Staten te zijn. „Das erste Motiv, welches mich „in meiner politischen Stellung als Reichskanzler nöthigt, „für die Reform (der Steuern) einzutreten, ist das Bedürfniss der finanziellen Selbstständigkeit des Reichs. „Dieses Bedürfniss ist bei der Herstellung der Reichsverfassung schon anerkannt worden. Die Reichsverfassung „setzt voraus, dass der Zustand der Matrikularbeiträge „ein vorübergehender sein werde, welcher so lange dauern „solle, bis Reichsteuern eingeführt wären ¹⁾“. En reeds vroeger, op 22 Febr. 1878, had hij gezegd ²⁾: „Mein „Ideal ist nicht ein Reich, das vor den Thüren der Einzelstaaten seine Matrikularbeiträge einsammeln muss, „sondern ein Reich, welches, da es die Hauptquelle „guter Finanzen, die indirekten Steuern unter Verschluss

1) I. Schmitz, Reden des Reichskanzlers Fürsten von Bismarck, Leipzig 1882, bl. 41.

2) W. Müller, Reichskanzler Fürst Bismarck, Stuttgart 1881, bl. 274.

„hält, an alle Partikularstaaten im Stande wäre heraus-
„zuzahlen“.

Inderdaad, wie de eenheid des Rijks toejuicht, en, zonder op de uitgaven te willen bezuinigen, het stelsel der bijdragen onhoudbaar rekent, moet met den kanselier, in verhooging der indirecte belastingen het redmiddel zien ¹⁾).

Ad II^m. Om die financieele hervorming ingang te doen vinden greep von Bismarck naar het argument, dat het noodig was de geheele binnenlandsche productie door tollinien te beschermen.

Daarmede bond hij den strijd aan tegen de voorstanders van Vrijen Handel; doch won hij voor zijn plan hen, die in deze „algemeene” protectie het leeuwenaan- deel hoopten te erlangen. Wel was protectie verlangd door een aantal industricelen, mits ieder voor zich zelven alleen; wel was protectie, uitgestrekt tot landbouwpro- ducten, lijnrecht in strijd met hetgeen de gevierde Fried-

1) In dien zin laat ook Schäffle zich uit (Die Grundsätze der Steuerpolitik, Tübingen 1880, bl. 4): „Thatsächlich und logisch trat nach innen als erste finanzpolitische Folgerung die Forderung hervor, dass das neue Reich finanziell ganz auf eigene Füße zu stehen komme. Das Interesse der ärmeren thüringischen Matrikularstaaten hatte diese Forderung sofort gestellt: *die Matrikularbeiträge müssen fallen*. Diese Form der Sustentation ziemt einem Staatenbund, nicht aber einem zum Einheitsstaat aufwachsenden Bundesstaat. Nicht einmahl der schweizerische und der amerikanische Bundesstaat lebt von Beiträgen des Haushaltes der Gliederstaaten, und in Oesterrich denkt kein Föderalist daran, dem Reiche die groszen indirekten Steuern zu entziehen, nach deren reichseinheitlicher Gestaltung die Centralgewalt jetzt strebt. Der neue deutsche „Bundesstaat,“ welcher seinem Wesen nach viel einheitsstaatlicher angelegt ist als eine bundesstaatliche Republik, und welcher nach allen seinen Bestandtheilen viel gleichartiger und centralisationsfähiger ist als die Reichrathsländer Oesterreichs es sind, — dieser Bundesstaat konnte auf die Dauer unmöglich mit der Anweisung auf Matrikularbeiträge sich zufrieden geben.“

drich List geschreven had; — doch dit alles werd over 't hoofd gezien. De reden is duidelijk. De Rijkskanselier wilde het odieuse karakter van elke bijzondere bescherming vermijden, zoo mogelijk allen tevreden stellen en alzoo een meerderheid verkrijgen. Wij lezen zulk vrij wel met ronde woorden in het schrijven van 15 December: „Schutzzölle für einzelne Industriezweige aber wirken, „zumal wenn sie das durch die Rücksicht auf den finanziellen Ertrag gebotene Maß überschreiten, wie ein „Privilegium, und begegnen auf Seiten der Vertreter der „nicht geschützten Zweige der Erwerbsthätigkeit der Abneigung, welcher jedes Privilegium ausgesetzt ist. Dieser „Abneigung wird ein Zollsystem nicht begegnen können, „welches innerhalb der durch das finanzielle Interesse „gezogenen Schranken, der gesammten inländischen Production einen Vorzug vor der ausländischen Production „auf dem einheimischen Markte gewährt.”

Misschien heeft ook de vrees dat bescherming van enkele takken van productie niet genoeg aan de schatkist zou opleveren, von Bismarck er toe gebracht om met het stoute plan eener alomvattende protectie op te treden.

Een stout plan, doch tevens een contradictoir plan. Weinige producten zijn er, welke niet in de eene tak van industrie een afgewerkt product zijn zonder tevens voor een andere tak grondstof te wezen. Bescherming van allen is tevens benadeeling van allen: allen in staat te stellen hun producten duurder te verkoopen, is tevens voor allen den prijs der grondstoffen, d. i. de productiekosten verhoogen. Het nadeel treft voorts zonder eenige vergoeding de velen, die niet aan de productie van handelsartikelen-deelnemen.

Dat de consumenten hunne bedreigde belangen zouden komen bepleiten, voorzag de Rijkskanselier. En om hen bij voorbaat gerust te stellen, nam hij zijn toevlucht tot een argument, hetwelk, indien het ernstig ware gemeend, zou doen gelooven dat op 't gebied der financiekunst niets tot het onmogelijke behoort. Niet de Duitsche consument, zoo beweerde von Bismarck, maar de buitenlandsche producent draagt in verreweg de meeste gevallen de invoerrechten!

„Eigentliche Finanzzölle, welche auf Gegenstände gelegt sind, die im Inlande nicht vorkommen und deren Einfuhr unentbehrlich ist, werden zum Theil den Inländer allein treffen. Bei Artikeln dagegen, welche das Inland in einer für den einheimischen Verbrauch ausreichenden Menge und Beschaffenheit zu erzeugen im Stande ist, wird der ausländische Producent den Zoll allein zu tragen haben, um auf dem deutschen Markt noch concurriren zu können. In solchen Fällen endlich, in denen ein Theil des inländischen Bedarfs durch auswärtige Zufuhr gedeckt werden muss, wird der ausländische Concurrent meist genöthigt sein, wenigstens einen Theil und oft das Ganze des Zolls zu übernehmen und sein bisherigen Gewinn um diesen Betrag zu vermindern.“

Mij dunkt, de omstandigheid, dat een staatsman als von Bismarck zoodanig argument bezigde, bewijst reeds dat hij er geen geloof aan sloeg. Was immers strikte geheimhouding niet van zoodanige financiekunst de levensvoorwaarde? In een wereldkundig staatstuk te verkondigen dat de vreemdeling de Duitsche invoerrechten betaalt, — wat was het anders dan den vreemdeling uit te noodigen, om zijnerzijds ook invoerrechten te gaan heffen, en deze

dus te doen dragen door de Duitschers? Voorwaar een gouden eeuw zou aangebroken zijn voor den staat, die zijn belastingen kunstig door het buitenland betalen liet; een gouden eeuw, die echter terstond verdwijnt, zoodra het geheim der kunst verklapt wordt. Zou von Bismarck wel ernstig aan de doelmatigheid van zijn maatregel hebben geloofd?

Hoe invoerrechten tegenover den vreemdeling werken, laat zich wel het best aantoonen door een voorbeeld.

Een buitenlandsch producent, die op een artikel, dat hij vroeger voor f 10 kon leveren, een invoerrecht van bijv. 10 pct. van de waarde moet betalen, zal voortaan voor dat artikel f 11 moeten bedingen, wil hij zijn moeite en kosten beloond zien. Vóór dat het invoerrecht werd geheven, had de concurrentie den prijs van dat artikel reeds op f 10 bepaald. Hoe zal hij thans de verhooging van den prijs bewerkstelligen? Door vermindering van zijn aanbod; d. i. door beperking van den invoer.

Nu is het wel mogelijk, dat hij bij de inwerkingtreding van het tarief nog een grooten voorraad in zijn magazijnen heeft en bijgevolg niet terstond in staat is zijn aanbod in te krimpen, dat hij dus tijdelijk voor den ouden prijs moet blijven verkoopen; maar op den duur zal hij zijn productie beperken en den hooger prijs gaan erlangen.

Volkomen willekeurig is het om tegen deze constructie aan te voeren, dat de buitenlandsche producent zeer wel kan voortgaan met levering tegen den ouden prijs en dus zich minder winst zal moeten veroorlooven, „Der ausländische Concurrent wird genöthigt sein seinen bisherigen „Gewinn zu vermindern,“ — alsof de buitenlander niet

de vrijheid geniet om, aangezien men hem geen normale winst meer overlaat, van allen invoer naar Duitschland af te zien; alsof voorts de winst des vreemden zoo maar iets willekeurigs is, waarop deze zich gemakkelijk laat afdingen, en hetwelk niet door de concurrentie zelve in het buitenland reeds op een minimum pleegt te zijn gebracht ¹⁾! De redeneering van von Bismarck is alleen waar indien het winsten geldt van monopolieën: doch dit is in ons wereldverkeer een uiterst zeldzaam geval.

Het eenige argument, door von Bismarck aangevoerd voor zijn bewering, dat de buitenlandsche producenten de slachtoffers zullen zijn van het verhoogde tarief, ligt in deze woorden: „Dass Grenzzölle auf solche Gegenstände, welche „auch im Inland erzeugt werden, den ausländischen „Producenten für das finanzielle Ergebniss mit heranziehen „geht aus dem Interesse hervor, welches überall das „Ausland gegen Einführung und Erhöhung derartiger „Grenzzölle in irgend einem Gebiete an den Tag legt. „Wenn im praktischen Leben wirklich der inländische „Consument es wäre, dem der erhöhte Zoll zur Last fällt, „so würde die Erhöhung dem ausländischen Producenten „gleichgültiger sein.” Dit is zeker wel een van de zwakste

1) A. Mongredien (Pleas for protection examined, ed. Cobden Club, 1882) heeft door de volgende voorbeelden getracht te doen gevoelen, hoe onjuist de meening wel is, dat de invoerhandelaar de belasting draagt. In 1880 importeerden de Vereenigde Staten voor een bedrag van 11.619.000 dollars aan ruw ijzer, waarvan aan invoerrecht betaald werd 4.318.000 dollars of ongeveer 36½ pct. van de waarde. Er worden ongetwijfeld winsten behaald met den ijzerhandel: maar zijn die zoo groot, dat zij den Engelschen of Zweedschen ijzerhandelaar veroorlooven zijne prijzen met 36½ pct. te verlagen, ten gerieve van het Amerikaansche gouvernement? — Stalen rails worden in Amerika met 90 pct. belast. Leveren nu de Engelsche fabrikanten aan de Amerikaansche spoorwegen de rails 90 pct. goedkooper dan aan anderen?

argumenten, welke het schrijven van 15 Dec. bevat. Dat het tarief aan de buitenlandsche producenten niet onverschillig zijn kan, is zeer natuurlijk. Behalve de moeite en last die hun aan de grenzen wordt veroorzaakt, hebben zij nog dit vooruitzicht, dat de consumenten wegens de hoogere prijzen zich zullen bezuinigen, bijgevolg dat er minder verkocht zal worden, al wordt op den duur elk stuk goed tegen winstgevendende prijs geleverd. Hierin ligt het nadeel der buitenlandsche producenten; hierin hun belang; hierin de grond van hun klacht. Maar daarmee is nog niet betoogd, dat zij het zijn, die de invoerrechten dragen ¹⁾.

1) Het argument, dat de vreemdeling de invoerrechten betaalt, is natuurlijk aan protectionisten, ook buiten Duitschland, welkom.

Zoo b. v. ook aan den Heer Bahlmann, lid der Tweede Kamer onzer Staten-Generaal, die in de zittingen van 15 en 17 November 1882 (Handelingen, 1882/83, bl. 245 en 283) beweerde dat, zoo wij in Indie differentieele invoerrechten gingen heffen op de Engelsche katoenen stoffen, deze rechten niet zouden komen ten laste van den Javaan, doch ten laste van het Shippinghouse te Manchester. „Tot staving van deze bewering” sprak die afgevaardigde, „beroep ik mij op de kamer van Koophandel te Manchester, de zetel der vrijhandelspolitiek. Verleden jaar zijn de „invoerrechten op de katoen in Britsch-Indie afgeschaft, en nu zegt genoemde „kamer van Koophandel, dat de handel daardoor betere prijzen zal verkrijgen.”

In de eerste plaats is wat genoemde kamer van Koophandel zeide, slechts een *gissing* over de toekomst; in de tweede plaats is *zeer* waarschijnlijk het gezegde van de kamer incorrect weergegeven, „Betere prijzen” immers beteekent „hoogere prijzen;” de kamer zou dus beweerd hebben, (wat zelfs de stoutste protectionist nog niet gewaagd heeft te zeggen), dat ten gevolge van de *afschaffing* van invoerrechten de consumenten *hoogere* prijzen hebben te betalen! Indien de kamer inderdaad van „betere” prijzen gesproken heeft, bedoelde zij misschien „meer winstgevende” prijzen. Doch dan sprak zij iets zeer gewoons uit; want bij verlaging der kosten van invoer geven in den eersten tijd de oude prijzen meer winst. Maar zullen die prijzen niet na verloop van tijd, wanneer de invoer toeneemt, dalen? En zal dan de afschaffing der rechten niet ten goede komen aan den Indischen consument?

Geen wonder, dat de Minister van Kolonien zich door den Heer Bahlmann niet liet overtuigen.

Ad III^m. Maar wat nood, zelfs indien de consumenten den druk der invoerrechten volledig mochten gevoelen? Deze zullen de hoogere prijzen der levensbehoeften zeer wel kunnen betalen, — zoo argumenteert von Bismarck verder. Immers een tolsysteem, dat de geheele productie in het binnenland beschermt, zal die productie doen toenemen en aldus den volksrijkdom en de volkswelvaart vermeerderen.

Bij deze bewering, welke hierop nederkomt, dat Duitschlands rijkdom wordt vermeerderd door afbreking van het ruilverkeer met het buitenland, door zich dus te onttrekken aan de internationale Verdeeling van Arbeid, zal ik niet lang stilstaan. Vóór dat het schrijven van 15 December werd openbaar gemaakt, was zij reeds weerlegd in de „Eingabe des Vereins für Förderung der Handelsfreiheit”,¹⁾ ingediend bij den Bondsraad door dr. Ludwig Bamberger, president dier vereeniging²⁾. Deze Eingabe was gericht tegen de protectionistische denkbeelden, voorkomende in het schrijven van von Bismarck aan den Bondsraad van 12 Nov. 1878. Met nadruk wordt in dat stuk er op gewezen, dat men de productiekracht eener natie niet kan verhoogen door haar te dwingen om haar consumptie duurder te betalen dan vroeger. Eene vermeerdering van productie is alleen mogelijk als gevolg, of van vermeerdering van binnenlandsch gebruik, of van vermeerdering van verkoop aan het buitenland. De protectie bewerkt door duurdermaking van verbruiksartikelen

1) Köln. Zeitung v. 1 Januar 1879.

2) Birnbaum, Wichtige Tagesfragen pag. 198, (Berlin, 1880) vermeldt als doel dier vereeniging „die Erhaltung des bisher erreichten Maszes freien internationalen „Verkehrs und dessen Förderung, insbesondere auf dem Wege der Handelsverträge.“

eene vermindering zoowel van binnenlandsch gebruik als van uitvoer naar de buitenlandsche markten. De beide invloeden, welke tot vermeerdering van productie leiden, werkt zij dus tegen. Hoe wil zij dan den volksrijkdom doen toenemen?

§ 4. Den 2^{den} Mei 1879 kwam het nieuwe tarief in den rijksdag in behandeling. Von Bismarck opende de debatten met eene toelichting van zijn plannen en met een aansporing om hem bij de voorgenomen hervormingen ter zijde te staan. Wel beweerde hij, op de vraag van Bescherming of Vrijen Handel niet te zullen ingaan; doch dit belette hem niet om terstond het groote argument uit te spreken, hetwelk bestemd was om in de te houden debatten het hoofdzakelijk wapen der protectionisten te zijn. „Wir sind bisher” zoo sprak hij, „durch die weit geöffn-
 „ten Thore unserer Einfuhr, die Ablagerungsstätte aller
 „Ueberproduction des Auslandes geworden und unserer
 „eigenen Ueberproduction dazu. Bei uns können sie einst-
 „weilen Alles deponiren, und es hat, wenn es erst in
 „Deutschland ist, immer einen etwas höheren Werth als
 „im Ursprungslande. So denken wenigstens die Leute,
 „und die Masse der Ueberfüllung Deutschlands mit der
 „Ueberproduction anderer Länder ist es, was unsere
 „Preise und den Entwicklungsgang unserer Industrie,
 „die Besserung unserer wirthschaftlichen Verhältnisse
 „meines Erachtens am allermeisten drückt. Schlieszen
 „wir unsere Thüren einmal, errichten wir die höhere
 „Barrière, die wir ihnen hier vorschlagen, und sehen
 „wir zu, mindestens dem deutschen Markt dasjenige,
 „wo die deutsche Gutmüthigkeit vom Auslande in die-

„sem Masze ausgebeutet wird, der deutschen Industrie zu „erhalten.“

Met deze aaneenschakeling van economische ketterijen en tegenstrijdigheden was de strijd geopend. De opmerking dat, wanneer in Duitschland de prijzen voortdurend gedrukt waren, het buitenland toch wel niet voortdurend op nieuw zijn producten naar de Deutsche markt zou zenden, — had von Bismarck beantwoord met de ongehoorde bewering, dat het buitenland zich voortdurend nopens den staat der prijzen in Duitschland vergiste!

En zoo is het debat voortgegaan. Over het gewichtige argument, dat het Rijk door verhooging der indirecte belastingen financieele zelfstandigheid moest verwerven, werd weinig gesproken. Het was, alsof men wel voorzag, — en er waren, die het ook open uitspraken, dat de vermeerdering der Rijksinkomsten slechts zou leiden tot vermeerdering der uitgaven, en dat dus de afschaffing der „Matrikularbeiträge“ eene ijdele belofte zou blijken. De aandacht der vergadering viel dus veel meer op de beteekenis van het ontwerp voor het vraagstuk des Vrijen Handels.

Van protectionistische zijde werden de oude argumenten in 't vuur gebracht, de oude algemeenheden, de oude klachten over concurrentie van het buitenland, de oude miskennis van bijna al, wat sedert bijna eene eeuw ten voordeele van de Vrijheid des verkeers was gesproken en geschreven. Het valt moeielijk van het peil, waarop de argumentatie der pleitbezorgers van den „nationalen arbeid“ bleef, zich een te laag denkbeeld te vormen. De conservatieve partij, voornamelijk bestaande uit landadel en groote industrieelen, had, tot doordrijving van

het tarief, zich met het katholieke centrum en met de rechterzijde der nationaal-liberalen verbonden. Die coalitie vormde de meerderheid, welke de hooge invoerrechten op de buitenlandsche producten van landbouw en nijverheid bepleitte. Bij dat pleidooi wist men het niet eens te brengen tot een beroep op de theorie van Friedrich List; diens „Schlagworte”, tallooze malen gebezigd, bleven zonder onderling verband. Trouwens een beroep op de *theorie* van List, een beroep namelijk op die woorden, in het onderling verband, waarin List hen had gebezigd, zou gevaarlijk geweest zijn! Had niet juist deze schrijver bescherming van den landbouw altijd afgekeurd? Was niet in diens stelsel bescherming en van landbouw en van industrie eene logische contradictie? Zou men niet, zich beroepende op het *stelsel* van List, zich terstond hebben moeten belasten met het bewijs, dat Duitschland een hoofdzakelijk landbouwende Staat was, waarin nijverheid en wetenschappen en kunsten kunstmatige opwekking van noode hadden? En zou wel iemand, die maar even had willen denken aan 't geen Duitschland in den jongsten oorlog had getoond te kunnen verrichten, zich aan dat bewijs hebben gewaagd?

Wat het centrum betreft, dit steunde de regeering om geheel bijzondere redenen, nl. om later ook van zijn kant op concessies van de zijde der regeering aanspraak te hebben. De voornaamste woordvoerder van het centrum, de Heer Windthorst, heeft in vervolg van tijd meermalen in zijne redevoeringen de regeering herinnerd aan de goede diensten, door zijne partij bij de tariefherziening bewezen.

Tegen zulk een coalitie, en tegen zulk eene wijze van

argumenteeren was de partij des Vrijen Handels, vertegenwoordigd vooral door de Heeren Bamberger en Richter, niet opgewassen, al werd zij bij de stemming door de sociaal-democraten en door een deel der nationaal-liberalen gesteund.

Het tarief werd met 217 tegen 117 stemmen aangenomen.

Zoo kwam de omkeer in de Duitsche handelspolitiek tot stand. Een der hoofdbeginselen der Pruisische staatkunde sedert 60 jaren was over boord geworpen.

HOOFDSTUK IV.

Resultaten in Duitschland en nieuwe strijd.

§ 1. Tot nog toe kunnen de uitkomsten van het protectionisme in Duitschland bezwaarlijk beweerd worden te beantwoorden aan de verwachting, welke von Bismarck er van heeft opgewekt.

a. Is het Rijk financieel zelfstandig geworden?

Het is zulks minder dan ooit te voren. Het Rijk heft de hoogere indirecte belastingen en vraagt tevens van bijzondere Staten nog hoogere bijdragen dan vroeger! Terwijl die bijdragen over 1879/80 een som vormden van 89.445.950 Mark, beliepen zij, volgens de begrotingen, voor 1880/81 97.070.088 en voor 1881/82 103.684.369 Mark.

Sedert 1879 heeft dan ook de Rijksregeering voortdurend nieuwe voorstellen gedaan tot stijving der schatkist. In de belangrijkste dier voorstellen is zij echter steeds ongelukkig geweest. Het wetsontwerp tot heffing eener „Wehrsteuer” werd door den Rijksdag in zijne zitting van 7 Mei 1881, dat tot heffing eener „Brausteuer” in die van 17 Mei daaropvolgende afgestemd. En te vergeefs heeft in Juni 1882 de Regeering hare uiterste krachten ingespannen om de voordracht tot invoering van het Tabaksmonopolie te doen aannemen.

Van waar, dat tegen het drijven van den rijkskanselier om het Rijk niet alleen financieel zelfstandig te maken maar ook, bij eventueele batige saldo's, in staat te stellen aan de bijzondere Staten eene uitkeering te doen, zoo krachtige oppositie is opgetreden? En dit, hoewel de nieuwe voorstellen met het beginsel van den Vrijen Handel niet in strijd waren, daar zij bloot waren van financieelen aard?

Het antwoord op deze vragen is te vinden in een op 21 Febr. 1879 gehouden redevoering van Ludwig Bamberger, een der meest talentvolle en invloedrijke voorstanders van den Vrijen Handel: „(Ich gestehe) dass ich „principiell, gerade weil ich Freihändler bin, gar kein „Gegner des Tabakmonopols bin. . . . Ich wäre unter Umständen geneigt, das Programm der Regierung, das „Tabakmonopol, zu gewähren. Was mich abgehalten „hat, darauf einzugehen, das sind die wirthschaftlichen „Allüren der Reichsregierung (nämlich die Schutzzoll- „politik) in den letzten Jahren. Meine Herren, in eine „Regierung, die so mit Improvisationen, mit einem Platz- „regen von neuen Erfindungen, mit einem wahren Heiss- „hunger nach glänzenden Resultaten die versprochen „werden, vorgeht, in die habe ich absolut nicht das Ver- „trauen, dass sie eine so schwierige Aufgabe wie das „Tabakmonopol durchführen kann.” De protectionisten te hulp roepend voor zijne belastinghervorming, maakte dus de rijkskanselier de vrijhandelaars tot onverzoenlijke vijanden. En toen de combinatie van minderheden, welke voor de eerste hervorming in 1879 stemde, in verloop van tijd geen stand hield, brachten die vijanden hem nederlagen toe, ook waar zijn voorstellen van zucht tot

bescherming geen onmiddellijk uitvloeisel waren. Het is tegenover een staatsman als von Bismarck wellicht oneerbiedig te vragen, of hier niet de slimheid de wijsheid bedrogen heeft.

b. Is de welvaart van het Duitsche volk toegenomen?

Moeielijke vraag, omdat zij veel omvat, waarvan de gegevens ontbreken, en ook wijl, al kon zij toestemmend worden beantwoord, nog niet bewezen zou zijn, dat die toeneming aan het Protectionisme te danken is. De protectionisten wijzen op vermeerdering der spoorwegontvangsten en op de gunstiger prijzen, welke de Duitsche ijzerindustrie bedingt. Doch zijn die gunstige omstandigheden gevolg van de nieuwe invoerrechten, — òf zouden zij in niet nog sterker mate zich hebben voorgedaan, indien de weg van Vrijen Handel niet ware verlaten?

Aan de andere zijde wordt gewezen op feiten, welke voor het Protectionisme niet vleiend zijn.

De emigratie uit Duitschland, vooral naar Amerika, heeft te voren ongekende verhoudingen aangenomen. Ziehier eene opgaaft omtrent de landverhuizing uit Duitschland naar vreemde werelddeelen ¹⁾:

In 1871 . . .	75.912	personen.
„ 1872 . . .	125.650	„
„ 1873 . . .	103.638	„
„ 1874 . . .	45.112	„
„ 1875 . . .	30.773	„

¹⁾ Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. von J. Conrad. 1882, Band IV, bl. 535. De opgaven betreffen de emigratie van Duitschers over de havens Bremen, Hamburg, Stettin en Antwerpen.

In 1876 . . .	28.368	personen.
„ 1877 . . .	21.964	„
„ 1878 . . .	24.217	„
„ 1879 . . .	33.327	„
„ 1880 . . .	106.190	„
„ 1881 . . .	210.547	„

De cijfers voor 1880 en 1881 zijn welsprekend! Geven zij geen bedroevend antwoord op Bismarcks voorspiegelingen van volkswelvaart?

De granen trouwens zijn juist zooveel duurder geworden als het inkomend recht bedraagt. In Königsberg b. v. was vóór de invoering van het nieuwe tarief, in October 1879 de prijs der Russische rogge gelijk aan dien der inlandsche, nl. 151¹/₄ M. per ton. Nadat in Januari 1880 het nieuwe tarief voor de graanrechten in werking was getreden, was in Februrai de prijs der inlandsche rogge reeds 166 M., terwijl de Russische (behalve het inkomend recht à 10 Mark per ton) 160 Mark kostte. In Mei 1880 was het verschil in prijs tusschen beide soorten juist 10 Mark, het volle bedrag van het inkomend recht. Wel een bewijs, dat dit recht een prijsverhooging te weeg bracht ten laste van den consument ¹⁾.

Ook van elders zijn getuigenissen aan te halen, welke met reden van wetenschap zijn verstrekt. In het tijdschrift van Mr. de Bruyn Kops, de Economist, (Jan. 1880 „het nieuwe Deutsche tarief”), vindt men de volgende mededeeling:

1) Verg. het „Bericht des Vorsteheramtes der Kaufmanschaft zu Königsberg „i. Gr. über den Handel und die Schiffahrt im Jahre 1879, pag. 2” aangehaald door Mr. R. Feith, „De tot stand koming van het Deutsche toltarief van 1879”, Gids Aug. 1881, pag. 223.

„Alle voorspellingen der vrijhandelaars zijn bewaar-
„heid geworden. Op enkele uitzonderingen na, draagt
„de consument den vollen druk van een nieuw of ver-
„hoogd tarief, dikwijls zelfs met een kleine vermeer-
„dering voor de moeite en last door het invoerrecht
„veroorzaakt. Bij zuiver fiscale rechten komt de be-
„lasting van den consument onmiddellijk ten bate der
„schatkist, bij beschermende rechten, ten bate van den
„inlandschen producent. Dit evenwel niet terstond in
„volkomen mate gelijk gebleken is. Er is een over-
„gangsstadium. En dit laat zich gereedelijk verklaren.
„In de eerste plaats uit de omstandigheid, dat bij het in-
„werking treden van het nieuwe recht, steeds nog een
„grootere of kleinere hoeveelheid waren in handen der
„handelaars is. Het aanbod dezer waren, de koopmans-
„gewoonte om een snelle, schoon kleinere winst aan een
„mogelijk grootere maar later komende winst voor te
„trekken. de moeilijkheid om zich dadelijk algemeen te
„vereenigen ten einde van de nieuwe omstandigheden
„partij te trekken, dit alles verhindert een plotselinge
„prijsverhooging. Daarbij zal hij wiens zaken den grootsten
„omvang hebben, ook het grootste voordeel trekken uit
„de nieuwe verhoudingen; het minst zal de kleinhandelaar,
„die onmiddellijk met den consument heeft te handelen en
„die er tegelijk op letten moet dat hij zijn klanten ook
„voor latere normale tijden behoudt, in de gelegenheid
„zijn den prijs met het geheele invoerrecht te verhoogen.
„Daarvan laten zich eenige sprekende voorbeelden bij-
„brengen. De groothandelaars in ruwe tabak hebben ter-
„stond den prijs met 60 pct. van het recht verhoogd, terwijl
„de prijsverhoogingen der fabrikanten en kleinhandelaars

„veel minder zijn. Petroleum, waarvan het invoerrecht „M. 3,75 is, werd terstond M. 3,25 in prijs verhoogd. „Thans is de vermeerdering reeds M. 3,65. In den klein- „handel evenwel is op vele plaatsen de vermeerdering van „den prijs, in plaats van 8 pf. per liter, nog slechts 4 pf.

„Bij vele artikelen is dit tusschenstadium evenwel reeds „voorbij en sneller dan men dacht is de prijs verhoogd „met de volle vermeerdering van het invoerrecht. Het „meeste voordeel trekken daarvan de speculanten, die „grootte hoeveelheden belaste waren, vóór de inwerking- „treding van het tarief hebben ontboden”.

c. Is Duitschland voor de nadeelige gevolgen van overproductie in sommige takken van bedrijf be- waard geworden?

Stellen wij ons voor den geest, waarin een overpro- ductie bestaat, en wij zullen terstond zien dat de dikwijls herhaalde bewering, alsof het protectionisme overproductie en dus handelscrisis voorkomt, niet waar *kan* zijn.

Wat is overproductie? Zij wordt geopenbaard door het zinken der marktprijzen van eenig artikel beneden de pro- ductiekosten, welk verschijnsel, zeer terecht, hieraan ge- weten wordt dat er van dit artikel meer is geproduceerd dan er tegen winstgevendens prijs blijkt te worden ge- vraagd. Misrekening, ziedaar wat tot overproductie aan- leiding geeft; misrekening omtrent den omvang der toe- komstige vraag, omtrent den omvang der behoefte, waarin door de productie moet worden voorzien.

Zoolang het dus den mensch niet gegeven zal zijn de gordijn der toekomst te verscheuren, zoolang zullen ook overproductiën plaats grijpen. Op meer of min groote

schaal. Is de omvang der overproductie gering, zoo zijn de verliezen klein, de kapitalen der producenten toereikend om de verliezen te dekken, en is beperking der productie slechts in geringe mate noodig: het verlies wordt zoo mogelijk geheim gehouden, en het handelsverkeer bemerkt van de geheele zaak niets of zeer weinig. Neemt de overproductie groote verhouding aan, zoo veroorzaken de groote verliezen faillissementen, sterke inkrumping der productie, stilstand van bedrijf, ontslag van arbeiders, storing van het crediet, vermindering van metaalvoorraad bij de banken, verhooging van het disconto; alles verschijnselen, die eerst ophouden, wanneer de overvloedige voorraad tegen de lagere prijzen is opgeruimd, de prijzen onder den invloed van de vermindering des aanbods gaandeweg weder stijgen, en de geregelde productie weer wordt hervat.

Hoe kan men nu ooit het bewijs leveren, — neen, hoe kan men ooit op het denkbeeld komen, dat door invoerrechten zulke misrekeningen bij de speculatie op toekomstige behoefte zullen worden gekeerd?

Deze vraag moet men met te meer nadruk stellen, omdat tot dusver geen enkel protectionist zelfs heeft gepoogd haar te beantwoorden, daarmede zeker, in wetenschappelijken zin, blijvende beneden het peil der socialisten, die zich vleien dat bij eene „planmäßige Production” van Staatswege (o, alwetende Staat!) zulke misrekeningen voortaan niet meer zullen plaats hebben.

Hoe komt het niettemin, dat het schrikbeeld der overproductiën zoo dikwijls door protectionisten wordt te hulp geroepen?

Hen drijft niet alleen de zucht om een argument te

bezigen, dat bij de onkundige menigte in den smaak valt. Men drijft ook de meening, dat men door invoerrechten de overproductie, welke *in andere landen* plaats grijpt, afweert. Immers men verhindert, dat het groote aanbod ook binnen eigen grenzen zijn werking openbaart, verhindert dus de daling der prijzen ten zijnent. Ziedaar het betoog. Getuige Friedrich List ¹⁾. In zijn betoog voor invoerrechten schrijft hij van de Engelschen: „Durch ihre Stellung als Weltmanufactur- und Welthandelsmonopolisten gerathen ihre Fabriken von Zeit zu Zeit in jenen Zustand, den sie *glut* nennen, und welcher daraus entsteht, was sie *overtrading* heissen. Dann wirft jeder seinen Vorrath an Waaren auf die Dampfboote. Nach Verfluss von acht Tagen werden sie in Hamburg, Berlin und Frankfurt, nach drei Wochen in Neu-York zu 50 proc. unter dem wahren Werth angeboten. Die englischen Fabricanten leiden für den Augenblick, aber sie sind gerettet und entschädigen sich später durch bessere Preise. Die deutschen und amerikanischen Fabricanten erhalten die von den englischen verschuldeten Schläge — sie werden ruiniert. Die englische Nation sieht nur das Feuer, hört nur den Knall der Explosion, die Trümmer fallen in andern Ländern nieder, und wenn sich ihre Bewohner über blutige Köpfe beklagen, sagen die Zwischenhändler, die Conjunctionen hätten es gethan”.

Het is onloochenbaar, dat het vrije handelsverkeer de prijzen in Duitschland doet dalen, zoodra de Engelsche fabrikanten hun producten op de Duitse markt werpen, en dat dus de Duitse fabrieken eveneens eene

1) Das Nationale System der politischen Oekonomie. (Uitg. 1842), bl. 219.

prijsverlaging zich zullen moeten getroosten ¹⁾). Maar moet daarom het handelsverkeer tusschen die natiën kunstmatig worden belemmerd? Wie invoer belemmert, houdt ook den uitvoer tegen. En bij eventueele overproductie in Deutschland zouden de Duitschers zich dus het eenige middel hebben ontnomen om, door uitvoer naar den vreemde, aan de prijsverlaging op hunne markt perken te stellen. De wederkeerige afhankelijkheid in de prijzen is het gevolg van onbelemmerd handelsverkeer; maar die afhankelijkheid is ten slotte ook wederkeerige steun. Door belemmering van het verkeer localiseert men de gevolgen der overproductie, maar maakt men die gevolgen ook heviger en ernstiger. Hoe uitgebreider de markt is, des te minder gevaar voor sterke wisseling der prijzen.

Ten slotte is het niet eens altijd waar, dat men door invoerrechten aan de gevolgen van overproductie bij de naburen ontsnapt. Wanneer Engeland en Deutschland beide produceeren voor een derde markt b. v. voor Amerika, zal overproductie in Engeland de prijzen in Amerika, en dus, langs een omweg, zonder directen aanvoer uit Engeland naar Deutschland, ook de prijzen van het Deutsche fabrikaat drukken.

Wij zullen, na deze beschouwingen, ons onthouden van eene poging om door statistische gegevens te bewijzen, dat na 1879 in Deutschland even goed overproductiën hebben bestaan als te voren. Niets is moeilijker langs statistischen weg te constateeren, dan een handels-

1) Dat de Engelsche fabrikanten bij overproductie in Engeland eigenlijk geen schade lijden, — hoewel het *hun* producten zijn, die overal voor „50 Proc. unter dem wahren Werth“ worden verkocht, — die bewering van List wéerlegt zich zelve.

crisis, vooral wanneer deze op beperkte schaal plaats grijpt. Elke partieele statistiek bewijst op dit gebied hoegenaamd niets. Wel verre van die overproductiën voor zeldzaamheden te houden, zou men, daar de oorzaak, waaraan zij te wijten zijn, zoo nauw samenhangt met de zwakheid der menschelijke natuur, veeleer mogen stellen, dat misschien in geen enkel bedrijf gedurende den loop van één jaar een overproductie geheel uitblijft. Het begrip van „Crisis” is dan ook zoo vaag, dat over het al- of niet bestaan van een crisis de meeningen ten eenenmale kunnen verschillen ¹⁾.

§ 2. „Wie invoer belemmert houdt ook den uitvoer tegen”, ziedaar een fundamenteele waarheid, welke, waar de vraag van het protectionisme ter sprake komt, nooit genoeg kan worden herhaald. Immers de invoeren worden ten slotte met uitvoeren betaald, en enkel uitvoeren zonder intevoeren is op den duur even onmogelijk als het omgekeerde. In verband met deze waarheid is onlangs door Dr. Erwin Nasse betoogd, dat, zoo eenig land belang heeft om het stelsel van Vrijen Handel algemeen erkend te zien, dit in de eerste plaats Duitschland is ²⁾. De slotsom van dit betoog ligt voor de hand. Zij, die in Duitschland voor protectionisme ijveren en die de

1) Men vergelijke o. a. een opstel van den heer G. Bosch, (De Economist, Febr. 1880.) die aan de Kamer van Koophandel te 's Hage, welke onder den indruk van een beweerde crisis bij adres van 11 Nov. 1879 aan de Regeering om bescherming verzocht, kalm de vraag stelt: „Of de tegenwoordige toestand wel „een crisis is?”

2) Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 1882, Band IV, bl. 409. „Der „Cobdenclub und die deutsche Waarenausfuhr. Ein Beitrag zur Lehre von der „internationalen Arbeitstheilung” von Dr. Erwin Nasse.

meening trachten te verspreiden dat het stelsel des Vrijen Handels een van de meest vreemde vergissingen is, waaraan de menschheid zich ooit heeft schuldig gemaakt, zij zouden kunnen bewerken, dat andere staten tot protectionisme tegen Duitschland werden bekeerd; zij zouden de dierste belangen van hun vaderland in de waagschaal stellen.

Tot het opstel van den heer Nasse gaf eene anonyme brochure aanleiding, waarin werd beweerd, dat de Engelsche Cobdenclub met hare werkzaamheid voor het stelsel van Vrijen Handel slechts het belang der Engelsche industrie beoogt, en dat domheid, ijdelheid en persoonlijke zelfzucht een aantal Duitsche geleerden en staatslieden, met name genoemd, hebben verleid om van die vereeniging het eerelidmaatschap te aanvaarden. Deze insinuatien konden wel niet beter worden beantwoord dan met het bewijs: „Wie kein Land mehr Ursache hat die Verbreitung der handelspolitischen Ideen, mit denen der Name „Cobden verknüpft ist und die Ausdehnung liberaler Handelspolitik in der Welt zu wünschen und nach Kräften „zu fördern, als unser deutsches Vaterland“.

Gaan wij dit betoog na. Wij zullen er tevens uit zien hoe, al mochten wij in de eerste paragraaph van het 2de Hoofdstuk de beteekenis van *handelsbalansen* ontkennen, niettemin statistische gegevens omtrent de uit- en invoeren van een rijk groot gewicht kunnen bezitten, daar zij ons kunnen leeren uit welke soorten van artikelen hoofdzakelijk die beide takken van handel bestaan, en in welke verhouding ongeveer die soorten tot elkander staan; — kostbaar materiaal van kennis, niet alleen bij het sluiten van handelstractaten, maar ook ter beoor-

deeling van de mate, waarin het eene land van het andere economisch afhankelijk is. In de scherpzinnige toepassing van die statistische gegevens op het vraagstuk van Vrijen Handel ligt de groote wetenschappelijke verdienste van Nasse's opstel.

In de eerste plaats komt de geographische toestand van het Duitsche rijk in aanmerking.

De natuurlijke wegen van verkeer en de geologische gesteldheid maken dat Duitschland in zeer geringe mate een economisch gesloten geheel vormt. Aan de Oosten Noordzee vindt met landstreken, welke een overschot van landbouwproducten leveren, maar het transport van daar naar de dicht bevolkte streken van Duitschland is duurder dan naar de Engelsche markt. Rijke kolenbedden bezit Duitschland, doch grootendeels aan de uiterste grenzen des rijks, zoodat zij een belangrijk deel van hun afzet in het buitenland moeten vinden, terwijl aan de andere zijde Memel en Koningsbergen weder veel goedkoopster hun kolen en hun ijzer kunnen doen komen uit Newcastle dan uit Boven-Silezie en Dortmund. Groote havens bezit Duitschland weinig; en Hamburg, Stettin en Danzig hebben groote landstreken achter zich, welke niet tot Duitschland behooren. Worden die streken voor hen gesloten, hun handel zou een gevoeligen slag ontvangen.

Gevolg hiervan is, dat Duitschland een groot deel zijner grondstoffen en zijner voedingsmiddelen uit den vreemde moet ontbieden. Zijne bevolking neemt jaar op jaar met bijna een half millioen zielen toe. Reeds in 1875 telde men 79.2 inwoners per vierkanten kilometer, terwijl in het veel vruchtbaarder Frankrijk in 1876 slechts 70 inwoners

op gelijke oppervlakte gevonden werden. De productieve kracht van den landbouw blijft op den vrij schralen bodem bij die tocneming der bevolking ten achter; bovendien zijn een aantal onontbeerlijke artikelen als katoen, zijde, jute, koffij en thee door eigen productie in 't geheel niet te verwerven.

En waarmede dit alles te betalen? Hoofdzakelijk met voortbrengselen der fabrieksnijverheid („Stoffveredelnde Industrie”). Vindt Duitschland voor die produkten geen markt in den vreemde, dan gaat het een hoogst bedenkelijken economischen toestand te gemoet, waarin alleen heil te wachten zal zijn van beperking der bevolking. De bezwaren nu van landverhuizing zijn bekend. Niet alleen kapitaal maar ook het krachtigste deel der bevolking neemt zij weg. Maar welk een ellende en gebrek zijn er niet noodig om een bevolking, wier gewoonten en zeden haar van dat middel afkeerig maken, niettemin te dwingen tot vrijwillige beperking der geboorten?

De toestand is dan ook deze, dat hoofdzakelijk fabriekaten uitgevoerd en voedingsmiddelen ingevoerd worden. Voor 1880 vindt men de volgende gegevens:

	Invoer		Uitvoer	
	(in millioenen Mark.)			
Voedingsmiddelen, onbewerkt	861		402	
Voedingsmiddelen, bewerkt.	71		247	
Grondstoffen der industrie	1300	2241	781	1430
Half-fabriekaten	407		420	
Andere fabriekaten.	622	633	1248	1668

Ziedaar den toestand: men voert een belangrijk *surplus* aan voedingsmiddelen en grondstoffen in, en men

voert een *surplus* van ongeveer 1000 millioen Mark aan fabriekaten uit.

De uitvoer van fabriekaten evenwel wordt door invoerrechten van den vreemde veel meer belemerd, dan die van grondstoffen en voedingsmiddelen. Ten eerste bestaat weinig gevaar voor invoerrechten op de laatste, daar zoowel de theoretische protectionisten, gelijk List, als de wetgevers bescherming van den landbouw plegen te verwerpen; — voorts, al worden die invoerrechten geheven, deze kunnen den invoer slechts weinig verhinderen. Immers in de behoefte aan grondstoffen en voedingsmiddelen is gewoonlijk zeer moeielijk door eigen productie te voorzien. De voortbrenging daarvan is meestal door de natuur en het klimaat aan bepaalde plaatsen gebonden. Dit maakt de kracht uit der Vereenigde Staten. Bijna 90 % van hun uitvoer bestaat uit onmisbare levensbehoeften, als graan, katoen en petroleum. Invoerrechten in Engeland hierop zouden den invoer slechts weinig beperken. De voortbrenging van fabriekaten daarentegen is veeleer voor verplaatsing vatbaar. Laat Engeland eens een invoerrecht heffen op de producten der chemische industrie van Duitschland, en groot is het gevaar dat die industrie zich in Engeland ontwikkelt, ja zelfs dat de Duitsche fabrikanten naar Engeland verhuizen!

Voor lang niet alle landen is dus het gevaar van het protectionisme even groot. Het grootst evenwel voor Duitschland. Het is een ongelukkig feit mogelijk, maar het is een feit, dat van de drie groote Europesche Rijken, welke voedingsmiddelen invoeren en fabriekaten uitvoeren, Engeland namelijk, Frankrijk en Duitschland, — juist

dit laatste bedeed is met industriën, welke zich lichtelijk naar den vreemde kunnen verplaatsen.

Engeland zal altijd in zijne koloniën een ruim débouché vinden voor de voortbrengselen zijner nijverheid. Frankrijk voorts heeft een wereldhandel in de voortbrengselen van smaak en mode, welke door geen invoerrechten te snuiken is en omdat die producten groote waarde bezitten in klein bestek, ergo, wegens den smokkelhandel, slechts matig kunnen worden belast, en omdat zij door de rijkere klassen der bevolking worden gekocht, welke voor eene kleine prijsverhooging minder gevoelig zijn. De eigenaardige smaak en kunstvaardigheid der Franschen vallen bovendien door vreemden niet licht te bereiken.

En wat kan Duitschland hier tegenover stellen? Koloniën heeft het niet; en dat het die zou verkrijgen in die mate, dat zij groote verbruikers zijner fabriekaten zouden worden, is voor onafzienbaren tijd nog een hersenschim. Fabriekswezen heeft het; doch helaas! in allerlei takken van industrie, welke gemakkelijk kunnen worden verplaatst en waarin concurrentie van den vreemdeling zich spoedig ontwikkelen kan. De voortbrengselen der chemische nijverheid en der weverijen maken te samen meer dan 30 % des uitvoers uit. In andere industrieën bereikt de uitvoer, wat ieder harer betreft, meestal 2 à 3 %, slechts zelden 5 %! En ook van haar zijn slechts weinige aan het genoemde gevaar niet blootgesteld.

Op dien zwakken bodem drijft Duitschlands internationale handel! Wat moet er gebeuren, wanneer in Engeland, dat thans verreweg de belangrijkste rol in den Duitschen uitvoerhandel speelt, de Cobdenclub bezwijkt en die handel geweerd wordt? Wat moet Duitschland dan voor de

voedingsmiddelen, die het jaarlijks van den vreemdeling wil ontvangen, dezen wederkeerig aanbieden?

Wel mag men zeggen, dat hij, die in Duitschland het protectionisme predikt, met vuur speelt.

Ziedaar den hoofdzakelijken inhoud van Nasse's opstel. Zijn betoog is voor Duitschland een waarschuwing, gelijk tot dusver nog geene vernomen werd.

B E S L U I T.

De voorgaande bladzijden overziende, komen wij tot de slotsom, dat er geen gronden zijn om de oude theorie van Vrijen Handel voor overwonnen te verklaren, en zelfs niet om te vreezen, dat de toekomst niet aan haar zou toebehooren.

In Duitschland strijden hare voorstanders zoowel met wetenschappelijke als met politieke, in elk geval met geduchte wapenen.

Dat Frankrijk, na het oude handelstractaat met Engeland te hebben opgezegd en een hoog algemeen douanetarief te hebben vastgesteld, ten slotte bij eigen wet aan Engeland weder de rechten der meestbegunstigde natie toekende, bewijst, dat ook daar het besef is levendig gebleven, dat men door hooge invoerrechten zich zelve schaadt.

In Engeland hebben, naar het schijnt, de brochures der Cobdenclub den protectionisten het zwijgen opgelegd. Om onzen lezers een denkbeeld te geven van den scherpsten vorm, waarin aldaar de openbare meening is bewerkt geworden, voegen wij als 2de Bijlage aan dit werkje eene dubbele lijst van Stellingen toe, verzameld door A. Mongredien in diens „Pleas for Protection examined”

(London, Febr. 1882), en later opgenomen in zijn meer omvangrijk werk, getiteld „Wealth-Creation”. Zij bevatten een Catechismus van het Protectionisme, waartegen evenwel een niet minder pertinente Catechismus van den Vrijen Handel overgesteld wordt.

En Nederland? Noch de represaille-politiek van Mr. van Houten noch het meer principieel protectionisme van den Heer Bahlmann schijnen ons krachtig genoeg verdedigd om algemeen ingang te vinden. De eerste zag, zoo beoogden wij op blz. 37, belangen des handels zoowel in Nederland als in onze kolonien voorbij; de tweede scheen, naar wij in de noot op blz. 77 poogden aan te toonen, aan zeker getuigenis uit Manchester ten onrechte overwegend gewicht te hechten.

En is de theorie des Vrijen Handels, in wetenschappelijken zin, geslagen geworden? Is de onjuistheid aangetoond van éen der argumenten, waarop zij zich beroept?

Den lezer het oordeel.

Doch onzerzijds slechts éen opmerking nog.

De vraag van Vrijen Handel of Protectie is een vraag van *Staatkunde*. Geheel absolute regelen, toepasselijk voor alle denkbare omstandigheden, zijn op dit gebied niet van de Wetenschap te wachten. Zoo hebben wij reeds doen opmerken, dat het stelsel van represaille, hoevele schaduwzijden het ook hebben moge, toch soms overweging verdienen kan; dat evenmin het stelsel van Friedrich List, hoe vele bezwaren het ook oplevere, absoluut behoeft te worden verworpen. Zoo ook vinden wij in de Wetenschap geen afdoende gronden, waarom de gedragslijn zou worden veroordeeld van die staten der Noord-Amerikaansche Unie, welke, om den eenmaal

verworven levensstandaard hunner arbeidende bevolking niet te doen dalen, met geweld den toevoer van Chineesche arbeiders te keer gaan. Hier komt tegenover het voordeel van goedkoop en arbeid een belang zich stellen, dat geen staatsman uit het oog mag verliezen, het belang van rassenheerschappij en van zelfbehoud tegen invasie van de zonen van het Hemelsche Rijk. Eene wetenschap, die dezen strijd zou willen beslechten, zou hare grenzen te buiten gaan.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text in the middle of the page.

Third block of faint, illegible text in the lower middle section.

Final block of faint, illegible text at the bottom of the page.

Bijlage I.

Het schrijven van 15 December 1878.

Friedrichsruh, den 15. December 1878.

Nachdem der Bundesrath auf Grund der Vorlage vom 12. November l. J. (No. 123 der Drucksachen) die Einsetzung einer Commission zur Revision des Zolltarifs beschlossen hat, beehre ich mich nachstehend die Gesichtspunkte darzulegen und zur geneigten Erwägung zu stellen, welche mir bei dieser Revision als leitende vorschweben und in deren Richtung ich amtlich zu wirken bestrebt bin.

In erster Linie steht für mich das Interesse der financiellen Reform: Verminderung der directen Steuerlast durch Vermehrung der auf indirecten Abgaben beruhenden Einnahmen des Reichs.

Wieweit Deutschland in der financiellen Entwicklung seines Zollwesens hinter anderen Staaten zurückgeblieben ist, zeigt die unter 1 anliegende Uebersicht. Das hier dargestellte Verhältniss würde sich noch ungünstiger für Deutschland gestalten, wenn zu den für Oesterreich-Ungarn, Frankreich und Italien aufgeführten Beträgen der Einnahme an Grenzzollen die Summen hinzugefügt würden, welche diese Staaten an Stelle des Zolls vom ausländischen Tabak in der Form des Monopolertrags beziehen und welche zu Gunsten der Gemeinden als Octroi erhoben werden.

Es beruht nicht auf Zufall, dass andere Grosstaaten, zumal

solche mit weit vorgeschrittener politischer und wirthschaftlicher Entwicklung die Deckung ihrer Ausgaben vorzugsweise in dem Ertrag der Zölle und indirecten Steuern suchen.

Die directe Steuer, welche in einem für jeden einzelnen Steuerpflichtigen im Voraus festgestellten Betrage dem einzelnen Besteuereten abgefordert und nöthigenfalls durch Zwang von ihm beigetrieben wird, wirkt ihrer Natur nach drückender als jede indirecte Abgabe, die in ihrem Betrage sowohl der Gesammtheit als dem Einzelnen gegenüber an den Umfang des Verbrauchs besteuert Gegenstände sich anschliesst und, soweit sie den einzelnen Consumenten trifft, von diesem in der Regel nicht besonders, sondern in und mit dem Preise der Waaren entrichtet wird. In dem grössten Theile Deutschlands haben die directen Steuern einschliesslich der Communalabgaben eine Höhe erreicht, welche drückend ist und wirthschaftlich nicht gerechtfertigt erscheint. Am meisten leiden unter derselben gegenwärtig diejenigen Mittelklassen, deren Einkommen sich etwa in der Grenze bis zu 6000 M. bewegt und welche durch executorisch beigetriebene oder über ihre Kräfte gezahlte directe Steuern noch häufiger als die Angehörigen der untersten Steuerklassen in ihrem wirthschaftlichen Bestande untergraben werden. Soll die Steuerreform, wie ich es für erforderlich halte, in ihren Erleichterungen bis zu diesen Grenzen reichen, so muss sie bei der Revision des Zolltarifs auf einer möglichst breiten Grundlage beginnen. Je ergiebiger man das Zollsystem in finanzieller Hinsicht gestaltet, um so grösser werden die Erleichterungen auf dem Gebiete der directen Steuern sein können und sein *müssen*.

Denn es versteht sich von selbst, dass mit der Vermehrung der indirecten Einnahmen des Reichs nicht eine Erhöhung der Gesamtsteuerlast bezweckt werden kann. Das Mass der Gesamtsteuerlast ist nicht durch die Höhe der Einnahmen, sondern durch die Höhe des Bedarfs bedingt, durch die Höhe der Ausgaben, welche im Einverständniss zwischen Regierung und Volksvertretung als dem Bedürfniss des Reichs oder Staats entsprechend festgestellt wird. Höhere Einnahmen zu erzielen, als zur Bestreitung dieses Bedürfnisses unbedingt erforderlich sind, kann

niemals in der Absicht der Regierungen liegen. Dieselben haben nur dahin zu streben, dass das Erforderliche auf die relativ leichteste und erfahrungsmässig minder drückende Weise aufgebracht werde. Jede Steigerung der indirecten Einnahmen des Reichs muss deshalb die nothwendige Folge haben, dass von den directen Steuern oder von solchen indirecten Steuern, deren Erhebung von Staatswegen etwa aus besonderen Gründen nicht mehr wünschenswerth erscheint, soviel erlassen oder an Communalverbände überwiesen wird, als für die Deckung der im Einverständnisse mit der Volksvertretung festgesetzten Staatsausgaben entbehrlich wird.

Nicht in Vermehrung der für die Zwecke des Reichs und der Staaten nothwendigen Lasten, sondern in der Uebertragung eines grösseren Theils der unvermeidlichen Lasten auf die weniger drückenden indirecten Steuern, besteht das Wesen der Finanzreform, zu deren Verwirklichung auch die Zolltarifrevision dienen soll.

Um eine dieser Rücksicht entsprechende Grundlage für die Revision zu gewinnen, empfiehlt es sich meines Erachtens, nicht blos einzelne Artikel, welche sich dazu besonders eignen, mit höheren Zöllen zu belegen, sondern zu dem Princip der Zollpflichtigkeit aller über die Grenze eingehenden Gegenstände, welches in der preussischen Zoll-Gesetzgebung vom Jahr 1818 an als Regel aufgestellt war und später in der allgemeinen Eingangsabgabe des Vereins-Zolltarifs bis zum Jahre 1865 seinen Ausdruck fand, zurückzukehren.

Von dieser allgemeinen Zollpflicht würden diejenigen für die Industrie unentbehrlichen Rohstoffe auszunehmen sein, welche in Deutschland gar nicht (wie z. B. Baumwolle) und, nach Befinden auch die, welche nur in einer ungentügenden Quantität oder Qualität erzeugt werden können.

Alle nicht besonders ausgenommenen Gegenstände sollten mit einer Eingangsabgabe belegt sein, die nach dem Werthe der Waaren und zwar unter Zugrundlegung verschiedener Procentsätze, je nach dem Bedarfe der einheimischen Production, abzustufen wäre. Die hiernach zu bemessenden Zollsätze würden auf

Gewichtseinheiten, wie dies in dem bestehenden Zolltarif die Regel ist, zurückzuführen und danach zu erheben sein, soweit nicht nach der Natur des Gegenstands eine Erhebung des Zolls per Stück (wie bei dem Vieh) oder unmittelbar nach dem Werth (wie bei Eisenbahnfahrzeugen, eisernen Flussschiffen) sich mehr empfiehlt.

Nach den Veröffentlichungen des Kaiserlichen Statistischen Amtes (Statistik des Deutschen Reichs, Band XXXII. S. II. 93) betrug im Jahre 1877 der geschätzte Werth der Waareneinfuhr (Eingang in den freien Verkehr) rund 3877 Millionen Mark. Hiervon fallen laut Anlage 2 auf bisher *zollfreie* Artikel rund 2853 Millionen Mark.

In dieser Summe ist der Werth einer Reihe von Artikeln enthalten, welche auch in Zukunft zollfrei zu lassen sein werden, weil sie unter die obenbezeichnete Kategorie der für die Industrie unentbehrlichen Rohstoffe fremder Herkunft fallen oder weil sie, wie gemünztes Metall, sich ihrer Natur nach nicht zu einem Gegenstande der Verzollung eignen. Ausserdem würden die Positionen in Abzug zu bringen sein, für welche etwa auch in Zukunft die Freiheit der Durchfuhr andern Ländern vertragsmässig gewährleistet oder im Interesse des inländischen Verkehrs gesetzlich zugelassen werden soll. Es kommt ferner in Betracht, dass die Belegung jetzt zollfreier Artikel auch mit einer mässigen Eingangsabgabe, doch Einfluss auf den Verbrauch dieser Artikel üben kann.

Welcher Betrag hiernach an der obigen Summe von 2853 Millionen Mark abzusetzen wäre, um den Gesamtwert der jetzt zollfreien, nach meinem Vorschlag künftig der Zollpflicht unterliegenden Gegenstände zu ermitteln, — dies lässt sich mit irgend welcher Zuverlässigkeit nicht berechnen. Wollte man indessen auch annehmen, dass selbst die Hälfte der obengenannten Summe — was ohne Zweifel zu hoch gegriffen ist — als Werth auch künftig zollfreier Ein- und Durchfuhr in Abzug kommen müsste, so bliebe immerhin noch eine, jetzt zollfreie, künftig und nach den ursprünglichen bis 1865 gültigen Grundsätzen Preussens und des Zollvereins zollpflichtige Einfuhr im Werthe von etwa 1400 Millionen Mark. Wird ferner angenommen, dass die hiervon künftig zu erhebenden Eingangsabgaben auch nur durchschnittlich 5 pCt.

des Werths betragen; so würde sich die Vermehrung der jährlichen Zolleinnahmen auf 70 Millionen Mark belaufen. ¹⁾

Dieser Vermehrung der Zolleinnahme würde eine wesentliche Erhöhung der Zollerhebungs- und Verwaltungskosten nicht gegenüberstehen, da eine wenn auch nur summarische Revision der die Zollgrenze passirenden zollfreien Güter jetzt ebenfalls stattfindet. Die bestehenden Einrichtungen an der Zollgrenze und im Innern würden voraussichtlich auch zur Verzollung aller jetzt zollfreien, künftig zollpflichtigen Gegenstände ausreichen oder doch nicht in sehr erheblichem Masse zu erweitern sein; sie würden durch Vermehrung der zollpflichtigen Artikel vielfach nur noch besser ausgenützt und einträglicher gemacht werden, als es jetzt der Fall ist.

Wenn hiernach vom finanziellen Gesichtspunkte aus, auf welchen ich das Hauptgewicht lege, die von mir befürwortete Wiederherstellung der Regel allgemeiner Zollpflicht sich empfiehlt, so lässt ein solches System sich meines Erachtens auch in volkswirtschaftlicher Beziehung nicht anfechten.

Ich lasse dahingestellt, ob ein Zustand vollkommener, gegenseitiger Freiheit des internationalen Verkehrs, wie ihn die Theorie des Freihandels als Ziel vor Augen hat, dem Interesse Deutschlands entsprechen würde. So lange aber die meisten der Länder, auf welche wir mit unserem Verkehr angewiesen sind, sich mit Zollschränken umgeben, und die Tendenz zur Erhöhung derselben noch im Steigen begriffen ist, erscheint es mir gerechtfertigt und im wirtschaftlichen Interesse der Nation geboten, uns in der Befriedigung unserer finanziellen Bedürfnisse nicht durch die Besorgniss einschränken zu lassen, dass durch dieselben deutsche Produkte eine geringe Bevorzugung vor ausländischen erfahren.

Der jetzt bestehende Vereinszolltarif enthält neben den reinen Finanzzöllen eine Reihe von mässigen Schutzzöllen für bestimmte

¹⁾ Der Zollsatz in dem bis vor 15 Jahren gültigen Tarif Preussens und des Zollvereins war für alle im Tarif nicht als zollfrei benannte Einfuhrgegenstände 15 Sgr. für den Centner.

Industriezweige. Eine Beseitigung oder Verminderung dieser Zölle wird, zumal bei der gegenwärtigen Lage der Industrie, nicht rathsam erscheinen; vielleicht wird sogar bei manchen Artikeln im Interesse einzelner besonders leidender Zweige der heimischen Industrie, je nach dem Ergebniss der im Gange befindlichen Enquêtes, eine Wiederherstellung höherer oder Erhöhung der gegenwärtigen Zollsätze sich empfehlen.

Schutzzölle für einzelne Industriezweige aber wirken, zumal wenn sie das durch die Rücksicht auf den finanziellen Ertrag gebotene Mass überschreiten, wie ein Privilegium und begegnen auf Seiten der Vertreter der nicht geschützten Zweige der Erwerbsthätigkeit der Abneigung, welcher jedes Privilegium ausgesetzt ist. Dieser Abneigung wird ein Zollsystem nicht begegnen können, welches innerhalb der durch das finanzielle Interesse gezogenen Schranken, der gesammten inländischen Production einen Vorzug vor der ausländischen Production dem einheimischen Markte gewährt. Ein solches System wird nach keiner Seite hin drückend erscheinen können, weil seine Wirkungen sich über alle producirenden Kreise der Nation gleichmässiger vertheilen, als es bei einem System von Schutzzöllen für einzelne Industriezweige der Fall ist. Die Minderheit der Bevölkerung, welche überhaupt nicht producirt, sondern ausschliesslich consumirt, wird durch ein die gesammte nationale Production begünstigendes Zollsystem scheinbar benachtheiligt. Wenn indessen durch ein solches System die Gesammtsumme der im Inland erzeugten Werthe vermehrt und dadurch der Volkswohlstand im Ganzen gehoben wird, so wird dies schliesslich auch für die nicht producirenden Theile der Bevölkerung und namentlich für die auf festes Geldeinkommen angewiesenen Staats- und Gemeindebeamten von Nutzen sein; denn es werden der Gesammtheit dann die Mittel zur Ausgleichung von Härten zu Gebote stehen, falls sich in der That eine Erhöhung der Preise der Lebensbedürfnisse aus der Ausdehnung der Zollpflichtigkeit auf die Gesammteinfuhr ergeben sollte. Eine solche Erhöhung wird jedoch in dem Masse, in welchem sie von dem Consumenten befürchtet zu werden pflegt, bei geringen Zöllen voraussichtlich nicht eintreten, wie ja auch

umgekehrt nach Aufhebung der Mahl- und Schlachtsteuer die Brod- und Fleischpreise in den früher davon betroffenen Gemeinden nicht in einer bemerkbaren Weise zurückgegangen sind.

Eigentliche Finanzzölle, welche auf Gegenstände gelegt sind, die im Inlande nicht vorkommen und deren Einfuhr unentbehrlich ist, werden zum Theil den Inländer allein treffen. Bei Artikeln dagegen, welche das Inland in einer für den einheimischen Verbrauch ausreichenden Menge und Beschaffenheit zu erzeugen im Stande ist, wird der ausländische Producent den Zoll allein zu tragen haben, um auf dem deutschen Markt noch concurriren zu können. In solchen Fällen endlich, in denen ein Theil des inländischen Bedarfs durch auswärtige Zufuhr gedeckt werden muss, wird der ausländischen Concurrent meist genöthigt sein wenigstens einen Theil und oft das Ganze des Zolls zu übernehmen und seinen bisherigen Gewinn um diesen Betrag zu vermindern. Dass Grenzzölle auf solche Gegenstände, welche auch im Inland erzeugt werden, den ausländischen Producenten für das finanzielle Ergebniss mit heranziehen, geht aus dem Interesse hervor, welches überall das Ausland gegen Einführung und Erhöhung derartiger Grenzzölle in irgend einem Gebiete an den Tag legt. Wenn im praktischen Leben wirklich der inländische Consument es wäre, dem der erhöhte Zoll zur Last fällt, so würde die Erhöhung dem ausländischen Producenten gleichgültiger sein.

Soweit hiernach der Zoll dem inländischen Consumenten überhaupt zur Last fällt, tritt er hinter den sonstigen Verhältnissen, welche auf die Höhe der Waarenpreise von Einfluss sind, in der Regel weit zurück. Gegenüber den Preisschwankungen, welche bei bestimmten Waarengattungen durch den Wechsel im Verhältniss von Angebot und Nachfrage oft binnen kurzer Zeit und bei geringer örtlicher Entfernung der Marktplätze von einander bedingt wird, kann ein Zoll, der etwa 5 bis 10 Procent vom Werth der Waare beträgt, nur einen verhältnissmässig geringen Einfluss auf den Kaufpreis üben. Andere Momente, wie die Ungleichheiten der Frachtsätze bei den Differenzialtarifen der Eisenbahnen, wirken in dieser Beziehung viel einschneidender vermöge der Einfuhrprämie, die sie dem Auslande, oft zum viel-

fachen Beträge jedes vom Reiche aufzulegenden Zolles, auf Kosten der deutschen Production gewähren. Ich bin deshalb auch der Ueberzeugung, dass mit der Revision der Grenzzölle eine Revision der Eisenbahntarife nothwendig Hand in Hand gehen muss. Es kann auf die Dauer den einzelnen Staats- und Privat-Eisenbahn-Verwaltungen nicht die Berechtigung verbleiben, der wirthschaftlichen Gesetzgebung des Reiches nach eigenem Ermessen Concurrenz zu machen, die Handelspolitik der verbundeten Regierungen und des Reichstages nach Willkür zu neutralisiren und das wirthschaftliche Leben der Nation den Schwankungen auszusetzen, welche im Gefolge hoher und wechselnder Einfuhrprämien für einzelne Gegenstände nothwendig eintreten.

Die Rückkehr zu dem Princip der allgemeinen Zollpflicht entspricht der jetzigen Lage unserer handelspolitischen Verhältnisse. Nachdem der Versuch, mit Oesterreich-Ungarn einen neuen Tarifvertrag zu vereinbaren, resp. den hisherigen zu prolongiren, gescheitert ist, sind wir (abgesehen von den in den Verträgen mit Belgien und der Schweiz enthaltenen Tarifbestimmungen) in das Recht selbstständiger Gestaltung unseres Zolltarifs wieder eingetreten. Bei der bevorstehenden Revision des Zolltarifs kann nur unser eigenes Interesse massgebend sein. Dieses Interesse wird vielleicht demnächst zu neuen Verhandlungen über Tarif-Verträge mit dem Ausland führen. Sollen aber solche Verhandlungen mit der Aussicht auf einen für Deutschland glücklichen Erfolg begonnen werden, so ist es nöthig, vorher auf dem autonomen Wege ein Zollsystem zu schaffen, welches die gesammte inländische Production der ausländischen gegenüber in die möglichst günstige Lage bringt.

Dem Bundesrath stelle ich ergebenst anheim, die vorstehenden Bemerkungen der Commission, welche behufs Revision des Zolltarifs zufolge des Beschlusses vom 12. d. M. eingesetzt wird, zur Erwägung gefälligst überweisen zu wollen.

VON BISMARCK.

An
den Bundesrath.

Anlage zum Schreiben des Reichskanzlers.

Einnahme an Grenzzöllen.	Betrag.	Durchschnitts- betrag.	Auf den Kopf d. Be- völkerung.
	M.	M.	M.
Deutsches Reich. 1873 . .	134.719.260	} 119.688.266	2.83
1874 . .	115.201.800		
1875 . .	120.787.499		
1876 . .	121.034.235		
1877 . .	106.698.539		
Oesterreich-Ungarn . . 1872 . .	56.445.356	} 46.465.675	1.26
1873 . .	52.936.392		
1874 . .	41.865.044		
1875 . .	42.080.288		
1876 . .	39.001.294		
Frankreich 1873 . .	174.796.904	} 177.288.472	4.88
1874 . .	151.571.570		
1875 . .	183.048.680		
1876 . .	199.736.733		
Italien 1873 . .	77.365.729	} 81.643.560	2.97
1874 . .	80.452.072		
1875 . .	80.800.000		
1876 . .	84.800.000		
1877 . .	84.800.000		
Russland 1872 . .	171.200.000	} 190.272.000	2.65
1873 . .	173.760.000		
1874 . .	179.200.000		
1875 . .	199.680.000		
1876 . .	227.520.000		
Grossbritannien 1. April 1872/73	427.915.214	} 412.221.192	12.59
„ 1873/74	414.595.830		
„ 1874/75	394.725.292		
„ 1875/76	414.966.661		
„ 1876/77	408.902.965		

Einnahme an Grenzzöllen.	Betrag.	Durchschnitts-	Auf den Kopfd. Be- völkerung.
	M.	betrag. M.	
Schweden	1874 18.562.500	} 22.275.000	5.03
	1875 21.937.500		
	1876 22.500.000		
	1877 23.625.000		
	1878 24.750.000		
Dänemark	1875/76 20.569.442	} 20.346.008	10.60
	1876/77 20.122.575		
Amerika (<i>U. S. of A.</i>)		} 629.911.645	16.34
i. Juli 1872/73	752.358.092		
" 1873/74	652.415.336		
" 1874/75	628.670.888		
" 1875/76	592.287.936		
" 1876/77	523.825.972		

Bijlage II.

STELLINGEN

VAN

AUGUSTUS MONGREDIEN.

(Wealth Creation, London 1882, pag. 169—217.)

Stellingen van het Protectionisme.

I. Balances due by one country to another are paid for in specie. Hence, if the balance of trade be against us, we shall be drained of our specie to pay for such balance.

II. Commerce is not the exchange of goods for goods, which would be barter; but of goods for money, which is not barter.

III. Permanent excess of imports impoverishes, and permanent excess of exports enriches a country.

Stellingen van den Vrijen Handel.

I. Balances due (from whatever cause) by one country to another are not paid for in specie; and no country has ever been drained of its specie through the operation of foreign trade.

II. All commerce is barter; for it is an interchange between the commodities, sold for money, and the commodities, which that money will be used in purchasing.

III. The wealthier a nation is, the greater will be the permanent excess of her imports over her exports; and a permanent excess of exports is a sure sign of indebtedness.

IV. It is false that imports and exports balance each other, since many countries import more than they export, and vice versa.

V. Protection promotes native industry by providing fresh channels for the employment of native labour.

VI. Import duties on foreign goods fall on the foreigner, and are paid by him.

VII. Under free trade native industry is taxed, while foreign is not.

VIII. If the labour-seller in protected countries pays more for what he consumes, on the other hand his wages are proportionately higher.

IX. Protection promotes diver-

IV. For every export of goods to the world at large, except what is sent to pay a previous debt, or to create a new one there, must be an import of goods from the world at large to the same amount, and vice versa.

V. Protection discourages native industry by closing profitable channels for its exercise and substituting for them unprofitable ones.

VI. Import duties on foreign goods fall on the consumers of the importing country and are paid by them.

VII. Free trade taxes no industry, whether native or foreign; but among other advantages, it greatly fosters native industry, by affording it cheap, untaxed materials wherewith and whereon to work, and by allowing it to flow in its natural and most profitable channels.

VIII. Wages are not regulated (except at Starvation point) by the cost of living, but the greater or lesser demand for labour, which is greatest where wealth is most rapidly created.

IX. Protection frustrates the

sity of industries in the protected country.

X. Some protected nations are prosperous, therefore Protection is a benefit.

XI. Protection renders a country independent of foreigners.

XII. Free trade would be a special boon to England if all nations adopted it; but till then it is a disadvantage to that country.

XIII. Other countries are too wise to follow the example, and adopt Free Trade.

XIV. England, which alone has adopted Free Trade, has not prospered under it, and is living on her former capital.

division of labour by artificially localising the greatest possible diversity of industries within limited areas, without regard to their natural distribution.

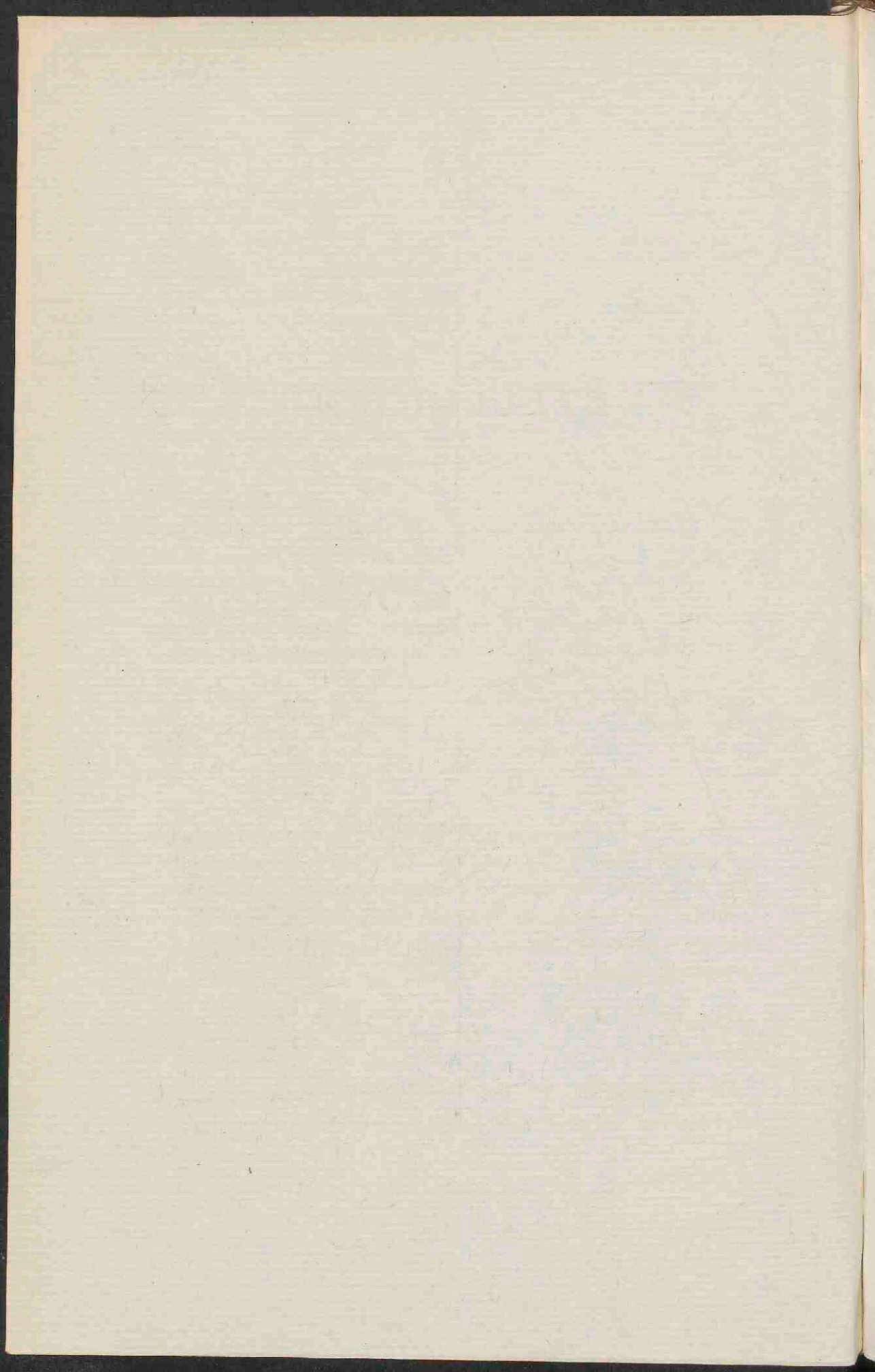
X. Some protected nations are prosperous; but they would be far more prosperous still under free trade; therefore Protection is an evil.

XI. Independance of foreigners really means commercial isolation, which nullifies international division of labour, discourages production, and foments a hostile spirit among nations.

XII. Free trade would be a general boon to all nations if they did adopt it; and meanwhile it is a special boon to England that has adopted it.

XIII. The moment the mass of the people in all countries shall become aware that protection taxes the many for the benefit of the few, Free Trade will become universal.

XIV. Under Free Trade England has accumulated wealth with unprecedented rapidity, and is yearly making very large additions to her capital.

STELLINGEN.

I.

In l. 16 § 1 D. qui test. facere possunt (28, 1) is in plaats van „nam etiam compositibus mentis *personales actiones* etiam ignorantibus adquiruntur” met Faber te lezen, nam etiam compositibus mentis *personis tales actiones* etiam ignorantibus adquiruntur.

II.

Het door Asher (die Compensation im Civilproces z. des classischen röm. Rechts, 1863) verdedigde gevoelen van den glossator Martinus, dat ipso jure compensari beteekent, „het bestaan der tegen elkander overstaande vorderingen doet dezelve sine facto hominis te niet gaan,” is niet aannemelijk.

III.

De bepaling van art. 504 B. W. is niet van toepassing op den man die eene onder cùratele gestelde vrouw huwt.

IV.

De vruchtgebruiker kan den eigenaar niet dwingen tot het verrichten van grove reparatiën.

V.

Hij die zonder daartoe bevoegd te zijn op eens anders eigendom jaagt of vischt wordt door occupatie eigenaar van het wild en de visschen die hij in bezit heeft genomen.

VI.

Volgens de tegenwoordige bepalingen van ons Burg. Recht is invoering der warrants mogelijk.

VII.

De wisselbrief kan ook na het faillissement van den betrokkene geëndosseerd worden.

VIII.

De failliet die de tweede verificatie zonder indiening van een accoord heeft laten voorbijgaan, kan later geen accoord indienen.

IX.

Ten onrechte beschouwt Holtius dl. III blz. 360 eene

brandassurantie als eene jaarlijksche verzekering, zoodat een verzekeraar bij meerdere beschadigingen in den loop van hetzelfde jaar, niet meer dan de verzekerde som zoude moeten betalen.

X.

Zeroof geeft geen aanleiding tot abandonnement.

XI.

De bepaling van art. 525 al. 1 Rv. is niet toepasselijk op den derden bezitter.

XII.

Aan den griffier moet volgens art. 529 Rv. het bewijs worden vertoond, dat de koper den koopprijs van het bij executie verkocht onroerend goed heeft voldaan.

XIII.

Bij executoriaal beslag op en verkoop van schepen zijn alleen de bepalingen van Boek II Tit. IV Rv. toepasselijk en niet ook die van Boek II Tit. II.

XIV.

Hij, die iemand op zijn dringend verzoek doodt, is te straffen volgens art. 319 C. P.

XV.

Hij, door wiens verzuim van hulpbetoon iemand is omgekomen, is niet te straffen volgens art. 319 C. P.

XVI.

De plaatsing van smaadwoorden op eene ten postkantore bezorgde en verzonden briefkaart is naar omstandigheden strafbaar volgens art. 376 C. P. of volgens art. 367 C. P.

XVII.

De regter moet in het vonnis of arrest den persoon aanwijzen, aan wien de griffier het gestolene (of door een ander misdrijf verkregene) voorwerp of de overtuigingsstukken zal teruggeven.

XVIII.

De Koning heeft het regt, plaatselijke verordeningen strekkende ter uitvoering eener algemeene wet te schorsen en te vernietigen.

XIX.

Indien plaatselijke verordeningen maatregelen van politie voorschrijven, wier handhaving de wegneming van bijzonderen eigendom ten gevolge heeft, is de gemeente niet gehouden tot eenige schadevergoeding.

XX.

De toepassing van art. 167 al. 2 Gw. vordert niet dat de godsdienstoefeningen buiten besloten plaatsen in 1848 in gebruik waren.

XXI.

Ten onregte beschouwt men een zoogenaamde ongunstige handelsbalans als teeken van achteruitgang.

XXII.

Het opmaken van handelsbalansen, zooals dit gewoonlijk pleegt te geschieden, is van alle belang ontbloot.

XXIII.

De bewering dat invoerrechten door den buitenlandschen producent betaald worden en niet drukken op de verbruikers, is onaannemelijk.

XXIV.

Terecht betoogt Dr. Nasse (Jahrbücher für Nationalökonomie und statistik, Jena, 1882, pag. 409 vgl.) dat van alle Europeesche staten, Deutschland misschien het meeste belang heeft bij de instandhouding van Vrijen Handel in het buitenland.

XXV.

Te absoluut is de vijfde stelling van A. Mongredien (Diss. pag. 114), dat protectie ontmoedigend werkt op de nationale productie, door haar af te leiden in kanalen die geen winst kunnen aanbrengen.

XXVI.

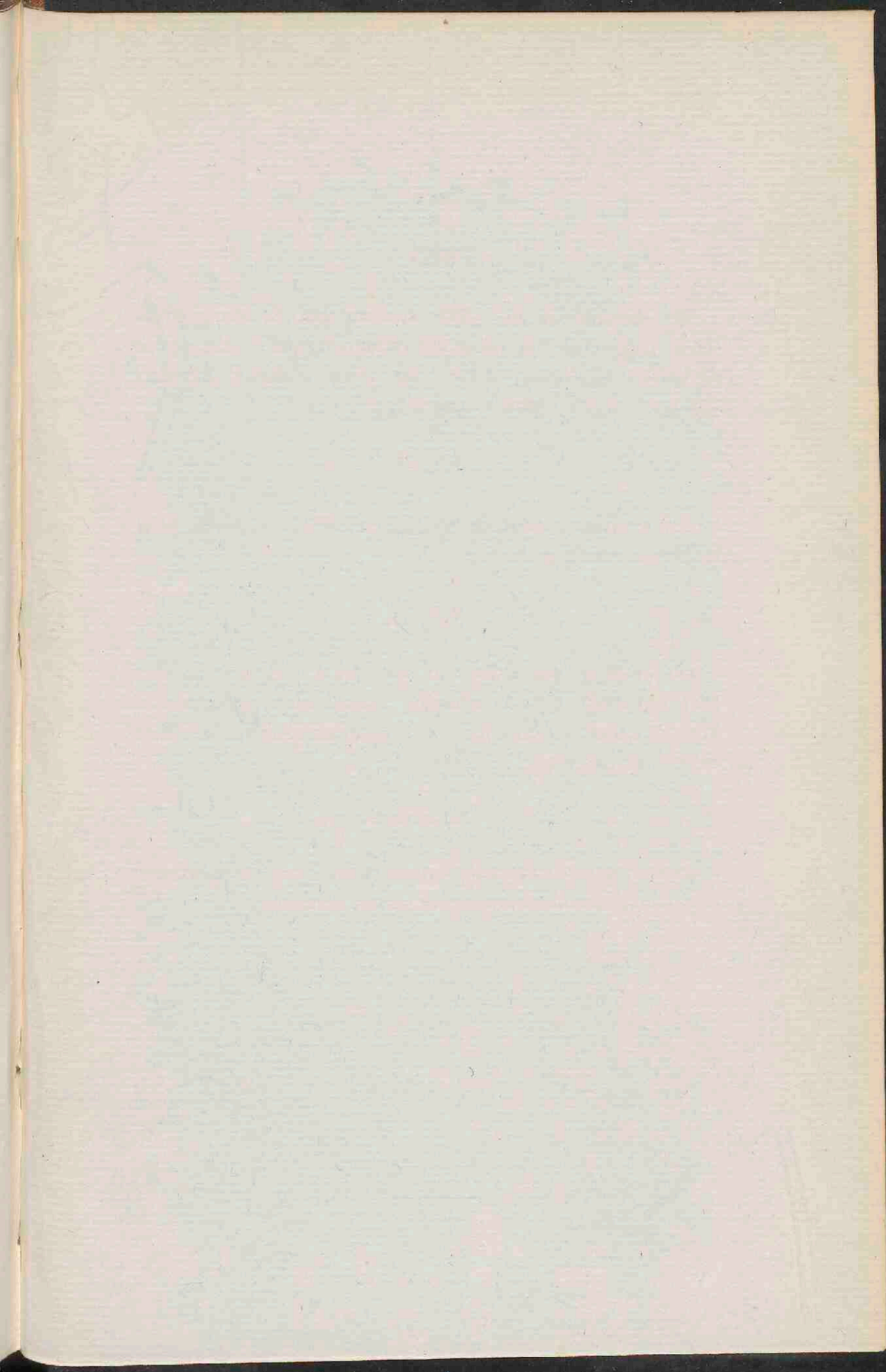
Als waarborg voor de onafhankelijkheid van een land is Bescherming geen vereischte.

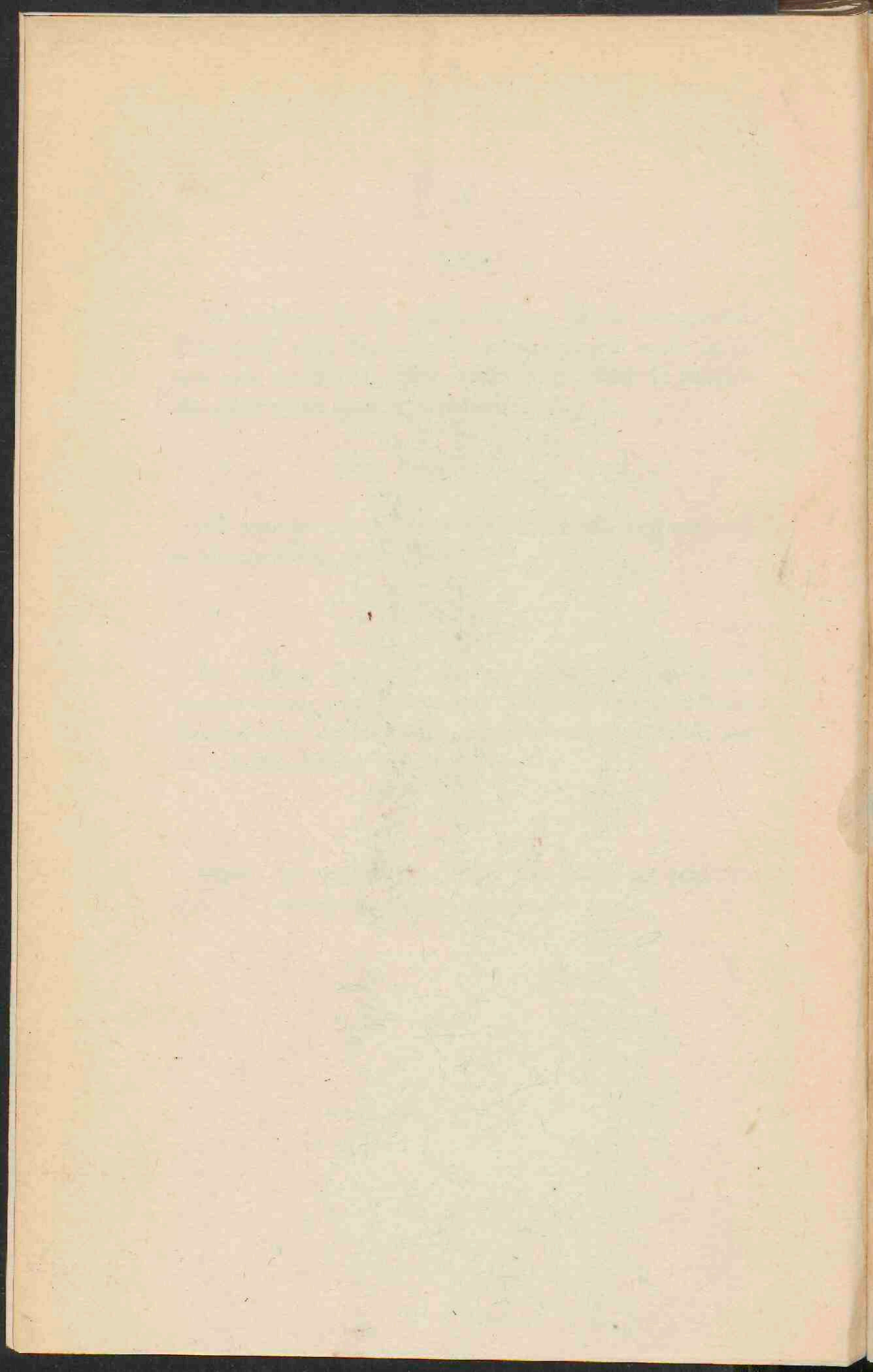
XXVII.

De stelling van List dat een land, dat nog op den laagsten trap van beschaving staat, zich onder Vrijen Handel moet ontwikkelen, is tegenover zijne verdere leer eene inconsequentie.

XXVIII.

Onder het stelsel van Vrijen Handel zal de productie van een land de meeste voordeelen afwerpen.

capitoli del suo libro. I nostri encomii non implicano, del resto, nè una accettazione di tutte le dottrine dell'autore, nè una piena approvazione sia del modo sia dell'ordine d'esposizione delle materie da lui seguito, anche tenendo conto degli imbarazzi che si trovano quando si deve o si vuole uniformarsi ad un *programma ufficiale*. Senza entrare in particolari, poco opportuni in queste pagine, diremo che ci sembrano non molto profondi i cenni sul *metodo* proprio all'economia, e sulla distinzione tra *economia pura ed applicata* e del tutto insufficienti quelli sulle *origini* della scienza. Dissentiamo dall'autore circa al concetto della *rendita* eh'egli (col Boutron) estende ad ogni caso di *superiorità naturale* d'un operaio o d'uno strumento di lavoro in confronto agli altri dello stesso genere; non crediamo che, rispetto all'*economia generale*, l'importo delle spese individuali e domestiche dell'*imprenditore* debba escludersi dalla cifra dei *profitti*; non reputiamo conveniente il comprendere in un libro di economia politica la parte meramente *statistica* della dottrina della *popolazione*. Qua e là abbiamo anche riscontrate indicazioni inesatte, antiquate, e talora persino contraddittorie sulla legislazione economica d'alcuni Stati. Come può, per esempio, conciliarsi la pag. 185, nella quale il sistema del *tipo unico d'argento* è chiamato *tedesco* (di fronte al *monometallico* in oro *inglese* ed al *bimetallico francese*), colla pagina 192, dove invece si accenna alla introduzione del *tipo unico d'oro* in Germania?

Die Staatslehre des h. Thomas von Aquino, ecc. (*La teoria politica di S. Tommaso d'Aquino, ecc.*) Von J. J. BAUMANN. — Leipzig (Hirzel), 1883, in 8° (pag. XVI, 203).

Benchè le dottrine politiche ed economiche di S. Tommaso d'Aquino siano state recentemente esposte da parecchi scrittori nazionali e stranieri, mancava tuttavia un libro che ne facesse un'analisi esatta e minuta, all'infuori di ogni preoccupazione apologetica o confessionale. Il professore Baumann dell'Università di Gottinga ha soddisfatto egregiamente ad un tale compito, presentandoci un riassunto conciso e scrupolosamente fedele delle teorie politiche ed economiche dell'Aquinate, ricavate dalle sue opere, che egli considera una per una, cominciando dal Libro I o dai primi quattro capitoli del Libro II del trattatello *De Regimine Principum*, e dall'opuscolo *De Regimine Judaeorum*, e proseguendo coi *Commenti alla Politica* d'Aristotele e colle due *Summae*, cioè la *Theologica* e quella *Adversus gentiles (filosofica)*. Il merito principale del Baumann, notevolissimo specialmente in uno scrittore

protestante, che si dichiara apertamente contrario ai principii *tomistici* nel tema capitale dei rapporti tra la Chiesa e lo Stato, consiste nella esattezza della sua esposizione quasi letterale delle dottrine di S. Tommaso, ch'egli reputa il più insigne tra i teologi ed i filosofi del Cattolicesimo. Altro pregio singolare di questa dissertazione che la rende preferibile a tutte le altre che trattano lo stesso tema, è quello d'aver escluse dalle sue considerazioni le opere apocrife o sospette tali, come p. es., il libretto *De eruditione Principum*, gli opuscoli *De usuris* e *De emptione et venditione ad tempus* ed in ispecie il compimento dell'operetta *De Regimine Principum*, scritto, a quanto pare, dal P. Tolomeo da Lucca, discepolo dell'Aquinate. Altri scrittori invece, come lo Schön, il Förster, il Ranmer, ecc. e, tra i nostri, il Cusumano, ed il Fornari non tennero abbastanza presente la distinzione tra le opere *genuine* e le *apocrife* del Santo Dottore. A cagion d'esempio il Fornari, che è pure tanto accurato, desunse la teoria di San Tommaso sulla *moneta* da alcuni capitoli notoriamente spurii del *De Regimine Principum*. Persino il Cossa (*Guida allo studio dell'economia politica*, seconda edizione, pag. 123) ignora od almeno ignorava ancora nel 1878 che l'opuscolo *De usuris* è di dubbia autenticità. Ma siccome, in questo genere di lavori, anche i più diligenti lasciano sempre a desiderare qualche cosa, così ci permettiamo di avvertire il prof. Baumann ch'egli avrebbe dovuto consultare anche i *Commenti all'Etica* d'Aristotele. A coloro che bramassero soltanto desumere dal presente libro ciò che concerne le idee *economiche* di San Tommaso, trascurando le *politiche*, raccomandiamo, in particolar modo, le pag. 8, 9, 97 e 190 sino alla fine.

Het oude stelsel van vrijen handel en het moderne protectionisme. (*L'antico principio del libero scambio ed il protezionismo moderno*) di E. C. Godée. — Utrecht (Diehl), 1883, in 8° pag. 122).

Fra le *dissertazioni di laurea*, d'argomento giuridico, politico ed economico, scritte in Olanda, sotto la direzione dei Professori delle università di Leida, di Utrecht, di Amsterdam e di Groninga troviamo, non di rado, delle buone monografie, tendenti ad illustrare quistioni controverse, di teoria o problemi interessanti di pratica applicazione, giovandosi delle migliori pubblicazioni d'Inghilterra, di Francia e di Germania. Questa che annunziamo del signor Godée, discepolo del giovane e valente professore D'Aulnis de Bourouill, è una apologia del *libero scambio*, che l'autore difende dalle obbiezioni degli antichi *mercantilisti*, da quelle più recenti di Federico List, e dalle recentissime dei

fautori del così detto *fair trade*, o, come direbbe il Bastiat, del *sofisma della reciprocanza*. La parte più interessante di questa Memoria, nella quale avremmo desiderato vedere esaminati anche gli argomenti di *protezionisti americani*, trovasi, a parer nostro, ne' capitoli terzo e quarto, nei quali l'autore discute le teorie restrittive del Bismarck, espresse nel suo famoso *Memorandum* del 15 dicembre 1878, e fa una breve disamina delle origini, degli intenti e dei principali risultati economici, fiscali e sociali della nuova politica commerciale, inaugurata in Prussia nel 1879, dimostrando ch'essa non potè punto raggiungere gli scopi elevati di progresso a cui pretendeva mirare. Crescono il pregio di questa tesi due *appendici*, comprendenti la testuale riproduzione del citato scritto di Bismarck e quella di un doppio *catechismo* della *protezione* e del *libero commercio* tolto da un libretto del noto scrittore inglese Augusto Mongredien. Sarebbe contrario al vero l'asserire che in questo lavoro accademico si trovino idee nuove, o che sia frutto di peregrina erudizione pari a quella che si riscontra, a cagion d'esempio, nella monografia del suo connazionale Verloren, circa i *rapporti tra lo Stato e le Banche*, oppure che riveli una profondità di ragionamento che si accosti a quella di cui diè saggio recentemente l'Heymans nella sua tesi sul *carattere e sul metodo in economia politica* (1880); è invece di tutta giustizia il dichiarare che nello scritto più modesto del Godée è trattato con giudiziosa dottrina un tema di vitale importanza pratica, e che esso può venir consultato utilmente da chi voglia conoscere gli argomenti di cui si valgono a preferenza i *neo-protezionisti*.

NOTIZIE

Le due conferenze su Bismarck che il Sig. Gaetano Negri, lesse a Milano con tanto successo, verranno pubblicate in volume dall'editore Treves.

— La *Storia di Roma* del Bonghi è a buon porto. Un grosso volume in 8° è già presso al termine.

— La solerte casa Dumolard annunzia varie nuove pubblicazioni tra cui *L'amore dal lato fisiologico, filosofico e morale* del dott. D. Lolli: *Della natura delle cose* di Lucrezio, traduzione di Francesco Deantonio: *Pampas*, romanzo di Fra Militone: *Un padre al suo figliuolo* di Aurelio Gotti: *Usi ed abusi delle ferrovie*, studi economici e sociali di Antonio Dornier: *Il viaggio del battello "il Leone di Caprera"* capitanato da Vincenzo Fondacaro, ecc.

— Un dispaccio da Aden reca che il viaggiatore italiano Antonelli fu ricevuto cordialmente dal Sultano di Aussa e prosegue ora il suo viaggio per lo Scioa.

— È ritornato a Milano il viaggiatore P. Mamoli dopo un lungo viaggio in Cirenaica studiando il paese sotto il punto di vista agricolo e commerciale per conto della Società di esplorazione commerciale in Africa.

— È pure di ritorno a Milano il signor Bozzo che presentò una relazione assai favorevole al Comitato promotore per la costituzione di una società per l'esercizio delle miniere dell'Alta Birmania, per conto del quale Comitato era stato colà inviato.

— Tra le nuove pubblicazioni dell'operoso Club Alpino Siciliano, notiamo con piacere l'*Annuario della Sezione di Milano*, uscito presso il Bortolotti.

— L'Associazione delle Banche popolari di Milano ha sotto stampa un ottimo manuale di pratica bancaria, di cui è autore il signor Ettore Levi. Esso tornerà utilissimo alle numerose istituzioni di credito popolare italiane.

— L'architetto comm. Castellazzi incaricato dal Ministero dei restauri all'edifizio Or San Michele in Firenze, si propone di ridonargli la sua primitiva condizione statica e artistica secondo il concetto del Gaddi e dell'Orgagna.

Wij maakten dezer dagen kennis met een academisch proefschrift, dat een veel grootere belangstelling verdient dan in den regel aan deze soort van geschriften te beurt valt. Het is de dissertatie van den heer mr. E. G. Godée: »Het oude stelsel van vrijen handel en het moderne protectionisme», met welk proefschrift de schrijver te Utrecht promoveerde.

De strijd tusschen het beschermend stelsel en den vrijen handel, die thans in verscheiden Staten, vooral in Duitschland, zoo ernstig wordt gevoerd, wordt in deze dissertatie op wetenschappelijke wijze behandeld. Na in een inleiding een overzicht van de leer van den vrijen handel te hebben gegeven, behandelt de schrijver in Hoofdstuk I de handelsbalans en het reciprociteitsstelsel, in Hoofdstuk II het stelsel van Friedrich List, in Hoofdstuk III den omkeer in de Deutsche handelspolitiek, terwijl belangrijke bijlagen achter den tekst zijn gevoegd, als o. a. Bismarcks brief van 15 December 1878, die het modern protectionisme, dat Bismarck beoogde, uiteenzette.

Tegenover het steeds aangroeiend getal betoogen van de protectionisten en fair-traders in ons land, die trouwens in degelijkheid van argumenten niet vooruitgaan, maar steeds met dezelfde redeneeringen en feiten aankomen om dan ook op dezelfde wijze bestreden en weerlegd te worden, is elk goed betoog tegen die dwaalbegrippen welkom; vooral als dit betoog op wetenschappelijken grondslag rust en zoo helder op de fouten der protectionisten wijst als het werk van den heer Godée.

In de voorrede van zijn werk bedankt de jeugdige schrijver zijn promotor, professor d'Aulnis de Bourouill, voor de medewerking, die hij bij het schrijven der dissertatie heeft verleend. Uit den degelijken inhoud mag men opmaken, dat de promotor zich niet tot het aangeven van het onderwerp en het nazien van het werk heeft bepaald, maar bij de bewerking menigen nuttigen wenk heeft gegeven en op die wijze werkelijk zijn »medewerking» heeft verleend.

De uitgever, de heer P. J. Diehl te Utrecht, heeft de dissertatie in den handel verkrijgbaar gesteld. Wij wenschen haar in het belang van goede economische begrippen een ruimer kring van belangstellende lezers toe, dan waarin gewoonlijk van de academische eerstelingen wordt kennis genomen.

Een paar weken geleden werd te Utrecht een dissertatieert verdedigd, die vervolgens als verhandeling algemeen verkrijgbaar is gesteld, over *het oude stelsel van Vrijen Handel en het Moderne Protectionisme*. Wij begroeten dit boekje als een verblijdend teeken, dat op onze hoogeschooten de gezonde oeconomische beginselen nog niet overstenad worden door de schoonschijnende nieuwere theoriën, die èn in het buitenland èn ook in sommige organen der pers en bij sommige sprekers in vertegenwoordiging ten onzent zoo grooten en onverdienden opgang maken. De schrijver, mr. E. C. Godée, die de medewerking van prof. d'Aulnis aan zijne pennevrucht dankbaar erkent, heeft vooral uitvoerig Frederich List en zijn stelsel en den ommekeer in de Duitsche handelspolitiek behandeld en daarbij aangatoond, hoe de moderne protectionisten in zooverre navolgers zijn van List, dat zij voortdurend zijn uitspraken in den mond hebben, doch met dat al zijn geestkinderen niet zijn, daar zij zijn stelsel volstrekt niet begrijpen. Dit is het beste gedeelte van het boekje. Waar de schrijver vervolgens de resultaten van het nieuwe tarief in Duitschland behandelt, is zijn arbeid wel wat vluchtig en oppervlakkig. Van het werkje van Nasse (*Der Cobdenclub und die deutsche Waarenausfuhr*) indertijd ook door ons aangekondigd, had hij meer gebruik kunnen maken, en den invloed van het tarief op de nijverheid en de volkswelvaart had uitvoeriger met cijfers en feiten toegelicht kunnen worden. De Inleiding, overzicht van den leer van den Vrijen Handel betiteld, en het eerste hoofdstuk, over handelsbalans en reciprociteit sprekende, bevatten de hoofdbeginselen van de *free trade*-leer beknopt en juist uiteengezet. Hadden wij hier gaarne de beweringen en het streven der mannen van den *fair trade* en de reciprociteit, wat uitvoeriger behandeld en bestreden gezien, omdat immers het moderne protectionisme zich bij voorkeur met die tenzen tooit, de schrijver doet echter voldoende uitkomen, waarom hij met deze leer korte metten maakt, daar hij aantoot, dat de namen nieuw zijn, maar de bedoelingen zeer oud en lang weerlegd, en dat de beweging voor deze schijnbaar nieuwe beginselen in het land, waar zij haar oorsprong vond, Engeland, reeds aan het doodbloeden is. Hier en daar vindt men ook de naar protectionisme riekende redeneeringen aangehaald, die ter gelegenheid van de behandeling van het handelstractaat met Frankrijk in onze Kamer welig tierden en met name wordt het advies van mr. Van Houten bestreden (om differentieele tarieven te scheppen tegen hen, die ons bij vreemden achterstellen. Een stelselmatig overzicht van den strijd, naar aanleiding van dat tractaat ten onzent over vrijen handel en bescherming gestreden, is echter blijkbaar niet in het plan van den schrijver.

